

**SELVITYS SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAISEN
KIRKON VIHKIOIKEUDESTA LUOPUMISESTA JA
AVIOLIITTOON VIHKIMISEN MERKITYKSESTÄ
KIRKON IDENTITEETILLE**

Eila Helander
2017

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokoukselle,

Täten luovutan pyydetyn selvityksen kirkon vihkioikeudesta luopumisesta, avioliittoon vihkimisen merkityksestä kirkon identiteetille ja siitä, millaisia vaihtoehtoja kirkolla on edessään.

Kiitän tuekseni asetettua ohjausryhmää, Kirkon tutkimuskeskusta sekä niitä henkilöitä, jotka asiantuntemuksellaan ovat edesauttaneet selvityksen valmistumista.

Turussa syyskuussa 2017

Eila Helander

Professori emerita

TIIVISTELMÄ

1. Evankelis-luterilaisessa kirkossa avioliittoon vihkiminen ja näkemykset avioliitosta ovat muuttuneet historian kuluessa. Sekularististen vaatimusten paineessa kirkko on pyrkinyt pitämään kiinni vihkioikeudestaan. Valinnaisena avioliiton solmimisen muotona kirkollisen vihkimisen on katsottu toimineen hyvin palvelen vihittäviä, kirkkoa ja yhteiskuntaa.

2. Vuonna 2016 kirkon jäsenten avioliitoista 57 prosenttia solmittiin kirkollisella vihkimisellä ja 43 prosenttia oli siviilivihkimisiä. Avioliiton siunaus ei ole saavuttanut siviilivihittyjen kirkon jäsenten suosiota. Suurin määrä vihkijöitä on evankelis-luterilaisen kirkon piirissä. Vihkioikeudesta luopuminen merkitsisi tarvetta lisätä siviilivihkijöiden määrää huomattavasti. Muut kirkot ja uskonnolliset yhdyskunnat eivät ole aikeissa luopua vihkioikeudestaan.

3. Teologisten näkemysten ohella kirkkojen suhtautuminen sukupuolineutraaliin avioliittoon on yhteydessä kunkin maan homoseksuaalisuutta koskevaan lainsäädäntöön. Muiden Pohjoismaiden luterilaiset kirkot ovat hyväksyneet sukupuolineutraalin avioliiton. Ekumeenisissa yhteyksissä sukupuolineutraalin avioliiton hyväksyneet kirkot ovat vähemmistönä.

4. Kirkolla ei ole aihetta luopua vihkioikeudestaan. Suomalaisista 18 prosenttia ja kirkon jäsenistä vain 11 prosenttia kannattaa vihkioikeudesta luopumista. Vihkioikeudesta luopuminen tulee vaikuttamaan rippikouluun osallistuvien ja kastettujen määrän vähenemiseen mikä johtaa kirkon jäsenmäärän laskuun ja ikärakenteen painottumiseen vanhempiin ikäryhmiin. Lisäksi vihkioikeudesta luopuminen ohentaa merkittävästi jäseniään palvelevan kirkon identiteettiä ja sillä on seuraamuksia myös yhteiskunnan tasolla.

5. Vihkioikeuden säilyttämistä puoltavat teologiset perustelut, kirkon itseymmärrys tehtävästään sekä avioliiton solmimisen valinnaisen järjestelmän toimivuus, joka ottaa huomioon yksilön oikeuden valita haluamansa avioliiton solmimistapa. Kirkollisella avioliittoon vihkimisellä on erittäin vahva kannatus sekä kaikkien suomalaisten että kirkon jäsenten keskuudessa. Vihkioikeuden säilyttäminen vahvistaa kirkon identiteettiä evankeliumin julistajana, ihmistä ja yhteiskuntaa palvelevana, uskonto- ja kulttuuriperinnettä ylläpitävänä kirkkona sekä suomalaisen yhteiskunnan keskeisenä vaikuttajana.

6. Selvityksessä käy ilmi, että kaikkiin tehtäväännossa esitettyihin vaihtoehtoihin vihkioikeuden säilyttämisestä ja siviilivihityn avioliitoin siunaamisesta joko nykyisin tai muuttunein edellytyksin liittyy kirkon identiteetin, jäsenrakenteen ja talouden osalta ongelmia sekä ratkaisua vaativia oikeudellisia kysymyksiä. Jatkuvat riidat kirkon sisällä syövät sen voimavaroja keskittyä perustehtäväänsä ja antavat aineksia kirkon ulkopuolelta nousevaan negatiivisen identiteetin määrittämiseen.

7. Selvityksen tuloksena on kompromissiesitys, jossa kirkko pitäytyy avioliittoon vihkimisessä nykyiseen käytäntöön, mutta hyväksyy samalla, että sen sisällä voi olla myös toinen teologisesti perusteltu toimintamalli siitä keitä kirkko voi vihkiä avioliittoon ja keiden siviilivihityn avioliiton siunata: a) avioliittoon vihitään mies ja nainen ja vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliitto siunataan, b) avioliittoon voidaan vihkiä samaa sukupuolta oleva pari ja samaa sukupuolta olevan parin avioliitto siunata.

8. Tämän kahteen toimintamalliin perustuvan kompromissin perusrakenteena on, että nykyiseen käytäntöön pitäytyessään kirkko katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologiset perusteet ja sallii tämän näkemyksen omaaville papeille mahdollisuuden omantuntonsa mukaisesti vihkiä samaa sukupuolta olevan parin ja siunata heidän siviilivihityn avioliittonsa. Kompromississa on mahdollista edetä selvityksessä esitetyllä neljällä tavalla, joissa vaadittavien muutosten dokumentoinnin määrä vaihtelee kirkolliskokouksen päätöksestä aina kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan tehtäviin muutoksiin.

1. JOHDANTO	3
2. KIRKOLLINEN VIHKIMINEN SUHTEESSA AVIOLIITTOON YHTEISKUNNALLISENA INSTITUUTIONA.....	8
2.1. Avioliiton historia Suomessa	8
2.2. Kirkolliselle vihkimiselle esitetyt perustelut.....	16
2.3. Avioliittoon vihkiäjät	19
2.4. Kirkollisesti avioliittoon vihityt ja siunatut avioliitot.....	23
3. SUKUPUOLINEUTRAALI AVIOLIITTO JA MUIDEN KIRKKOJEN RATKAISUT	27
3.1 Pohjoismaiset luterilaiset kirkot.....	27
3.2 Anglikaaninen kirkko ja muut protestanttiset kirkot	28
3.3. Katolinen kirkko ja ortodoksiset kirkot	29
3.4 Suomessa toimivat vihkioikeuden omaavat kirkot	29
4. KIRKON VIHKIOIKEUTTA KOSKEVIEN RATKAISUJEN MAHDOLLISET VAIHTOEHDOT	32
5. VAIHTOEHTOJEN EDELLYTYKSET JA VAIKUTUKSET	34
5.1. Juridiset toimenpiteet	34
5.1.1 Velvoite noudattaa lakia ja järjestystä	34
5.1.2. Omantunnonvapaus.....	37
5.1.3 Lakeihin, kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan tehtävät muutokset	41
5.1.4 Vaihtoehdot.....	43
5.2. Ratkaisujen merkitys kirkon jäsenille	46
5.2.1 Kirkon jäsenyys.....	46
5.2.2 Jäsenten näkemykset eri vaihtoehdoista	50
5.2.3 Heijastusvaikutukset kasteen ja rippikoulun asemaan	62
5.2.4 Vaihtoehdot.....	64
5.3. Kirkon teologinen identiteetti	66
5.3.1 Teologisia perusteluita	66
5.3.2 Kirkon missionaarinen ja pastoraalinen vastuu	72
5.3.3 Ekumeeniset yhteydet.....	75
5.3.4 Vaihtoehdot.....	77
5.4. Kirkon identiteetti suhteessa yhteiskuntaan ja kulttuuriin	80
5.4.1 Kirkko kulttuurisena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana.....	80
5.4.2 Vaihtoehdot.....	85
5.5. Taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset.....	87
5.5.1 Kirkon henkilöstö ja talous	87
5.5.2 Avioliittoon vihittäville koituvat kustannukset	88

5.5.3 Kirkon ja valtion suhteet	89
5.5.4 Vaihtoehdot.....	90
6. KOOSTE JA VAIHTOEHTOJEN ARVIOINTI	94
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	103
LIITTEET	110
Liite 1.....	110
Liite 2.....	113

1. JOHDANTO

Maaliskuussa 2017 Suomessa tuli voimaan sukupuolineutraali avioliittolaki, jonka mukaan avioliittoon voidaan vihkiä sekä eri että samaa sukupuolta olevia pareja. Avioliittolain muutos ei vaikuta Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa toimitettaviin kirkollisiin vihkimisiin, jollei kirkolliskokous tee asiaan liittyviä uusia päätöksiä. Avioliittolain muutos on herättänyt keskustelua ja kirkkoon on kohdistettu ristiriitaisia odotuksia. Yhtenä ratkaisuvaihtoehtona tilanteeseen on esitetty kirkon luopumista vihkioikeudestaan.

Piispainkokouksen tehtäväksiänto¹

Vuonna 2016 kirkolliskokousedustaja Risto Tuori teki kirkolliskokoukselle edustaja-aloitteen, että ”kirkkohallitus selvittää, onko kirkon aiheellista luopua vihkimisestä, sekä ryhtyy sen johdosta tarvittaviin toimenpiteisiin”.² Kirkolliskokouksen yleisvaliokunta käsitteli edustaja-aloitetta ja sen laatima mietintö hyväksyttiin marraskuussa 2016. Mietinnössä todetaan, että selvityksessä tuli arvioida sekä vihkioikeuden säilyttämisen että siitä luopumisen myönteiset ja kielteiset vaikutukset. Päätösponnen mukaisesti edustaja-aloite lähetettiin piispainkokouksen valmisteltavaksi yhteistyössä kirkkohallituksen kanssa. Perusteluna esitettiin, että kirkon oppia ja kirkollisia toimituksia koskevat asiat kuuluvat piispainkokouksen toimivaltaan. Samalla todettiin, että näin merkittävän asia-kokonaisuuden selvittäminen vaatii kirkkohallituksen eri osastojen asiantuntemusta.

Piispainkokous käsitteli asiaa kokouksessaan tammikuussa 2017. Se totesi, että kirkkohallituksen kanssa yhdessä tuotettava selvitys voidaan toteuttaa suppeana tai laajana selvityksenä. Suppeassa vaihtoehdossa laadittaisiin ja koottaisiin yhteen kirkkohallituksen asiantuntijoiden voimin vastaukset keskeisimpiin yleisvaliokunnan mietinnössä esitettyihin kysymyksiin. Laajassa vaihtoehdossa piispainkokous ottaisi enemmän vastuuta ja selvitys vihkioikeudesta olisi perinpohjainen kartoitus avioliittoon vihkimisen merkityksestä kirkon identiteetille ja siitä, millaisia vaihtoehtoja kirkolla on edessään.

Piispainkokous päätti kokouksessaan 25.1. 2017

- a. laatia kirkolliskokouksen pyytämä selvitys avioliiton vihkimisoikeudesta luopumisesta esittelyssä esitellyn laajemman vaihtoehdon mukaisesti,
- b. tuottaa tätä varten taustaselvitys 31.10. 2017 mennessä,
- c. kutsua taustaselvityksen tekijäksi professori Eila Helander,
- d. asettaa taustaselvityksen tekijän tueksi ohjausryhmä, johon nimetään arkkipiispa Kari Mäkinen (pj.), kansliapäällikkö Jukka Keskitalo, Kirkon tutkimuskeskuksen vs. johtaja

---

¹ Piispainkokouksen ptk 1/2017 § 7.

² Edustaja-aloite 3/2016.

Kimmo Ketola, kirkkoneuvos Pirjo Pihlaja ja piispainkokouksen pääsihteeri Jyri Komulainen (siht.).

Piispainkokous keskusteli selvityksen sisällöstä. Selvitys voisi käsitellä esimerkiksi kirkollisen vihkimisen merkitystä suhteessa avioliittoon yhteiskunnallisena instituutiona, millaisiin ratkaisuihin muut kirkot ovat päätyneet, eri ratkaisuvaihtoehtoja ja arviointia niiden toteuttamiskelpoisuudesta, vaihtoehtojen juridisia edellytyksiä, merkitystä jäsenille, vaikutusta kirkon identiteettiin, kirkon ja valtion suhteisiin sekä kirkon henkilöstöön ja talouteen.

Kirkon vihkioikeutta koskevien ratkaisujen mahdolliset vaihtoehdot piispainkokous linjasi seuraavasti:

- a. vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin
- b. vihkioikeus säilyy muuttunein edellytyksin
- c. vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin mutta avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan
- d. vihkioikeus poistuu ja siunaus nykyisin edellytyksin
- e. vihkioikeus poistuu ja siunaus muuttunein edellytyksin
- f. kirkko luopuu avioliiton solmimiseen liittyvistä toimituksista.

Selvityksen toteutus ja tausta-aineisto

Selvityksen laadinta aloitettiin 1.2.2017 ja se luovutettiin piispainkokoukselle 6.9.2017. Ohjausryhmä kokoontui tänä aikana 5 kertaa.

Tehtäväanto edellytti varsin laajaa aineistopohjaa.

1) Kirjallinen aineisto

Selvityksen laadinnassa olen hyödyntänyt kirkon lainsäädäntöä, käsikirjaa, kirkolliskokouksen pöytäkirjoja, kirkon asettamien komiteoiden mietintöjä, kirkon avioliittoa, rekisteröityä parisuhdetta ja avioliittolakia koskevia selvityksiä, kirkkohallituksen eri osastojen, piispainkokouksen ja työryhmien tuottamaa materiaalia, kirkon ja tilastokeskuksen tuottamia tilastoja, valtion komiteoiden mietintöjä, uskonnollisten yhteisöjen ja valtionhallinnon internet-sivustoja sekä aihetta käsitteleviä tutkimuksia. Olen tutustunut myös lehtien aihetta käsitteleviin kirjoituksiin.

2) Yhteydenotot

Olen ottanut sähköpostitse yhteyttä hiippakuntiin ja maistraatteihin koskien vihkioikeuden omaavien henkilöiden määrää. Ruotsin kirkon tilanteesta olen ollut useaan kertaan yhteydessä professori Cristina Grenholmiin ja Norjan kirkon osalta professori Jan-Olav Henrikseniin.

3) Haastattelut ja havainnointi

Valmistelun yhteydessä olen haastatellut seuraavia henkilöitä: arkkipiispa Leo, Suomen ortodoksinen kirkko; piispa Teemu Sippo, Katolinen kirkko Suomessa; kirkkokunnan johtaja Hannu Vuorinen, Suomen vapaakirkko; johtaja Mika Yrjölä ja toiminnan johtaja Esko Matikainen, Suomen helluntaikirkko; yliopistonlehtori Sini Hulmi, Helsingin yliopisto; lainsäädäntöjohtaja Antti T. Leinonen ja lainsäädäntöneuvos Outi Kempainen, oikeusministeriö; siviilioikeuden professori Urpo Kangas, Helsingin yliopisto; vanhempi hallitussihteeri Joni Hiitola, opetus- ja kulttuuriministeriö; professori Risto Saarinen, Helsingin yliopisto; professori Veli-Pekka Viljanen, Turun yliopisto; dosentti Minna Hietämäki, Helsingin yliopisto ja TT Elina Hellqvist, kirkkohallitus.

Kevään 2017 kirkolliskokoukselle oli tehty edustaja-aloite koskien kirkon avioliittokäsityksen laajentamiseksi.³ Koska kyseinen aloite sisältönsä puolesta käsitteli myös tämän tehtäväänsä kysymyksiä, pidin tarpeellisena seurata aloitteesta käytyä kirkolliskokouksen lähetekeskustelua ajalla 2.-5.5.2017.

4) Positiopaperit

Koska selvityksen kohteena olevassa kysymyksestä on esitetty erilaisia teologisia näkemyksiä, katsoin tärkeäksi pyytää tuekseni ruohonjuuritasolla seurakunnassa eri tehtävissä toimivilta sekä herätys- ja kansalaisliikkeissä profiloituneilta henkilöiltä lyhyttä esitystä siitä, miten he piispainkokouksen linjaamat eri vaihtoehdot teologisesti perustelevat. Seuraavat henkilöt ottivat tehtävän vastaan: TT Timo Junkkaala, viides herätysliike; TT, dosentti Vesa Hirvonen, tulkaa kaikki –liike; TT Riitta Särkiö, Launeen seurakunnan kappalainen ja FT Satu Saarinen, Oulun tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoherra.

5) Kysely kirkon vihkiöikeudesta

Suomalaisten suhtautumista evankelis-luterilaisen kirkon oikeuteen vihkiä pariskuntia avioliittoon selvitettiin kyselytutkimuksella. Kyselytutkimuksen toteutti Kirkon tutkimuskeskuksen toimeksiannosta Taloustutkimus Oy. Aineisto kerättiin Taloustutkimus Oy:n Internet-paneelin avulla, joka muodostuu yli 50 000 jäsenestä. Tutkimukseen osallistuneet vastasivat kyselyyn internetissä CAWI-ympäristössä (Computer Aided Web Interview), joka on suojattu käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Kysely toteutettiin Taloustutkimuksen internetpaneelissa 11.-18.4.2017.

Kyselyn kohderyhmä koostui Suomen 15–79-vuotiaasta väestöstä (pois lukien Ahvenanmaa). Kutsu kyselyyn lähetettiin 4733 henkilölle. Nuoremista ikäryhmästä tehtiin yliotokset, jotta varmistettaisiin riittävä määrä vastaajia kaikissa ikäryhmissä: 15-24-vuotiaille tehtiin otokseen 3,6-kertainen ja 25-34-vuotiaille 1,5-kertainen yliedustus. Kyselyyn vastasi 1282 henkilöä. Vastausprosentiksi tuli näin ollen 27,1 %. Tulosten analysointia varten aineisto painotettiin iän, sukupuolen ja asuinpaikan sekä uskontokuntaan kuulumisen osalta 15-79-vuotiasta väestöä edustavaksi. Painotettu

---

³ Edustaja-aloite 1/2017.

aineisto edustaa 4 285 000:a henkilöä eli Suomen aikuisväestöä. Virhemarginaali on 2,5 prosenttiyksikköä suuntaansa. Analyysimenetelmät on kuvattu liitteessä 1.

Selvityksen tarkastelunäkökulma ja rajaukset

Tehtäväannossa tuotiin esille tarve saada tietoa eri vaihtoehtojen vaikutuksesta kirkon identiteetille. Koska identiteetti on varsin laaja käsite ja se ymmärretään hieman eri tavoin tieteenalasta riippuen, on paikallaan määrittää näkökulma, josta käsin sitä tässä selvityksessä tarkastelen.⁴

Kokemus identiteetistä on subjektiivinen ja se muotoutuu erilaisista aineksista sosiaalisessa kontekstissa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tällaista prosessia käydään myös yhteisöissä koskien sen jäsenten jakamaa identiteettiä. Yhteisön identiteetti perustuu jäsenten keskinäisen samankaltaisuuden kokemukseen suhteessa muunlaisiksi koettuihin, toisten ryhmien jäseniin. Ryhmän identiteettiä ei täten ole olemassa ilman toisia, toisenlaisia ryhmiä. Ryhmien välisiä rajoja voidaan merkitä opin, käytäntöjen ja symbolien kuten esimerkiksi uskontunnustuksen, ruokarajoitteiden tai pukeutumisen avulla. Yhteisön identiteetti on tahdonalainen. Se voi proaktiivisesti tuottaa tai valita ne tekijät, joilla se luo identiteettiään ja jonka avulla se haluaa erottautua muista tai samaistua muihin. Yhteisö voi myös rakentaa identiteettiään reaktiivisesti eri tekijöillä vastineeksi muualta tuleviin ärsykkeisiin.

Samoin kuin yksilön ollessa kyseessä, myös yhteisöjen kohdalla muut voivat liittää siihen ominaisuuksia, joita se ei välttämättä miellä tai koe omikseen. Tällöin kyseeseen tulee näiden tarjottujen identiteettien ohittaminen tai torjunta ilman, että niistä tulee yhteisön omaa identiteettiä tuottavia tekijöitä. Seurauksena on kamppailu annettujen ja itse valittujen identiteettiä määrittävien ominaisuuksien välillä. Yhteisön identiteetin muodostuksessa on syytä myös kiinnittää huomiota siihen tapahtuuko se negaation eli ”emme ole tätä” vai positiivisen identiteetin määrittämisen kautta eli ”olemme tätä”.

Tässä selvityksessä katson kirkon identiteetin rakentuvan sen itseymmärryksestä omasta tehtävästään ja vuorovaikutuksesta sitä ympäröivän todellisuuden kanssa, jossa se toimii. Tarkastelen identiteettiä näistä kahdesta näkökulmasta ja niiden vuorovaikutuksesta käsin: 1) mikä on kirkon oma itseymmärrys selvityksen kohteena olevassa kysymyksessä, 2) millaisia odotuksia ja paineita kirkkoon kohdistuu sukupuolineutraalin avioliiton tiimoilta niin kirkon sisältä kuin sen ulkopuolelta ja 3) miten nämä kaikki tekijät yhdessä vaikuttavat siihen millaisena kirkon identiteetti eri vaihtoehdoissa näyttäytyy.

Tehtäväksiannon mukaisesti keskityn kartoittamaan avioliittoon vihkimisen merkitystä kirkon identiteetille ja millaisia vaihtoehtoja kirkolla on edessään mikäli se säilyttää vihkioikeutensa tai luopuu siitä. Tämä rajaa eri näkökulmien tarkastelua. Esimerkiksi käsittelen avioliittoa koskevia teologisia näkemyksiä ja niiden merkitystä kirkon

---

⁴ Identiteetistä esim. Hall 1999; Abrams & Hogg (eds.) 1999; Brown & Capozza (eds.) 2006. Häkkinen jäsentää tutkimustuloksiaan hyödyntämällä identiteetin käsitettä. Häkkinen 2010.

identiteetille eri vaihtoehtoisissa, mutta en pyri esittämään kirkon avioliittoteologiaa. En myöskään luettele yksittäisiä Raamatun jakeita ja tee eksegeettisiä analyyseja avioliittoa koskevista Raamatun teksteistä, sillä aiheesta on saatavilla runsaasti tutkittua tietoa. Samoin kirkon identiteetti ja yhteiskuntasuhteet ovat huomattavasti laajempia kysymyksiä kuin mitä minun on tehtäväksiannon puitteissa aiheellista ja mahdollista tässä selvityksessä käsitellä. Ekumeenisten suhteiden osalta keskityn vain suuriin linjoihin.

Käyttämäni lähteet ja kirjallisuus on esitetty lähde- ja kirjallisuusluettelossa. Olen minimoinut viitteet lähinnä suoriin lainauksiin ja kohtiin, jossa tarkka viite antaa lukijalle mahdollisuuden perehtyä kyseessä olevaan asiaan tarkemmin.

Johdannon jälkeen luvuissa 2 ja 3 esitän selvitettävän aiheen kontekstin. Luvussa 4 esittelen vihkioikeutta koskevien ratkaisujen mahdolliset vaihtoehdot. Luvussa 5 käsittelen vaihtoehtojen edellytyksiä ja vaikutuksia tehtäväannon määrittämisestä näkökulmista käsin. Kunkin alaluvun lopussa esitetään miten kyseisessä luvussa käsitellyt asiat näkyvät eri vaihtoehtoisissa. Tämä merkitsee jonkinasteista toistoa, mutta katsoin ratkaisun edut haittoja suuremmiksi. Luvussa 6 kokoan yhteen lukujen annin ja arvioin eri vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuutta. Lähteet ja kirjallisuuden esittelen työn lopussa. Liitteistä löytyvät kyselyaineiston analyysejä esittely ja logistisen regressioanalyysin taulukot.

2. KIRKOLLINEN VIHKIMINEN SUHTEESSA AVIOLIITTOON YHTEISKUNNALLISENA INSTITUUTIONA

2.1. Avioliiton historia Suomessa

Varhainen avioliittokäytäntö juontaa juurensa Ruotsissa ja Suomessa vanhaan germaaniseen oikeuteen. Avioliitto miellettiin kahden suvun väliseksi kauppasopimukseksi, jossa hallintaoikeus morsiamen siirtyi sulhaselle kihlauksessa, morsiamen luovutuksessa ja parin aloitettua sukupuoliyhteyden. Kristinuskon myötä kirkollisesti siunattu avioliitto alkoi yleistyä 1200-luvulta lähtien. Avioliiton solmiminen säilyi kuitenkin pitkään kaksiosaisena. Oikeudellisesti ratkaisevan vaiheen muodosti kihlaus, jossa morsian uskottiin sulhasen haltuun. Kirkollinen osio käsitti kirkossa käynnin, ehtoolliseen osallistumisen ja liiton siunauksen. Nämä kaksi toimitusta sulautuivat vähitellen yhteen. Kanoninen oikeus painotti roomalaisen oikeuden tavoin, että avioliitto perustuu kahden ihmisen keskinäiseen sopimukseen. Sukupuoliyhteys sinetöi liiton. Puolisoiden tehtävänä oli siittämällä ja synnyttämällä jatkaa Jumalan luomistyötä. Avioliitto ymmärrettiin katolisessa kirkossa sakramentiksi ja siksi purkamattomaksi. Tästä syystä kirkko pyrki varmistamaan, että avioliitto perustui kihlakumppaneiden vapaaseen tahtoon ja avioesteiden avulla kontrolloimaan ihmisten oikeutta solmia avioliitto. Näin toimimalla estettiin, että solmittua liittoa ei myöhemmin voitaisi purkaa.

Reformaation myötä oppi avioliitosta sakramenttina hylättiin luterilaisessa kirkossa. Kanoninen oikeus väistyi ja kirkon valta avioliittoasioissa siirtyi maallisille vallanpitäjille ja avioliittoa käsittelevä säännöstö valtion lainsäädännön piiriin. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt kirkon avioliittoon kohdistaman valvonnan päättymistä. Muutos ei tuonut vihkimiskäytäntöihin suuria muutoksia Ruotsi-Suomessa. Yhteiskunnallisessa mielessä kihlaus aloitti edelleen avioliiton. Suomessa Mikael Agricola antoi ohjeita miten kihlaus tulee toimittaa ja toivoi, että papit suorittaisivat kihlaamiset, jotka näin olisivat kirkon kontrollin alaisia. Kihlaus avioliiton alkamisaktina väistyi kuitenkin varsin pian ja avioliittoon vihkimisestä tuli toimitus, jolla valvottiin avioliiton solmimista. Vuoden 1571 kirkkojärjestys edellytti kaikki avioliitot solmittavaksi kirkollisella vihkimisellä, joka teki niistä päteviä. Edelleen oli kuitenkin liittoja, jotka perustuivat vain kihlaukseen ja joita kirkko pyrki suitsimaan ruotuun. Avioelämän ilman vihkimistä aloittanutta paria voitiin sakottaa ”ennenaikaisesta vuodeyhteydestä”. Avioliitto oli kuitenkin pätevä vaikka heitä ei oltu vihitty kirkossa. Koska kirkollinen elämä liittyi kiinteästi valtiovallan hallintaan, aiemmin kaksiosainen avioliiton solmiminen sulautui Ruotsin valtakunnassa yhdeksi kokonaisuudeksi. Vuoden 1734 lain uusittu naimiskaari teki kirkollisen vihkimisen pakolliseksi. Kirkon ja valtion läheistä yhteyttä kuvaa hyvin se, että vuoden 1734 naimiskaareen sisällytettiin lähes kaikki vuoden 1686 kirkkolain avioliittosäädökset. Avioliiton solmiminen sisälsi kolme vaihetta: kihlauksen, avioliittoon kuuluttamisen ja kirkollisen vihkimisen.

Suomen siirryttyä vuonna 1809 Venäjän vallan alaisuuteen luterilaisen kirkon ohella myös ortodoksinen kirkko sai oikeuden valvoa avioliiton solmimista. Suomeen muutti 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa Venäjältä juutalaisia ja islamia tunnustavia tataareja. Vuonna 1917 ja avioliittolaisissa 1929 myönnettiin katoliselle kirkolle, juutalaiselle seurakunnalle Helsingissä, Turussa ja Viipurissa oikeus valvoa avioliiton solmimista. Vuoden 1923 uskonnonvapauslain nojalla rekisteröityneet uskonnolliset yhdyskunnat saivat anomuksesta myös vihkioikeuden.

Kihlaus oli suomalaisessa avioliittokäytännössä pitkään oikeudellisesti tärkeä tapahtuma. Kihlauksesta ja sen purkaantumisesta johtuvista velvoitteista säädettiin vuoden 1929 avioliittolaisissa. Kihlauksen juridinen merkitys hiipui vähitellen. Vuonna 1988 voimaan tullessa avioliittolain muutoksessa vain todetaan, että nainen ja mies, jotka ovat sopineet solmivansa avioliiton, ovat kihlautuneet. Maaliskuussa 2017 voimaan tullessa avioliittolain uudistuksessa puhutaan vain kahdesta henkilöstä. Kihlautuminen on edelleen osa parinmuodostukseen liittyviä tapoja, mutta sen ei välttämättä mielletä edeltävän avioliittoa vaan se voi olla toimenpide, jolla pari haluaa erottaa suhteensa sitä edeltäneistä muista vastaavan kaltaisista suhteista ja kertoa tästä julkisesti muille.

Luterilaisissa maissa maallisen oikeuden tehtävänä on ollut ratkaista oliko henkilöiden välillä avioesteitä. Suomessa avioesteitä on purettu vähitellen. Osa avioesteistä on liittynyt esimerkiksi vihittävän säätyyn. Aateliston vallan kasvaessa se alkoi pitää tärkeänä suojata taloudellinen asemansa epäsäätyisiä avioliittoja vastaan. Vuoden 1686 kirkkoloissa kiellettiin pappeja vesileipävankeuden ja karkottamisen uhalla vihkimästä säädyn vastaisesti. Läpi 1800-luvun aatelisprivilegioita purettiin asteittain ja sääty-yhteiskunnan poistuessa 1905 tällaiset säädökset menettivät merkityksensä. Vaikka vuoden 1686 kirkkoloissa tunnustettiin luterilaisen ja muun kristityn avioliitto, pappien tuli kuitenkin varoittaa niistä. Kristityn ja ”pakanan” avioliitot olivat kiellettyjä mikä mainitaan vielä vuonna 1909 painetussa kirkkolakikirjassa. Siviiliavioliiton tullessa voimaan vuoden 1918 alusta tämä avioeste menetti merkityksensä. Ehtoollispakko poistui avioliittoon aikovilta vasta vuonna 1910. Tarttuvat taudit ja tietyt sairaudet luokiteltiin pitkään avioesteiksi. Viimeisimmät kumottiin vasta vuoden 1987 avioliittolaisissa.⁵ Avioesteiden jatkuva purku osoittaa, että valtiovalta ja kirkko ovat pyrkineet näin mahdollistamaan naimisiin menon mahdollisimman monille. Varsinaisina avioesteinä laissa pidetään sellaisia tekijöitä, jotka rajoittavat henkilön itsemääräämisoikeutta. Tällaisia ovat alaikäisyys, vakava kehitysvammaisuus, voimassa oleva avioliitto tai rekisteröity parisuhde. Tämän lisäksi lähisukulaisuus muodostaa avioesteen.

Avioesteet selvitettiin kuulutusten avulla, jotka olivat edellytyksenä avioliiton solmimiselle. Vuoden 1929 avioliittolain mukaan kihlakumppaneiden tuli pyytää kuulutusta sen paikkakunnan kuulutusviranomaiselta, missä nainen oli kirkonkirjoihin tai vastaavaan rekisteriin merkitty. Kuulutukset vähenivät vuosien aikana kolmesta yhteen.

---

⁵ Avioesteistä esim. Pullinen 2002.

1900-luvun jälkipuoliskolla kuulutusikäytännöstä luovuttiin ja siirryttiin avioliiton esteiden tutkintaan. Vuonna 1998 säädettiin maistraatin tehtäväksi tutkia, että avioliitolle ei ole laissa säädettyä estettä. Myös evankelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan seurakunta, jonka jäseniä kihlakumppanit ovat tai toinen heistä on voivat tutkia avioliiton esteet. Kukin avioon aikova pari voi itse päättää kuulutetaanko heidän avioliittoaikeensa kirkossa vai ei.

Siviiliavioliitosta on keskusteltu kirkossa aika ajoin. Ranskan vallankumouksesta lähtien siviiliavioliitto tuli mahdolliseksi useassa Euroopan maassa joko pakollisena tai valinnaisena avioliiton solmimisen tapana.⁶ Kirkollisen yhtenäisyyden johdosta kirkollinen vihkiminen säilyi Suomessa ainoana mahdollisena avioliiton solmimisen tapana varsin pitkään. 1800-luvun loppupuolella kirkko ja sen valta-asema yhteiskunnassa joutuivat voimakkaan kritiikin kohteeksi ja vaatimukset muutoksesta olivat osa taistelua omantunnon- ja uskonnonvapauden laajentamiseksi.

Yksi esitetyistä muutosvaatimuksista koski valinnaisen siviiliavioliiton mahdollisuutta. Vuonna 1898 kirkolliskokous katsoi, että siviiliavioliitto ei soveltunut luterilaisen kirkon jäsenille. Taustalla oli pelko pakollisesta siviiliavioliitosta.⁷ Seuraavan vuosisadan alkuun tultaessa Suomen uskonnollinen kenttä oli muuttunut siinä määrin, että siviiliavioliitolle oli selkeä tarve. Vuonna 1908 Keisarillinen Senaatti oli pyytänyt VI kirkolliskokoukselta lausuntoja sen valmistamista ehdotuksista koskien uskonnonvapauslakia ja lakia avioliittoon menemisestä siviilivirkamiehen edessä. Kirkolliskokouksen keskustelussa siviilivihkimisen tarve kirkkoon kuulumattomille tunnustettiin, mutta sitä pidettiin poikkeuksena vallitsevasta käytännöstä. Ehdotus valinnaisesta avioliittoon vihkimisestä aiheutti kiivaan keskustelun. Kirkolliskokous päättyi valinnaisen siviiliavioliiton kannalle.⁸ Eduskunta hyväksyi valinnaisen siviilivihkimisen vuonna 1911, mutta poliittisesta tilanteesta johtuen asetus avioliiton solmimisesta siviiliviranomaisen edessä annettiin vasta marraskuussa 1917 ja astui voimaan seuraavan vuoden alusta. Lain muutos korosti vihittävien omaa valinnan oikeutta päättää millaisen avioliittoon vihkimisen he haluavat. Asetus oli kuitenkin ristiriidassa tuolloin voimassa olleen kirkkolain kanssa, joka määräsi, että kirkon jäsenten avioliitto solmitaan kirkollisella vihkimisellä. Vuonna 1925 tehty kirkkolain muutos poisti tämän ristiriidan ja valinnainen siviilivihkiminen tuli mahdolliseksi myös kirkon jäsenille.

Siviilivihkiminen nosti esille kysymyksen siviilivihittyjen avioliittojen siunauksesta. Vuonna 1913 kirkolliskokous ehdotti, että kirkollisen siunauksen tuli olla pakollinen myös niille kirkon jäsenille, jotka olivat solmineet avioliittonsa siviiliviranomaisen edessä. Eduskunta kuitenkin hylkäsi ehdotuksen. Asian käsittelyä jatkettiin sekä VIII (1918) että IX (1923)

---

⁶ Avioliiton solmimisen muotona pakollinen siviiliavioliitto on esim. Belgiassa, Espanjassa, Hollannissa, Italiassa, Itävallassa, Ranskassa, Saksassa ja Sveitsissä.

⁷ Kirkolliskokouksen ptk.1898, 762-883.

⁸ Kirkolliskokouksen ptk. 1908, 49-61, 861-951; Juva 1976, 86-87.

kirkolliskokouksessa. Avioliiton siunaus vihkiparin pyynnöstä tuli vuoden 1925 kirkkolakiin 71 §:ään:

Ne jotka tahtovat mennä kirkolliseen avioliittoon toistensa kanssa, ovat vihkimisellä yhdistettävät, niin kuin käsikirja sanoo.

Siviiliviranomaisten edessä solmitut avioliitot ovat, pyydetessä, siunattava sillä tavoin kuin käsikirjassa määrätään.

Vastoin arveluja suurta siirtymää kirkollisesta vihkimisestä siviilivihkimiseen ei kuitenkaan tapahtunut. Siviilivihkimiset olivat 1950-luvun alkuun saakka lähes poikkeuksetta ns. pakollisia siviilivihkimisiä, sillä niitä käyttivät lähinnä ne avioliittoon aikovat, joiden uskontokunta- ja väestörekisteriyhdistelmät sitä ehdottomasti edellyttivät. Enemmistö kansasta solmi avioliittonsa kirkollisella vihkimisellä.

Avioliiton solmimisen tavat keskusteluttivat jälleen 1960- ja 1970-luvuilla. Keskustelut liittyivät tuolloin niin vasemmiston kuin kulttuuriradikaalien taholta nousseeseen kirkkokritiikkiin ja kirkon ja valtion eroon tähtääviin aloitteisiin, joista yksi oli kirkollisesta vihkiöikeudesta luopuminen. Myös useimmat poliittiset puolueet ottivat omissa uskonto- ja kirkkopoliittisissa ohjelmissaan kantaa joko vallinneen järjestelmän tai pakollisen siviilivihkimisen puolesta. 1970-luvulta lähtien myös muutamat kirkolliseen vihkimiseen oikeutetut evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet alkoivat valita siviilivihkimisen.

Kirkon osakseen saama kritiikki vaikutti osaltaan siihen, että laajennettu piispainkokous asetti vuonna 1966 komitean, jonka tehtäväksi tuli selvittää uskonnonvapauskysymyksiä ja niitä periaatteita, joiden mukaan kirkon ja valtion suhteita mahdollisesti olisi kehitettävä.⁹ Komitea otti nimekseen Kirkko ja valtio komitea, mutta se tunnettiin puheenjohtajansa mukaan ns. Kansanahon komiteana. Komitea selvitti vuonna 1970 valmistuneessa mietinnössään myös sekä pakollisen siviilivihkimisen puolesta esitettyjä perusteluja että näkemyksiään valinnaisen järjestelmän eduista. Se totesi, että mikäli kirkon ja valtion tehtävät halutaan selvemmin erottaa toisistaan, periaatteellisia esteitä pakollisen siviilivihkimisjärjestelmän luomiselle ei ole. Pakollinen siviilivihkiminen ei poista kirkolta oikeutta toimittaa jäsentensä avioliiton kirkollinen siunaaminen. Komitea totesi, että kirkollisen vihkimistoimen ja siihen liittyvän yhteiskunnallisen oikeustoimen erottaminen toisistaan ”saattaisi tarjota kirkolle myös entistä enemmän mahdollisuuksia omien avioliittoa koskevien käsitystensä toteuttamiseen”. Komitea päätyi työssään kuitenkin valinnaisen siviilivihkimisen kannalle ja perusteli näkemystään käytännöllisillä näkökohdilla. Sen mukaan kirkollinen vihkiminen täyttää erittäin hyvin yhteiskunnan avioliiton solmimiselle asettamat vaatimukset. Kun kirkollinen vihkiminen on myös Jumalan edessä annettu lupaus, on se monien mielestä pelkkää oikeustointa sitovampi. Komitea myös katsoi, että kirkollisen vihkimisen yleisyys osoittaa, että kansan yleinen mielipide hyväksyy kirkollisen vihkimisen ja odottaa kirkolta tätä palvelusta. Valinnaiset avioliiton solmimismuodot eivät ole liioin himmentäneet kansan oikeudellisia käsityksiä

---

⁹ Laajennetun piispainkokouksen ptk. 1966, 9.

avioliitosta. Komitean mukaan niille, jotka haluavat kirkollisen siunauksen liitolleen pakollinen siviilivihkiminen merkitsisi ylimääräistä vaivaa ja lisäkustannuksia. Koska kirkko vielä tuolloin hoiti kansan suuren enemmistön väestökirjanpidon, katsoi komitea, että pakollisen siviiliavioliiton myötä kuulutusten toimeenpano tulisi silloista käytäntöä monimutkaisemmaksi.¹⁰

Kirkollinen avioliittoon vihkiminen nousi esille myös lainsäätäjien keskuudessa. Valtioneuvoston asettama avioliittolakikomitea käsitteli mietinnössään vuonna 1972 varsin laajasti vuoden 1929 avioliittolain vahvistamaa käytäntöä, jonka mukaan kihlakumppanit voivat valintansa mukaan solmia avioliiton joko kirkollisella tai siviilivihkimisellä. Kirkollista vihkimistä oli perusteltu muun muassa sen juhlallisuudella. Komitea piti argumenttia heikkona ja toi julki, että Neuvostoliitossa ja Saksan demokraattisessa tasavallassa, joissa avioliitto solmitaan yksinomaan vain siviiliviranomaisen edessä, vihkimisen ulkonaiseen juhlavuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota. Juhlavuus voidaan saavuttaa myös suomalaisessa siviilivihkimisessä. Komitea korosti, että avioliitto on yksinomaan yhteiskunnallinen instituutio. Se myös esitti, että uskonnollisten yhdyskuntien vihkimisoikeus voi tuoda esiin ristiriitoja, joita saattaa esiintyä maallisen lainsäädännön ja näiden yhdyskuntien säädösten välillä. Esimerkiksi kirkollisen vihkimisviranomaisen henkilökohtaiset uskonnolliset käsitykset voivat olla ristiriidassa sekä asianomaisen uskonnolliset yhdyskunnan virallisesti hyväksytyjen periaatteiden että avioliittolain säännösten kanssa. Koska uskonnollisille yhdyskunnille on avioliittolaissa myönnetty oikeus asettaa avioliiton solmimiselle lisäedellytyksiä ja rajoituksia, joita maallinen lainsäädäntö ei tunne, on se merkinnyt, että niille on siirtynyt valta määrätä avioliiton solmimisen ehdoista mikä komitean mielestä tulisi kuulua yksinomaan yhteiskunnan lainsäädäntöelimille. Lisäksi kirkollinen vihkiminen saattaa loukata vihkijän omantunnonvapautta. Komitea päätyi ehdottamaan valinnaisen vihkimisjärjestelmän kumoamista ja että avioliitto on solmittava viranomaisen edessä.¹¹

Avioliittolakikomitean mietintö herätti vilkasta keskustelua. Mietinnöstä pyydettiin lausunnot kaikkiaan 70 viranomaiselta, kansalaisjärjestöltä ja yhteisöltä. Lausunnoissa pakolliseen siviilivihkimiseen kantaa ottaneista noin 70 prosenttia oli valinnaisen järjestelmän säilyttämisen kannalla. Lausunnoissaan oikeusministeriölle kirkolliskokous tukeutui pitkälti Kansanahon komitean näkemyksiin. Kirkolliskokouksen kantana esitettiin, että kansalaisten tulee saada itse valita avioliittonsa solmimisen muoto. Pakollisen siviiliavioliiton katsottiin loukkaavan kansan ”perinteeseen lujasti juurtuneita kristillisiä elämänarvoja ja tapoja”. Avioliittolakikomitean viittaukset Neuvostoliiton ja DDR:n vihkijuhllisuuksiin aiheuttivat kirkolliskokouksessa vastareaktion. Lausunnoissaan kirkko piti tärkeänä, että sen jäseniä ei johdateta ”sellaiseen avioliiton solmimisen juhlalliseen muotoon, joka on sisällöltään kristinuskon vastainen”.¹²

---

¹⁰ Kirkko ja valtio 1970, 47-49.

¹¹ Avioliittolakikomitean mietintö I, 1972.

¹² Siviilivaliokunnan mietintö 1973, 155-157.

Valtioneuvoston vuonna 1972 asettama parlamentaarinen Kirkko ja valtio –komitea katsoi, että myös siltä edellytettiin kannanmäärittelyä lähinnä avioliiton solmimismuodon osalta. Komitea sai työnsä päätökseen vuonna 1977, ajankohtana, jolloin kovin poliittinen kirkkokritiikki oli jo laantunut. Se arvioi sekä Kansanahon komitean että avioliittolainlakikomitean esitykset ja totesi, että ”nykyinen käytäntö, jonka mukaan avioliitto voidaan päättää joko kirkollisella tai siviilivihkimisellä, on syytä säilyttää ennallaan. Kaikki avioliitot rekisteröidään yleiseen väestörekisteriin”. Komitea viittasi Kansanahon komitean esittämiin näkökohtiin valinnaisen järjestelmän eduista. Se toi myös esille, että avioliiton yhteiskunnallinen luonne ei sinänsä edellytä yksinomaista siviilivihkimistä. Komitean näkemyksen mukaan valinnainen järjestelmä ottaa laajasti huomioon yksilön oikeuden valita haluamansa avioliiton solmimisen tavan ja se myös turvaa moitteettomasti vihittävien uskonnon- ja omantunnonvapauden toteutumisen. Tämän lisäksi komitea perusteli esitystään sillä, että yksinomaiseen siviilivihkimiseen siirtyminen merkitsisi kirkon jäsenten ilmeisen enemmistön mielipiteen sivuuttamista ja se tulisi myös yhteiskunnalle vallitsevaa järjestelmää kalliimmaksi.¹³

Opetusministeriön kirkko ja valtio –työryhmä käsitteli oman hallintoalansa osalta Kirkko ja valtio –komitean esityksen ja katsoi, että vallinnut järjestely, jonka mukaan avioliitto voitiin solmia joko kirkollisella tai siviilivihkimisellä, oli kansan suuren enemmistön haluama vaihtoehto. Työryhmä ei nähnyt tarvetta muuttaa vallinnutta järjestelyä. Sen sijaan työryhmä otti huomioon kirkkohallituksen lausunnon, jossa se oli esittänyt avioliittolain muuttamista siten, että kirkollinen vihkiminen voitaisiin toimittaa myös niissä tilanteissa, jolloin toinen kihlakumppani on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan ja toinen suomalaisen tai ulkomaisen kristillisen uskonnollisen yhdyskunnan jäsen.¹⁴

Edellä esitetystä käy ilmi, että evankelis-luterilainen kirkko on yleensä hyväksynyt valtiovallan esittämät lainmuutokset ja muokannut niiden mukaisesti käsitystään siitä keitä se voi vihkiä. Eronneiden vihkiminen oli kuitenkin kysymys, joka on hiertänyt kirkossa vuosikymmenten ajan. Vuonna 1948 kirkolliskokous torjui lähes yksimielisesti eronneiden vihkimisen. Sen mukaan eronneita, joiden edellinen puoliso oli elossa, ei tullut vihkiä kirkollisesti eikä liioin siunata heidän siviilimenoin solmittua avioliittoaan. Vihkiminen ja siunaaminen sallittiin vain, jos pappi katsoi siihen olevan erittäin painavia syitä.¹⁵ Presidentti J.K. Paasikivi ei kuitenkaan vienyt asiaa eduskunnalle, joten kirkolliskokouksen esittämää rajoitusta ei kirkkolakiin tullut. Koska kirkkolakiin ei saatu rajoitusta eronneiden vihkimiselle, papeilla oli paitsi oikeus myös velvollisuus vihkiä kaikki eronneet, jotka täyttivät kirkollisen vihkimisen ehdot. Kirkolliskokouksessa ehdotettiin lukuisia kertoja papeille omantunnonvapautta olla vihkimättä, mutta tällainenkaan kirkkolainmuutos ei saanut taakseen määräänemmistöä. Vihkimisestä kieltäytyneet papit saivat

---

¹³ Kirkko ja valtio –komitean mietintö 1977, 242-250.

¹⁴ Opetusministeriön kirkko ja valtio –työryhmän mietintö 1982, 93-95.

¹⁵ Kirkolliskokouksen ptk. 1948, 254-290; Juva 1976, 173-175; Seppo 2013, 169-171.

muistutuksen.¹⁶ Vasta vuonna 1978 piispainkokous antoi seuraavan suosituksen: ”Pappi, joka omantunnon syistä kieltäytyy vihkimästä eronneita avioliittoon, ilmoittakoon vakaumuksestaan hiippakuntansa piispalle, joka päättää miten asia on hoidettava.” Tämä suositus lienee edelleen voimassa. Avioerojen yleistymisen myötä kirkko on tarkentanut ymmärrystään avioliiton purkamattomuudesta ja uuden avioliiton mahdollisuudesta. Mikäli yksittäinen pappi on katsonut omantunnonvapauteen vedoten, että hän ei voi vihkiä eronneita, asia on hoidettu seurakunnan sisäisin järjestelyin. Näkemykset eronneiden vihkimisestä eivät ole jakaneet kirkkoa.

Lainsäädännön ohella avioliiton yleistyminen 1970-luvulta lähtien on vaikuttanut avioliiton asemaan kirkossa. Avioliitto solmitaan aiempaa myöhemmin ja enemmistön kohdalla avioliitto edeltää avioliittoa. Kun vuonna 1970 kaikista perheistä 2,3 prosenttia oli avioliittoja, oli vuonna 2016 kaikista perheistä lähes neljäsosa (23,2 %) avioliittoja. Noin 40 prosenttia ensimmäisistä lapsista syntyy avioliittoon. Avioliittojen yleisyydessä on alueellisia eroja. Maakuntatasolla vuonna 2015 lapsiperheistä eniten avoparien perheitä oli Ahvenanmaalla (31 %), Kainuussa (26 %) ja Lapissa (24 %). Maan pienin avopariperheiden osuus oli Keski-Pohjanmaalla (18 %).¹⁷ Vaikka avioliitto on yleisintä nuorten keskuudessa, on se perhemuotona yleistynyt myös vanhemmissa ikäryhmissä. Vallitseva käytäntö ja kirkon näkemykset avioliitosta sukupuolisen kanssakäymisen hyväksyttynä lähtökohtana ja ympäristönä ovat ristiriidassa keskenään. Kirkko on edelleen pyrkinyt ylläpitämään avioliittoa ideaalisena parisuhdemuotona mm. edellyttämällä, että sen työntekijät eivät elä avioliitossa. Miten hyvin tätä on käytännössä valvottu, on vaikea arvioida. Jäsentensä kohdalla kirkko näyttää hiljaisesti hyväksyneen avioliiton yleisyyden samalla kuitenkin toimien avioliiton puolestapuhujana.

Viimeisimmät avioliittoa koskevat muutokset liittyvät samaa sukupuolta olevien parisuhteisiin. Laki rekisteröidystä parisuhteesta tuli voimaan maaliskuun alusta vuonna 2002. Vaikka lainsäätäjät hyväksyi samaa sukupuolta olevien parisuhteet, kysymys jakoi yleistä mielipidettä ja käsityksiä kirkon piirissä. Kirkolliskokoukselle tehtiin kaksi aloitetta, joista ensimmäisessä (3/2002) esitettiin, että kirkolliskokous lisäisi kirkkojärjestykseen säännöksen, joka kieltää parisuhteensa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa rekisteröineen henkilön toimimisen kirkon viranhaltijana tai työntekijänä. Toisessa aloitteessa (4/2002) tavoitteena oli, että parisuhteensa rekisteröineet voisivat saada kirkollisen siunauksen ja että kirkolliskokous antaisi käsikirjavalioikunnalle tehtäväksi valmistella vaihtoehtoisia siunaamiskaavoja näitä tilaisuuksia varten. Vuonna 2003 kirkolliskokous jätti aloitteet raukeamaan, mutta lähetti parisuhteen seurauksia kirkossa koskevan asian piispainkokoukselle siihen liittyvien teologien ja juridisten näkökohtien selvittämiseksi. Laajojen selvitysten¹⁸ jälkeen piispainkokous antoi vuonna 2010

---

¹⁶ Pappien virkatoimissaan tekemistä virkavirheistä ja niiden seuraamuksista ks. Nurmiranta 1998.

¹⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet.

¹⁸ Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009; Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa 2007; Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä 2007.

selvityksensä kirkolliskokoukselle, jossa se esitteli vaihtoehtoisia ratkaisuja siihen miten kirkossa tulee menetellä parisuhteen siunaamista koskevassa asiassa.¹⁹ Kirkolliskokous päätyi ratkaisuun, jossa se katsoi, että rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen oli vastoin kirkon käsitystä parisuhteesta. Samaa sukupuolta olevan parin liittoa ei tule siunata, mutta heidän kanssaan ja puolesta voidaan rukoilla, jolloin se toimituksellisesti liittyy yksityisen elämän piiriin. Kirkolliskokous antoi piispainkokoukselle tehtäväksi laatia ohje vapaamuotoisen rukoushetken järjestämisestä rekisteröidyn parisuhteen solmineiden henkilöiden kanssa ja puolesta. Vuonna 2016 piispainkokous ohjeisti, että sen antamaa pastoraalista ohjetta voi soveltaa myös samaa sukupuolta olevien siviiliavioliiton solmineiden parien kanssa ja heidän puolestaan rukoilemiseen.²⁰

Vuonna 2013 eduskunnalle tehdyn kansalaisaloitteen seurauksena sukupuolineutraali avioliittolaki astui voimaan maaliskuussa 2017. Sekä kansalaisaloitteessa että lain valmistelussa tuotiin esille, että uskonnollisilla yhdyskunnilla on jatkossakin oikeus päättää, vihkivätkö ne samaa sukupuolta olevia avioliittoon.²¹ Lakimuutoksesta on keskusteltu kirkolliskokouksessa kiivaasti. Lain valmistelun aikana kirkkohallituksen virastokollegio antoi lausunnon, jossa se kirkon avioliitto-opetukseen vedoten ei kannattanut sukupuolineutraalia avioliittolakia. Voimaan tullut sukupuolineutraali avioliittolaki on poikanut kaksi kirkolliskokousaloitetta. Vuonna 2016 kirkolliskokousedustaja Risto Tuori teki edustaja-aloitteen, jossa kirkkohallitusta pyydetään selvittämään onko kirkon aiheellista luopua avioliittoon vihkimisestä ja ryhtymään sen johdosta tarvittaviin toimenpiteisiin.²² Kevään 2017 kirkolliskokoukselle 22 kirkolliskokousedustajaa Oulun, Lapuan, Kuopion, Tampereen, Mikkelin ja Porvoon hiippakunnasta tekivät edustaja-aloitteen, että ”kirkolliskokous päättää ryhtyä valmistelemaan tarvittavia muutoksia kirkon avioliittokäsityksen laajentamiseksi mahdollisimman pian myös samaa sukupuolta olevia pareja koskevaksi. Perinteisellä tavalla avioliittoon suhtautuville turvataan mahdollisuus olla ja toimia kirkossa tasavertaisesti.”²³

Edellä esitetty lyhyt katsaus kertoo, että avioliittoon vihkeminen on ollut evankelis-luterilaisessa kirkossa jatkuvan muutoksen alainen. Käsitukset avioliiton luonteesta ovat muuttuneet siten, että kauppasopimuksen ja suvunjatkamisen sijaan avioliiton katsotaan perustuvan ensisijaisesti kahden osapuolen tahdon määrittämään sopimukseen. Puhe ”perinteisestä avioliittokäsityksestä” on tästä syystä ongelmallista ja vaati tarkennuksen minkä avioliiton historian vaiheen perinteestä oikein on kyse. Muutoksiin ovat vaikuttaneet niin maallinen lainsäädäntö kuin vallitseva yhteiskunnallinen ilmapiiri ja poliittinen tilanne. Sekularististen vaatimusten paineessa kirkko on pyrkinyt pitämään

---

¹⁹ Parisuhdelain seuraukset kirkossa 2010.

²⁰ Pastoraalinen ohje vapaamuotoisesta rukouksesta 2011; Piispainkokouksen selonteko avioliitolain muutoksen johdosta 2016.

²¹ Oikeudellinen selvitys 2016, 3.

²² Edustaja-aloite 3/2016

²³ Edustaja-aloite 1/2017

kiinni vihkioikeudestaan. Tätä oikeutta kirkko on puolustanut sen jäsenilleen, kirkolle ja yhteiskunnalle tuomilla eduilla ja tähän se on saanut myös kansan ja valtiovallan tuen. Vaikka kirkon sisällä on ollut myös niitä, jotka ovat kannattaneet vihkioikeudesta luopumista ja kaikille pakollista siviilivioliittoa, tietävästi vain kerran Suomen evankelis-luterilaisen kirkon historiassa kirkon sisältä on nousut aloite, jossa kirkkohallitusta on pyydetty selvittämään onko kirkon aiheellista luopua vihkioikeudesta.

2.2. Kirkolliselle vihkimiselle esitetyt perustelut

Luterilaisen opin mukaan avioliitto ei ole sakramentti, koska sillä ei ole itsessään armoa välittävää luonnetta. Vaikka avioliitto ymmärretään maalliseksi instituutioksi, luterilaisissa tunnustusteksteissä avioliitto esitetään Jumalan asetuksena ja sitä kutsutaan pyhäksi, hengelliseksi säädyksi ja jumalalliseksi instituutioksi. Koska avioliitto mielletään hengelliseksi liitoksi, se näin ollen kuuluu tunnustukselliseen kulttiin ja on kirkollinen asia.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avioliittoteologiassa on keskitytty lähinnä avioliiton olemuksen pohdintaan. Itse vihkitöimituksen teologia on jäänyt vähemmälle käsittelylle. Implisiittisesti on oletettu, että kyse on miehen ja naisen välisestä avioliitosta. Selkeimmin kirkollisen vihkimisen ja siunaamisen teologiset perustelut löytyvät kirkollisten toimitusten teologisista analyyseistä.

Ihmistä ja yhteisöä palveleva kirkko

Itseymmärryksensä mukaan kirkon kutsumus on palvella, auttaa ja tukea yhteisöä ja ihmisiä, joiden keskellä se toimii. Vihkiessään avioliittoon kirkko palvelee sekä jäseniään että yhteiskuntaa. Avioliiton siunaaminen on keskeinen osa kirkollista vihkimistä. Lutherin mukaan kirkon tehtävä on ”kaunistaa” pyhä aviosääty siunauksin ja rukouksin.²⁴ Siunaus ymmärretään myös evankeliumin julistuksena. Ei vain vihkipari vaan myös läsnä oleva hääväki tarvitsevat siunausta ja esirukousta.

Vuonna 2008 ilmestyi *Rakkauden lahja, piispojen puheenvuoro perheestä, avioliitosta ja seksuaalisuudesta*. Huolimatta siitä, että kirkon jäsenten siviilivihkimisten määrä oli nousussa jo kirjan syntyaikoina, on mielenkiintoista, että puheenvuorossa palvelun osalta käsitellään vain kirkollista vihkimistä. Voitaneen kuitenkin ajatella, että myös siviilivihkimisellä solmitun avioliiton kirkollinen siunaus aktina on ajateltu sisältyvän puheeseen vihkimisestä.

Kirkollinen vihkiminen avioliiton tukimuotona

Lutherin mukaan kirkollinen seremonia on avioliiton tukimuoto. Reformaattorit katsoivat, että kristillinen usko antaa naisen ja miehen avioliitolle erityisen hengellisen sisällön, joka ylittää lainsäädännön ja luonnolliseen järkeen perustuvan käsityksen avioliitosta. Usko auttaa puolisoita näkemään avioliiton Jumalan asettamana elämän muotona ja pitämään kumppania Jumalan antamana lahjana. Usko auttaa myös kantamaan yhteisen elämän

---

²⁴ Lutherin Vähä katekismus. Liite: Avioliittoon vihkiminen.

vastoinkäymisiä ja turvautumaan Jumalaan.²⁵ Tämä tulee esiin myös *Rakkauden lahjassa*. Kirkollista avioliittoon vihkimistä perustellaan sillä, että kirkko haluaa olla ihmisen rinnalla myös perhe-elämään ja seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Kun kirkko vihki avioliittoon ja opettaa juridisesti solmittua liittoa, se haluaa puhua puolisojen ja erityisesti lasten turvallisuuden puolesta.

Edellisessä luvussa esitellyn Kansanahon komitean lausunnossa vuodelta 1970 esitetään, että monet pitävät kirkollista vihkimistä pelkkää oikeustointa sitovampana.²⁶ Sama perustelu voidaan nähdä myös *Rakkauden lahjassa*, jossa todetaan, että kirkko tunnustaa sekä kirkollisen että siviilivihkimisen avioliiton juridisena muotona. Kirkollisessa vihkimisessä tulee kuitenkin mukaan myös kaikkea yhteiskunnallisesti sitovaa oikeustointa korkeampi taho, sillä siinä puolisot antavat lupauksensa ”kaikkietävän Jumalan kasvojen edessä” ja seurakunnan läsnä ollessa. Piispojen puheenvuorossa tulee välillisesti esille myös näkemys, että kirkollinen vihkiminen toimisi myös eroja ehkäisevästi, kun puolisot vihkimisessä antavat toisilleen elinikäiseksi tarkoitetun lahjan luvattessaan rakastaa toisiaan ”aina kuolemaan saakka”. Kirkollisessa vihkimisessä avioliitolle annetulla siunauksella katsotaan olevan tärkeä merkitys erityisesti silloin, kun puolisojen tuntema rakkaus joutuu koetteelle.

Vihkitoimitus kirkon sanoman välittäjänä

Kirkko on nähnyt vihkitoimituksen mahdollisuutena sanomansa välittämiseen vihittäville ja läsnäolijoille. Käsikirjakomiteatyöskentelyssä on kiinnitetty erityistä huomiota toimituksen sisältöön.²⁷ Vihkikaavan Raamatun teksteineen on katsottu tarjoavan mahdollisuuden myös opetustapahtumaan. Koska kirkko ei voi kontrolloida missä määrin sen vihkimät avioparit elävät kirkon ihanteiden mukaan, vihkitoimituksen kautta kirkolla on mahdollisuus tehdä vihkiparit tietoiseksi kirkon ihanteista ja toivoa, että he ne myös sisäistäisivät ja eläisivät niiden mukaisesti. Näin luetut tekstit voivat toimia ei vain tiedon välittäjänä ja uskon synnyttäjänä vaan myös sisäisen sosiaalisen kontrollin välineenä.

Tapakulttuuri, kirkkohäiden juhlavuus ja kristilliset elämänarvot

Tapakulttuuri on ollut yksi keskeisiä perusteluja kirkolliselle vihkimiselle. Kuten edellisessä luvussa todettiin, Kansanahon komitean mielestä kirkollisen vihkimisen valinta kertoo syvään juurtuneesta tavasta, jota ei ole syytä rikkoa. Lausunnossaan avioliittolakikomitean mietinnöstä oikeusministeriölle kirkolliskokous totesi vuonna 1973, että pakollinen siviilivihkiminen ”loukkaisi kansamme perinteeseen lujasti juurtuneita kristillisiä elämänarvoja ja tapoja, joita jatkuvasti noudatetaan ja pidetään arvossa.”²⁸ Valtioneuvoston asettama Kirkko-valtio –komitea perusteli kirkollisen avioliittoon

²⁵ Piispaikokouksen selonteko 2016, 6.

²⁶ Kirkko ja valtio 1970, 48.

²⁷ Hytönen 2005.

²⁸ Siviilivaliokunnan mietintö 1973,157.

vihkimisen säilymistä myös sillä, että kirkon jäsenten enemmistö vastusti pakollista siviilivioliittoa.

Kirkollista vihkimistä luonnehditaan usein juhlalliseksi ja siviilivihkimistä pelkistetyksi ja karuksi. Uskonnoissa riitit koostuvat symboleista, jotka liittyvät myös kuhunkin kulttuuriseen traditioon. Symbolit välittävät aina tietyn sanoman, joka liittyy sekä perinteeseen että uskontoon. Puhuessaan mahdollisuudesta tehdä myös siviilivihkimisestä ”juhlallinen” valtion asettama avioliittolakikomitea ei aikanaan ottanut huomioon millainen sisältö siihen liittyville symboleille annettaisiin.

Kirkollisen vihkimisen valinnan on katsottu kertovan myös vihittävien arvomaailmasta ja suhteesta uskontoon. Edellä mainittu kirkolliskokous perusteli kirkollista vihkimistä sillä, että kristillisessä vihkimisessä puoliset tunnustavat julkisesti, että heidän liittonsa on Jumalan sanan mukainen ja he haluavat pyytää Jumalan siunausta rakkaudelleen, kilvoittelulle ja syntyvälle perheelleen. Kirkollinen vihkiminen nähtiin siis eräänlaisena puolisoitten tunnustusaktina. Vihkikaavan sanamuotoa ”tämän seurakunnan läsnä ollessa” on katsottu kertovan, että juuri kirkollisessa avioliittoon vihkimisessä korostuu yhteisöllisyyden merkitys avioliitolle. Läsnä oleva seurakunta ei vain todista liittoa vaan sitä myös kehoitetaan tukemaan solmittua liittoa.

Kirkon mukana olo ihmisten elämänkaaren eri vaiheissa on saanut kannatusta myös kansalaisilta. Huolimatta jäsenten enemmistön vähemmän aktiivisesta osallistumisesta kirkon toimintaan, kirkon tarjoamat kasuaalitoimitukset, niistä erityisesti kirkollinen vihkiminen, ovat olleet vuosikymmenten ajan tärkeä syy kuulua kirkkoon. Nykypäivänä ei ole pakko tulla papin vihittäväksi ja ne parit, jotka ovat tahtovat kirkollisen vihkimisen, ovat päätyneet tähän ratkaisuun tietoisesti.

Poliittiset, juridiset ja taloudelliset perustelut

Luvussa 2.1. esitetty katsaus avioliiton historiaan osoittaa, että kirkko on historiansa aikana pyrkinyt valvomaan avioliiton solmimista. Kirkon oman näkemyksen mukaan kirkollinen vihkiminen on täyttänyt vähintään yhtä hyvin kuin siviilivihkiminen myös yhteiskunnan avioliiton solmimiselle asettamat vaatimukset. Kirkon on katsottu suorittavan kansankirkolle luonteenomaista palvelutehtäväänsä, jota on pidetty myös yleisen kansalaismoraalin kannalta arvokkaana. Erilaisten avioliiton solmimistapojen ei ole katsottu himmentäneen kansan oikeudellisia käsityksiä avioliitosta.

Poliittiset näkemykset ovat vaikuttaneet siihen miten kirkollisesti solmittuun avioliittoon on suhtauduttu. Valtion ja kirkon eroa painottavat sekularistiset näkemykset korostavat, että avioliitto on juridisesti katsottuna yhteiskunnallinen instituutio. Tämä näkemys oli erityisen voimakas 1960- ja 70-lukujen taitteen uusvasemmistolaisessa ideologiassa. Poliittisen ilmapiirin muututtua avioliiton yhteiskunnallisen luonteen ei enää katsottu edellyttävän yksinomaista siviilivihkimistä. Valinnaisen järjestelmän eduksi laskettiin, että se ottaa laajasti huomioon yksilön oikeuden valita haluamansa avioliiton solmimistapa.

Valinnaisen järjestelmän nähtiin myös turvaavan vihittävien uskonnon- ja omantunnonvapauden toteutumisen.

Kirkollista avioliittoon vihkimistä on perusteltu myös sillä, että valinnainen järjestelmä on toiminut pitkään varsin kitkattomasti ja joustavasti. Tällä hetkellä sekä valtio että vihittävät hyötyvät taloudellisesti kirkon vihkioikeudesta. Vallitsevista vihkimismuodoista luopuminen ja uuden vihkimisjärjestelmän luominen tulisi yhteiskunnalle selvästi valinnaista järjestelmää kalliimmaksi.

Suomen uskonnollisen kentän monimuotoistuminen on otettu huomioon vuonna 2003 voimaan tulleessa uudessa uskonnonvapauslaissa. Siinä tuodaan selkeästi esille uskonnollisten yhdyskuntien oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, jollaiseksi myös avioliittoon vihkimistoimitus mielletään. Rekisteröidyt uskonnolliset yhdyskunnat ovat hyödyntäneet mahdollisuutta anoa vihkioikeutta. Yhteiskunta ei vain takaa vihittävien uskonnon ja omantunnonvapauden toteutumisen vaan myöntämällä vihkioikeuden se myös tunnustaa uskonnollisten yhdyskuntien suorittamien toimitusten merkityksen jäsentensä elämänkaaren eri vaiheissa.

Käytännölliset tekijät

Koko maan kattavana instituutiona mahdollisuus kirkolliseen vihkimiseen on mahdollista koko maassa. Papin ja kanttorin palvelut ovat ilmaisia seurakunnan jäsenille. Kirkko on 1900-luvun alusta asti kannattanut valinnaista vihkikäytäntöä ja tarjonnut siviilivihkimisellä avioliittonsa solmineille mahdollisuutta saada avioliitolleen siunaus. Pakollisen siviili-vihkimisen on katsottu aiheuttavan asianosaisille ylimääräistä vaivaa ja lisäkustannuksia, jos yhden toimituksen sijasta olisi osallistuttava kahteen toimitukseen.

2.3. Avioliittoon vihkiäjät

Avioliittolain 17 § säätelee vihkimisoikeudesta. Sen mukaan kirkollisen vihkimisen saa toimittaa evankelis-luterilaisessa ja ortodoksisessa kirkossa pappi sekä rekisteröidyssä uskonnollisessa yhdyskunnassa se, jolla on vihkimisoikeudesta annetun lain (571/2008) mukainen vihkimisoikeus.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vihkioikeus on pappisvirkaan vihityllä henkilöllä. Vuoden 2016 lopulla kirkossa oli yhteensä 2206 virassa olevaa päätoimista/osa-aikaista tai sivutoimista pappia. Koska osa eläkkeellä olevista papeista toimii pyynnöstä vihkiöinä, myös heidät on syytä ottaa tilastotarkastelussa huomioon. Vuoden 2016 lopulla eläkepappeja oli 1632. Pappien hiippakuntakohtainen jakauma käy ilmi seuraavasta taulukosta.

Taulukko 1. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vihkioikeuden omaavat papit 2016.²⁹

Hiippakunta	Virassa olevat papit	Eläkepapit
Turun arkkihiippakunta	281	165
Tampereen hiippakunta	322	224
Oulun hiippakunta	257	181
Mikkelin hiippakunta	209	164
Porvoon hiippakunta	155	134
Kuopion hiippakunta	224	176
Lapuan hiippakunta	227	137
Helsingin hiippakunta	302	308
Espoon hiippakunta	229	143
Yhteensä	2206	1632

Taulukossa eivät näy ne papit, jotka ovat yhdistysten ja muiden tahojen palveluksessa. Pappisliiton tietojen mukaan yhdistysten ja julkisen sektorin palveluksessa on arviolta useita kymmeniä pappia. Näiden tietojen perusteella voidaan todeta, että vuonna 2017 Suomessa evankelis-luterilaisen kirkon pappien määrä on lähes 4000 ja koko maan kattavan seurakuntaverkoston vuoksi kirkon jäsenillä on mahdollisuus saada kirkollinen avioliittoon vihkiminen ongelmitta koko maan alueella. Noin 400 seurakunnassa on useita vihkipaikkoina käytettyjä kirkollisia tiloja. Tämän lisäksi pappi voi vihkiä avioliittoon myös muissa kuin kirkon tiloissa.

Suomen ortodoksinen kirkko

Suomen ortodoksisella kirkolla on kolme hiippakuntaa, joissa vihkioikeuden omaavia pappeja yhteensä 130 (Karjalan hiippakunta 45, Helsingin hiippakunta 71 ja Oulun hiippakunta 14).

Uskonnolliset yhdyskunnat

Uskonnolliset yhdyskunnat voivat anoa vihkioikeutta nimeämilleen henkilöille. Myönnetty vihkioikeus on henkilökohtainen. Vuonna 2016 yhteensä 54 yhteisöllä oli 838 vihkioikeuden saanutta henkilöä. Tähän ryhmään kuuluu myös kirkkohallituksen ulkoasianosasto, joka on hakenut vihkioikeuden 21 henkilölle. Nämä ovat ulkomailla toimivia Suomen kirkon pappeja, jotka eivät voi vihkiä ulkomailla avioliittoon ilman tätä varten saatua erillistä vihkioikeutta. Kun näitä evankelis-luterilaisen kirkon pappeja ei oteta lukuun, vuonna 2016 Suomessa oli 53 uskonnollisella yhdyskunnalla 817 vihkioikeuden saanutta henkilöä.

Vihkimisoikeuksien lukumäärä vaihtelee yhteisöittäin. Eniten vihkioikeuksia on Suomen Vapaakirkolla (223)³⁰, Suomen Helluntaikirkolla (146), Jehovan todistajilla (56), Suomen

²⁹ Eläkkeellä olevien määrät elävät koko ajan eläkkeelle siirtymisten vuoksi.

³⁰ Mukana ovat myös eläkkeelle siirtyneet henkilöt, jotka edelleen saattavat toimia vihkijöinä.

Adventtikirkolla (44) ja Katolisella kirkolla Suomessa (40). Muiden yhteisöjen osalta lukumäärät liikkuvat kymmenen molemmin puolin ja 29 yhteisössä oli vain 1-2 vihkiää.

Suomen ortodoksinen kirkko, Katolinen kirkko Suomessa sekä Suomen vapaakirkko että Suomen helluntaikirkko edellyttävät, että mikäli avioliittoon vihkiminen suoritetaan heidän toimestaan, vähintään toisen vihittävistä tulee olla kyseisen kirkon jäsen. Ortodoksinen ja katolisen kirkon kohdalla edellytetään, että vihittävistä kyseisiin kirkkoihin kuulumaton on kuitenkin jonkun kristillisen kirkon tai seurakunnan jäsen. Helluntaikirkko puolestaan edellyttää toiselta vihittävistä henkilökohtaista tunnustautumista kristinuskoon, mutta muun kristillisen kirkon tai yhteisön jäsenyyttä ei vaadita. Helluntaikirkossa vaatimus jäsenyydestä on merkinnyt, että mahdollisuus tulla vihityksi helluntaikirkossa on täällä hetkellä suurin syy liittyä tämän kirkon jäseneksi. Vapaakirkon kohdalla kirkon johtaja voi myöntää erityisluvan vihkiä myös muita kuin sen jäseniä mikäli jommallakummalla vihittävistä on läheinen suhde vapaakirkkoon tai vihkiluvan omaavaan pastoriin esimerkiksi sukulaisuuden vuoksi tai että toinen tai molemmat vihittävistä ovat toimineet aktiivisesti vapaakirkon piirissä olematta sen jäseniä. Mikäli molemmat avioliittoon aikovista ovat esimerkiksi luterilaisen kirkon jäseniä, vapaakirkosta ollaan ensin yhteydessä kyseisen vihkiparin seurakuntaan ja jos asiasta sovitaan, vihkiminen voidaan suorittaa vapaakirkon toimesta.

Myös muut uskonnolliset yhdyskunnat edellyttänevät, että vähintään toinen vihittävistä kuuluu yhdyskuntaan, jolta vihkimistä pyydetään.

Siviilivihkiminen

Siviilivihkimisen voi toimittaa maistraatin päällikkö, henkikirjoittaja, maistraatissa toimiva julkinen notaari, kärjäoikeuden laamanni, kärjätuomari ja kärjäviskaali sekä kärjäoikeuden notaari, joka on tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) nojalla valtuutettu toimittamaan vihkimisiä.

Vihkimiseen oikeutetuista kaikilla on myös velvollisuus vihkiä virka-aikana maistraatissa. Resurssisyistä vihkimisiä on pyritty keskittämään tietyille viikonpäiville, mutta pyydetessä vihkimisen saa yleensä järjestettyä mille arkipäivälle tahansa virka-aikaan maistraatissa. Sen sijaan virka-ajan/virka-paikan ulkopuolisten vihkimisten hoitaminen ei kuulu vihkiäjien virkavelvollisuuksiin vaan vihkiäjät saavat itse päättää, hoitavatko niitä, kuinka pitkän matkan päässä ja millaisina aikoina.

Tällä hetkellä maamme yhdeksän maistraatin 36 toimipisteessä ja Ahvenanmaalla maistraatin tehtäviä hoitavalla Ahvenanmaan valtiovirastossa on yhteensä noin 114 ja 27 kärjäoikeudessa arviolta³¹ noin 500 vihkiöoikeuden omaavaa henkilöä. Maistraatti nimittää vihkiäjiä tarpeen mukaan sellaisille alueille, joilla on pulaa vihkiäjistä. Yhteisöön kuulumattomille myönnettyjen vihkiöoikeuksien määrä on kasvanut nopeasti. Vuonna 2014

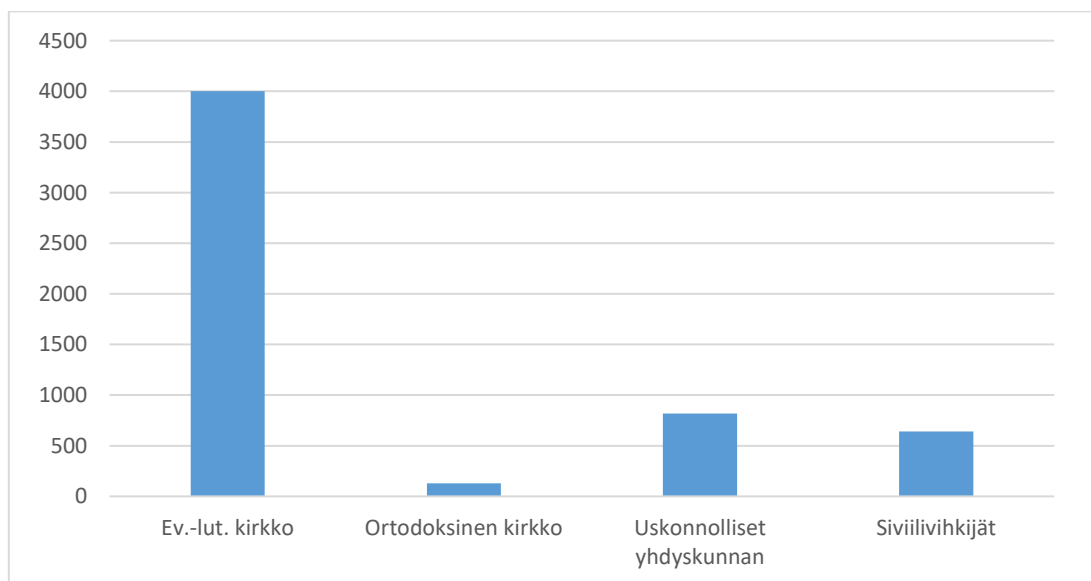
---

³¹ Kärjäoikeuksien nettisivuilla 12 kärjäoikeutta ei ole kertonut henkilökuntansa määrää. Muista kärjäoikeuksista saatujen tietojen perusteella voidaan arvioida yhteenlasketun luvun olevan noin 500 paikkeilla.

heitä oli 14 ja vuonna 2016 vihkioikeuden saaneita oli 25. Kaiken kaikkiaan siviilivihkimisen suorittajia on selvityksen tekohetkellä noin 640.

Siviilivihkimisen saatavuuden helppouteen tulevat vaikuttamaan sekä käräjäoikeuksissa ja maistraateissa meneillään olevat muutokset. Vuoden 2018 alusta käräjäoikeuksien ja käräjäoikeuden kanslioiden määrä vähenee nykyisestä. Maistraattien toimipisteverkoston tarkoitus supistaa vuoteen 2019 mennessä nykyisestä 36 yksiköstä 25 yksikköön. Muutoksista seuraa muun muassa, että lakkautettujen maistraattien vihkipaikat katoavat. Muutokset tulevat vaikuttamaan tulevaisuudessa mahdollisesti myös vihkiäjien määrään. Tähän mennessä lakkautettujen maistraattien alueella vihkitoimituksia on siirretty muihin julkisiin tiloihin. Esimerkiksi Vantaalla siviilivihkimisiä on suoritettu vuonna 2016 Vantaan kaupunginmuseossa kaksi kertaa kuukaudessa, perjantaisin parittomina viikkoina. Muutokset tuntuvat erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Vaikka tilat vihkitoimitukseen löytyisivätkin toimipisteiden lakkautuspaikkakunnilla, merkitsee se kuitenkin vihkiäjille matkustamista virkapaikan ulkopuolelle, josta puolestaan koituvat kustannukset tulevat vihkiparin maksettavaksi.

Kuva 1. Eri tahojen vihkioikeuden omaavien henkilöiden määrät Suomessa 2017.

Kuva 1 osoittaa, että suurin määrä vihkiäjiä on evankelis-luterilaisen kirkon piirissä. Vaikka kaikki sen papit eivät toimitukseen jatkuvasti vihkiäjinä, merkitsisi kirkon vihkioikeudesta luopuminen tarvetta lisätä siviilivihkiäjien määrää huomattavasti. Toinen skenaario on, että tulevaisuudessa maistraattien määrä vähenee edelleen tai ne mahdollisesti lakkautetaan kokonaan ja avioliiton vihkiminen muuttuu avioliiton rekisteröimisaktiksi.

2.4. Kirkollisesti avioliittoon vihityt ja siunatut avioliitot

Kirkkojärjestyksen mukaan kirkollisesti avioliittoon vihittävien tulee olla rippikoulun käyneitä kirkon jäseniä. Kirkollinen vihkiminen on mahdollista myös tilanteessa, jossa toinen kihlakumppaneista ei ole kirkon jäsen mikäli hän on muun kristillisen kirkon tai uskontokunnan jäsen. Avioliitto, joka on solmittu muussa kuin evankelis-luterilaisen kirkon käyttämässä järjestyksessä, voidaan pyydettyäessä siunata.³²

Suomessa solmittujen avioliittojen määrä on jatkanut laskuaan lähes tasaisesti 2000-luvulla muutamaa vuotta lukuun ottamatta, jolloin määrä kääntyi tilapäisesti hienoiseen nousuun. Vuonna 2016 solmittiin 24 464 avioliittoa, joista evankelis-luterilaisen kirkon toimesta avioliittoon vihittiin 11 188 paria. Kirkollisten vihkimisten määrä on laskenut nopeasti 2000-luvulla. Kun vielä vuonna 2000 yli 70 prosenttia kaikista avioliitoista solmittiin kirkollisina vihkimisinä, vuonna 2016 tämä luku on enää 45,7 prosenttia. Vuonna 2016 evankelis-luterilaisen kirkon avioituneista jäsenistä 57,4 prosenttia solmi avioliittonsa kirkollisella vihkimisellä.³³

Kirkollisesti vihittyjen avioliittojen määrän lasku ei selity vain kirkon jäsenmäärän alenemisella. Myös avioon aikovat kirkon jäsenet valitsevat siviilivihkimisen kirkollisen vihkimisen sijaan. Vuonna 2016 kirkon jäsenten solmimista avioliitoista 42,6 prosenttia oli siviilivihkimisiä. Taulukosta 2 käy ilmi, että tämä luku käsittää pareja, joissa molemmat ovat evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä ja niitä, joissa toinen avioon aikovista ei ole sen jäsen. Tilastoista ei ole mahdollisuutta saada selville kuinka moni näistä evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomista on esimerkiksi ortodoksisen kirkon tai muun kirkon/kristillisen yhteisön jäsen ja josta syystä parilla olisi ollut mahdollisuus kirkolliseen vihkimiseen.³⁴ Merkille pantavaa on, että tilanteessa joissa kihlakumppaneista molemmat kuuluvat evankelis-luterilaiseen kirkkoon siviilivihkimisten määrä on viimeisen neljän vuoden aikana laskenut parilla sadalla.

Taulukko 2. Kirkon jäsenten siviilivihkimiset 2013-2016.³⁵

Vuosi	Molemmat ev.-lut. kirkon jäseniä	Vain toinen ev.-lut. kirkon jäsen
2013	3 017	5 402
2014	3 012	5 560
2015	2 933	5 536
2016	2 807	5 513

³² KJ 2:18, 20.

³³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestö 2016; Kirkon tilastollinen vuosikirja. Statistisk årsbok för kyrkan 2015; Seurakuntien väkiluvut 2016. Väestömuutokset koko kirkko 2016. <http://sakasti.evl.fi>.

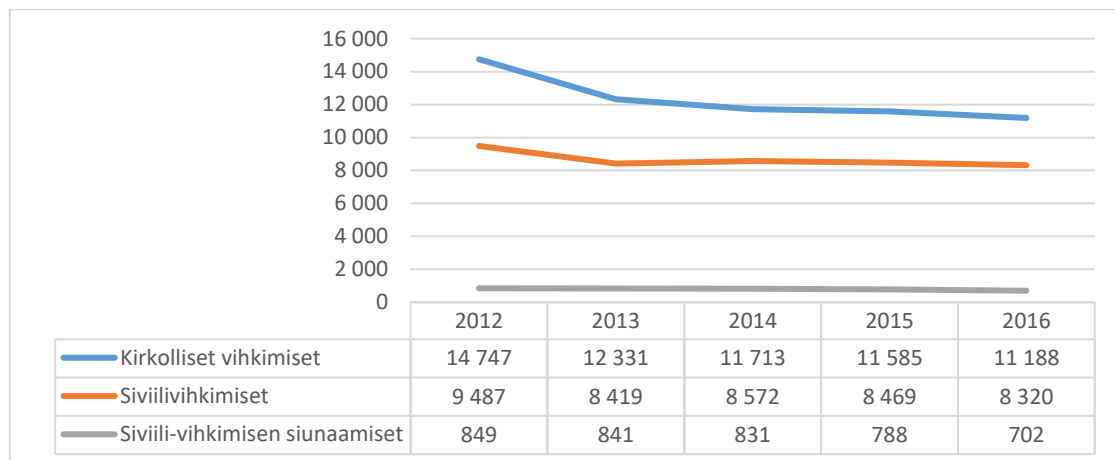
³⁴ Ekumeenisen liikkeen kriteerin mukaan kristillisiksi kirkoiksi ja yhteisöiksi katsotaan ne, ”jotka tunnustavat Herran Jeesuksen Kristuksen Jumalaksi ja Vapahtajaksi Raamatun mukaan ja jotka sen vuoksi pyrkivät yhdessä täyttämään yhteistä kutsumustaan yhden Jumalan, Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen kunniaksi.” Ks. http://www.ekumenia.fi/ekumenian_tietopankki/mika_kirkko_on_kristillinen/

³⁵ Vuonna 2012 kaikki seurakunnat eivät vielä käyttäneet Kirjuria.

Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenten kirkollisten vihkimisten määrässä on alueellisia eroja. Vuonna 2016 kirkon jäsenet solmivat eniten kirkollisia avioliittoja Oulun (62,7 %) ja Lapuan (62,9 %) hiippakunnissa ja vähiten Helsingin (52,1 %) ja Espoon (53,5 %) hiippakunnissa.

Kuvasta 2 käy ilmi, että vihkimistavasta riippumatta kirkon jäsenten avioliittoon vihkimisten määrä on laskenut joka vuosi. Kirkosta eroaminen on korkeinta juuri avioliitokäisten nuorten aikuisten keskuudessa, joten kirkon jäsenmäärän lasku selittää, mutta vain osittain, kirkon jäsenten avioliittojen määrän laskua. Toinen selittävä tekijä löytynee avioliiton yleisyydestä. Avioliiton sijaan monet kirkon jäsenet valitsevat avioliiton. Vuonna 2012 kirkon jäsenistä 60 prosenttia solmi kirkollisen avioliiton, neljää vuotta myöhemmin vastaava luku oli 57,4 prosenttia. Avioliiton siunaaminen ei liioin näytä saavuttaneet siviilivihkimiseen päätyneiden kirkon jäsenten suosiota. Lisäksi myös sen suunta on jatkuvassa hienoisessa laskussa. Vuonna 2012 yhdeksän prosenttia ja vuonna 2016 kahdeksan prosenttia siviiliavioliiton solmineista pareista pyysi liitolleen kirkollisen siunauksen. Tosin on arveltu, että osa avioliittojen siunaamisista jää kirjaamatta kirkon jäsenrekisterijärjestelmään ja siunattujen avioliittojen määrä olisi lähes kaksinkertainen.³⁶ Jopa tämä huomioon ottaen tilastolomakkeen A3 Yleinen seurakuntatyö/2016 mukaan siunattujen siviilivihittyjen avioliittojen määrä nousi vuonna 2016 vain noin 14 prosenttiin.

Kuva 2. Kirkon jäsenten avioliittoon vihkimiset ja avioliiton siunaamiset 2012-2016.

Huolimatta siitä, että kirkon jäsenten avioliitoista lähes puolet on siviiliavioliittoja, tilanteesta on kirkossa oltu lähinnä ”huolestuneita”. Omilla internet-sivuillaan kirkko kertoo mahdollisuudesta saada siunaus solmitulle liitolle.³⁷ Kirkko ei ole onnistunut markkinoimaan tälle ryhmälle avioliiton siunausta kirkollisena toimituksena. Mikäli kirkko päättää luopua vihkioikeudestaan, on epärealistista olettaa, että siviiliavioliiton solmineet kirkon jäsenet automaattisesti hakeutuvat saamaan liitolleen kirkollisen siunauksen.

Kirkon nelivuotiskertomuksen 2008-2011 tietojen mukaan ensimmäinen avioliitto solmitaan useimmiten kirkossa ja toinen ja kolmas liitto maistraatissa. Avioitumisikä on

³⁶ Haastettu kirkko 2011, 110.

³⁷ <http://evl.fi/perhejuhlat/haat/avioliiton-siunaaminen>

kuitenkin avioitumiskerrasta riippumaton yhteys siihen valitseeko pari kirkollisen vihkimisen vai ei. Mikäli morsian on 20-30 –vuotias pareista lähes kaksi kolmasosaa vihitään kaikkein todennäköisemmin kirkossa, yli 40-vuotiaiden morsianten liitoista alle puolet ja siviilivihkimisellä liittonsa solmivat viidenkymmenen ikävuoden molemmin puolin olevat morsiamet.

Sytä kirkollisen avioliittoon vihkimisen tai siviilivihkimisen valintaan Suomessa on tutkittu vähän. Kaksi pro gradu -tutkielmaa tarjoavat kuitenkin suuntaa antavaa tietoa aiheesta. Kirkollisen vihkimisen valintaa perusteltiin perinteellä, tunnelmalla ja mielikuvilla, uskonnolla ja yhteisöllisillä tekijöillä. Suomalainen kulttuuri, henkilön oma historia, suku ja perhe sekä Jumalan siunauksen saaminen ja seurakuntayhteys korostuivat vastauksissa. Siviilivihkimistä ei koettu yhtä juhlalliseksi kuin kirkollista vihkimistä.³⁸ Ne kirkon jäsenet, joilla oli oikeus kirkolliseen vihkimiseen, valitsivat siviilivihkimisen sen nopeuden, yksinkertaisuuden, helppouden ja käytännön syiden perusteella. Näitä oli esimerkiksi se, että toinen kumppaneista ei kuulunut kirkkoon, henkilö ei ollut käynyt rippikoulua tai pari avioitui ulkomailla. Moni eronneista ja aiemmin kirkollisesti vihityistä päätyi siviilivihkimiseen. Jotkut halusivat avioitua ilman saarnaa, virsiä ja mainintoja Jumalasta ja Jeesuksesta ja heidän mielestään vihkipari itsensä eikä papin tuli olla vihkitoimituksessa pääosassa. Merkille pantavaa on, että mielikuvat kirkollisen vihkimiseen liittyvistä kalliista häistä, suuresta kirkosta ainoana vihkitilana ja kirkon varauksesta johtuvista pitkäntähtäimen suunnitelmista istuvat ihmisten mielissä sitkeässä. Samoin uskottiin, että kirkollisessa vihkimisen todistajat piti tuoda omasta takaa kun maistraatissa sekin hoitui viraston puolesta. Avioliittoon aikovilla ei ollut selkeää kuvaa kirkon käytännöistä ja palveluista. Kirkon informaatio kirkollisen vihkimisen käytännöistä ei näytä tavoittavan asianosaisia. Päätöstä hankkia liitolle siunaus perusteltiin eri tavoin. Siihen liittyi kirkkohäiden kaltaisen tunnelman tavoittelu ja varsinaisen häätöjuhlan vietto. Siviilivihkiminen mahdollisti, että siunaus voitiin pyytää kirkon ”leipäpapin” sijaan tutulta muun uskonnollisen yhdyskunnan papilta. Joidenkin mielestä, vaikka päätyivätkin kirkolliseen siunaukseen, Jeesus siunaa avioliiton joka tapauksessa ilman, että siihen tarvittaisiin pappia välikädeksi.³⁹

Hollannissa tehdyn tutkimuksen mukaan epävarmuus siitä millaiseksi tulevat uudet roolit aviosuhteessa muodostuvat tekee häistä tärkeän siirtymäriitin. Mitä nuorempi pari on kyseessä, sitä juhlallisemmat ja suurellisemmat häät järjestetään. Myös se mitä enemmän vanhemmat ja ystävät liittoa tukevat vaikuttaa siihen, että häistä muodostuu suuri juhla. Avoliitossa eläneet ja uudelleen avioituvat järjestävät useimmiten pienimuotoisemman ja vähemmän loisteliaan tilaisuuden, sillä heille avioliitossa ei enää ole kyse siirtymästä parisuhderooliin, josta ei ole aiempaa kokemusta.⁴⁰

---

³⁸ Muona 2008.

³⁹ Laine 2017.

⁴⁰ Kalmijn 2004.

Vihkikäytännöissä on Hollannin ja Suomen välillä eroja eikä tutkimustuloksia voida suoraan soveltaa Suomen tilanteeseen. Ne antavat kuitenkin näkökulman, joka auttaa ymmärtämään miksi kirkon jäsenet valitsevat siviilivihkimisen. Avioliiton solmimista siviilivihkimisellä kutsutaan yleisesti vihkimiseksi kun taas häät liitetään kirkolliseen vihkimiseen. Häät mielletään juhlalliseksi tilaisuudeksi, jossa sen sosiaalinen ja julkinen puoli korostuvat siviilivihkimiseen liittyvää tilaisuutta enemmän. Suomessa avioliitto on yleinen nuorempien keskuudessa ja naimisiin mennään entistä vanhempina. Vuonna 2010 ensimmäisen kerran avioliiton solmineiden naisten avioitumisen keski-ikä oli 29,7 ja miesten 32,1 vuotta. Vuonna 2016 vastaavat luvut olivat 31,4 ja 33,7 vuotta. Toisen kerran avioituneiden naisten keski-ikä oli 44,8 ja vastaava miesten keski-ikä 47,6 vuotta.⁴¹ Avioliittoon vihkiminen riittinä, jolla henkilö siirretään statuksesta toiseen, on monien kohdalla menettänyt merkityksensä. Vihkimisestä on tullut rituaali, jonka avulla viestitään itselle, kumppanille ja sosiaaliselle ympäristölle, että juuri tähän suhteeseen halutaan sitoutua. Vaikka häihin halutaan liittää perinteisiä symboleja, rituaalista halutaan tehdä ”omannäköinen” ja kirkollinen vihkiminen saatetaan kokea liiaksi ulkopuolelta sanelluksi seremoniaksi.

Koska tämä selvitys liittyy avioliittolain muutokseen sukupuolineutraaliksi, on paikallaan tarkastella myös rekisteröityjä parisuhteita ja arvioida jatkossa mahdollisten solmittavien avioliittojen määrää⁴².

Taulukko 3 kertoo vuodesta 2006 lähtien vuosittain rekisteröityjen parisuhteiden määrän.⁴³ Parisuhteiden rekisteröintien määrä on 2010-luvulla pysynyt suhteellisen vakaana. Vuonna 2016 parisuhteensa rekisteröi 97 mies- ja 157 naisparia.

Taulukko 3. Rekisteröidyt parisuhteet vuosina 2006-2016.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Rekisteröidyt parisuhteet	191	213	249	246	322	333	329	373	333	318	251

Vuoden 2016 alhainen luku selittynee sillä, että rekisteröinnin sijaan parit ovat odottaneet maaliskuussa 2017 voimaan tullutta sukupuolineutraalia avioliittolakia ja mahdollisuutta solmia avioliitto parisuhteen rekisteröinnin sijaan.

⁴¹ Ensimmäisten avioliittojen osuus kaikista avioliitoista on edelleen kaksi kolmasosaa. Suhteellinen osuus on pysynyt samalla tasolla koko 2000-luvun alun. Toisia avioliittoja oli 21 prosenttia kaikista solmituista avioliitoista, kolmansia vajaa neljä prosenttia. Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset.

⁴² Luku 5.3.2.

⁴³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset.

3. SUKUPUOLINEUTRAALI AVIOLIITTO JA MUIDEN KIRKKOJEN RATKAISUT

3.1 Pohjoismaiset luterilaiset kirkot

Samaa sukupuolta olevien avioliiton on hyväksynyt 2000-luvulla 25 maata.⁴⁴ Vuonna 2017 Luterilaisen maailmanliiton 145 jäsenkirkosta 20 joko vihkii avioliittoon samaa sukupuolta olevan parin tai siunaa siviilivihkimisellä solmitun avioliiton/rekisteröidyn parisuhteen kirkollisesti.⁴⁵ Yhdessä kirkossa päätös samaa sukupuolta olevien siunaamisesta/vihkimisestä on paikallisseurakunnan harkinnassa.⁴⁶ Pastoraalisen rukouksen samaa sukupuolta olevan parin puolesta hyväksyy neljä kirkkoa.⁴⁷

Historiallisten syiden ja kirkkojen vahvan kansankirkkoaseman vuoksi on syytä tarkastella Pohjoismaiden tilannetta tarkemmin. Toisin kuin monin paikoin muualla luterilaisessa maailmassa, luterilaisen kirkon enemmistöaseman ja siitä seuranneen kirkollisen yhtenäisyyden vuoksi kirkollisella vihkimisellä on ollut Pohjoismaissa vahva perinne ja asema. Päätös sukupuolineutraalin avioliiton puolesta on ollut muiden Pohjoismaiden luterilaisissa kirkoissa pitkä prosessi, jossa eri tavoin ajattelevien on ollut vaikea löytää yhteistä näkemystä. Myös kirkon vihkioikeudesta luopumisesta on keskusteltu, mutta se ei ole johtanut toimenpiteisiin.

Ruotsissa vuonna 1994 piispat antoivat ohjeen yksityisestä rukouksesta samaa sukupuolta olevien parien puolesta. Viisi vuotta myöhemmin annettiin ohje julkisesta rukouksesta, vuonna 2005 kirkolliskokous hyväksyi rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen ja vuonna 2009 kirkollisen vihkimisen sukupuolineutraaliin avioliittoon. Papeilla on vuoden 2009 päätöksen mukaan omantunnonvapaus olla vihkimättä vakaumuksensa vastaisesti. Tilanne ei kuitenkaan ole rauhoittunut. Vuoden 2016 keväällä kirkolliskokoukselle tehtiin

---

⁴⁴ Argentina 2010, Belgia 2003, Englanti/Wales 2013, Espanja 2005, Etelä- Afrikka 2006, Grönlanti 2015, Hollanti 2000, Islanti 2010, Kanada 2005, Luxemburg 2015, Malta 2017; Mexico 2009 (joissain osavaltioissa), Norja 2009, Portugali 2010, Ranska 2013, Ruotsi 2009, Saksa 2017, Skotlanti 2014, Suomi 2017, Tanska 2012, Uruguay 2013, USA 2015, Uusi Seelanti 2013.

⁴⁵ *Avioliittokäsityksensä ja -kaavansa sukupuolineutraaliksi muuttaneet luterilaiset kirkot*: Ruotsin kirkko (2009), Islannin evankelis-luterilainen kirkko (2010), Kanadan evankelis-luterilainen kirkko (2011), Tanskan kansankirkko (2012), Norjan kirkko (2016), Hollannin protestanttinen kirkko, Belgian yhdistyneet protestanttiset kirkot, Ranskan yhdistynyt protestanttinen kirkko, Brasilian luterilaisen tunnustuksen kirkko (2011), Evangelical Church of the River Plate . *Samaa sukupuolta olevien parien liturgisen siunaamisen hyväksyneet luterilaiset kirkot*: Hannoverin evankelis-luterilainen kirkko, Badenin evankelinen kirkko (rinnastuu kirkolliseen vihkimiseen), Evankelis-luterilainen kirkko Pohjois-Saksassa (rinnastuu kirkolliseen vihkimiseen), Evankelinen kirkko Keski-Saksassa, Oldenburgin evankelis-luterilainen kirkko, Schaumburg-Lippen evankelis-luterilainen kirkko, Braunschweigin evankelis-luterilainen kirkko, Italian evankelis-luterilainen kirkko, Itävallan Augsburgin tunnustuksen kirkko.

⁴⁶ Amerikan evankelis-luterilainen kirkko (2009).

⁴⁷ Suomen evankelis-luterilainen kirkko rukous parin kanssa ja yhdessä (2010), Baijerin evankelis-luterilainen kirkko (ei-julkinen jumalanpalvelus), Saksin evankelis-luterilainen kirkko (ei-julkinen jumalanpalvelus). Saksalaisista jäsenkirkoista Württembergin jäsenkirkko ei hyväksy myöskään ei-julkista jumalanpalvelusta.

aloite papiksi vihittävien kelpoisuusvaatimuksista, jonka mukaan uusien vihittävien pappien tulee sitoutua vihkimään samaa sukupuolta olevia pareja. Aiemmin papeiksi vihityiltä ja virassa olevilta tätä ei edellytettäisi vaan heillä olisi edelleen oikeus kieltäytyä. Kirkolliskokous hylkäsi aloitteen ja antoi kirkkohallitukselle tehtäväksi selvittää kysymystä jotta turvataan, että ketään ei Ruotsin kirkossa syrjitä vihkitöiden osalta. Selvitys päätyi siihen, että seurakunta ja kirkkoherra eikä yksittäinen pappi ovat vastuussa siitä, että avioliittoon vihkiminen suoritetaan seurakunnassa kaikkien niiden osalta jotka sitä pyytävät. Keskustelu jatkuu siitä mitä vaihtoehtoja on tarjolla jotta voidaan taata, ettei ketään syrjitä kirkollisessa vihkimisessä.

Ruotsissa noin yksi 1000:sta asukkaasta elää samaa sukupuolta olevien rekisteröidyssä parisuhteessa/avioliitossa. Tavallisemmin samaa sukupuolta olevien avioliittoa solmitaan kolmessa suurkaupungin läänissä ja Upsalan läänissä. Samaa sukupuolta olevan parin kirkollisen vihkimisen tultua mahdolliseksi Ruotsin kirkossa vuositason 129–160 paria (noin 20 % samaa sukupuolta olevien avioliitosta) on halunnut kirkollisen vihkimisen. Kirkollisen vihkimisen mahdollisuus on merkinnyt, että tilastojen mukaan samaa sukupuolta olevien liittoja ei ole enää siunattu vuosina 2014 ja 2015.

Islannissa avioliittokäsitys muuttui sukupuolineutraaliksi vuonna 2010. Mitään erityistä sääntöä papin mahdollisuuksista kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia ei laadittu sen kummempin kirkon kuin valtion toimesta. Vuonna 2015 kirkolliskokous päätti, että mitään erityistä säännöstä tästä asiasta ei anneta. Kirkko vihki samaa sukupuolta olevia. Pappi voi kieltäytyä vihkimästä paria sen vuoksi, että nämä ovat samaa sukupuolta tai muista syistä, jotka koskevat yhtäläillä heteroseksuaalia paria.

Norjassa laki sukupuolineutraalista avioliitosta hyväksyttiin vuonna 2009. Kysymyksestä samaa sukupuolta olevien parien kirkollisesta vihkimisestä ja siunauksesta keskusteltiin useaan otteeseen kirkolliskokouksessa. Vuonna 2015 kirkolliskokous päätti hyväksyä samaa sukupuolta olevien vihkimisen Norjan kirkossa ja kahta vuotta myöhemmin hyväksyttiin kaava tätä toimitusta varten. Papeilla on oikeus omantunnon syistä olla vihkimättä tai osallistumatta esirukoukseen siviilivihityn parin puolesta.

Tanskan kansankirkossa samaa sukupuolta olevien kirkollinen vihkiminen tuli voimaan, kun parlamentti hyväksyi avioliittolain muutoksen sukupuolineutraaliksi vuonna 2012. Kirkolla ei ole omaa päätöksentekovelvoitetta vaan parlamentin säätämät lait koskevat myös kirkkoa. Papeilla on kuitenkin omantunnon vapaus olla vihkimättä samaa sukupuolta olevia pareja. Rovastin/piispan vastuulla on löytää parille vihkiä.

3.2 Anglikaaninen kirkko ja muut protestanttiset kirkot

Porvoon sopimuksen vuoksi on paikallaan tarkastella lyhyesti miten anglikaaniset kirkot kysymykseen suhtautuvat. Eriävät näkemykset samaa sukupuolta olevien kirkollisesta vihkimisestä ja siunaamisesta jakavat anglikaanista yhteisöä (Anglican communion).

Yhteisön 38 provinssista kahdeksan⁴⁸ on avoimia samaa sukupuolta olevien kirkolliselle vihkimiselle ja heidän liittonsa siunaamiselle. Helmikuussa 2017 Church of England käsitteli kysymystä kolmikamarisessa kirkolliskokouksessa. Piispojen laatima kannanotto "Marriage and Same Sex Relationships after the Shared Conversations. A Report from the House of Bishops" jakoi mielipiteitä. Raportti esitti, että kirkon opetuksen avioliitosta ei tulisi muuttua mutta perään kuulutti samalla tuoretta lähestymistapaa (fresh tone) asiaan liittyvissä kysymyksissä. Piispat yhtä lukuun ottamatta (ilmoitti myöhemmin painaneensa vahingossa väärää nappia) kannattivat esitystään, maallikoista niukka enemmistö oli piispojen esityksen kannalla mutta papisto äänesti sitä vastaan. Piispojen esityksen kaaduttua Canterburyn ja Yorkin arkkipiispat kutsuivat kirjeessään kirkon kaikkia jäseniä rakentamaan kirkkoa yhdessä ja ilmoittivat, että piispat jatkavat kysymyksen käsittelyä ja muotoilevat toukokuun piispainkokoukseen uusia asiaan liittyviä esityksiä.

Muiden protestanttisten kirkkojen kohdalla käytännöt vaihtelevat ei vain maittain vaan myös maiden sisällä. Koska monissa kirkoissa seurakunnat ovat seurakuntanäkemyksen mukaisesti itsenäisiä, ovat ne myös vapaita päättämään vihkivätkö samaa sukupuolta olevia ja siunaavatko heidän liittojaan.

3.3. Katolinen kirkko ja ortodoksiset kirkot

Avioliitto on katolisessa ja ortodoksisissa kirkoissa sakramentti. Vuonna 2016 Kreetalla pidetty Suuri Pyhä Synodi vahvisti koko ortodoksisen maailman yhteisen avioliittokannan miehen ja naisen vapaaehtoisesta liitosta. Myös katolisessa kirkossa avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto. Katolinen kirkko ymmärtää ei vain avioliittoon vihkimisen vaan koko avioliiton sakramenttina. Avioliiton perustana on sulhasen ja morsiamen ilmaisema tahto antaa itsensä toisilleen keskinäisesti ja lopullisesti. Avioliiton sakramenttia ei siksi jaa pappi tai diakoni, vaan morsian ja sulhanen jakavat sen toisilleen. Kirkko todistaa ja vahvistaa tällaisen liiton sekä lujittaa sitä rukouksellaan ja siunauksellaan.

3.4 Suomessa toimivat vihkioikeuden omaavat kirkot

Selvitystä varten haastateltiin Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa Leoa, Suomen katolisen kirkon piispa Teemua Sippoa, Suomen vapaakirkon johtaja Hannu Vuorista ja Suomen helluntaikirkon johtaja Mika Yrjölää ja toiminnanjohtaja Esko Matikaista.

Suomen ortodoksinen kirkko pitäytyy ortodoksisen maailman ilmaisemaan avioliittokantaan avioliitosta miehen ja naisen vapaaehtoisena liittona. Historiallisesti avioliitto nähdään myös kirkollisten, sosiaalisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten symbioosina. Avioliitto on ollut kirkon perinteessä sekoitus kanonisia ja juridisia sitoumuksia. Avioliiton sakramentti on näin ollen myös kulttuurisidonnainen. Maissa, joissa avioliiton sakramentti on myös laillinen vihkiminen, on vihkikaavaan lisätty

---

⁴⁸ US, Canada, Scotland, Wales (keskustelun alainen), New Zealand, South India, South Africa, Brazil.

avioparille esitettävät kysymykset. Avioliiton kirkollinen sakramentti on kirkollisesti pätevä myös ilman näitä kysymyksiä. Parisuhteen juridinen rekisteröiminen ja suhteen kirkollinen siunaaminen ovat eri toimituksia. Kirkon siunaama parisuhde on miehen ja naisen välinen avioliitto.

Vuonna 2014 Suomen ortodoksisen kirkon tasa-arvoista avioliittoa koskevasta kansalaisaloitteesta antamassa lausunnossa esitettiin arvopohja, josta käsin se aloitetta tarkasteli. Lausunnossa tuotiin esille Raamattu, perimätieto, ortodoksisen kirkon dogmit, kanonit, muut kirkolliset säännöt ja Suomen ortodoksien sidos kirkon opin ja kanonien tulkinnassa muuhun ortodoksiseen maailmaan. Samaisessa lausunnossa todettiin, että ns. tasa-arvoisen avioliittolain hyväksyminen voi merkitä ortodoksisen kirkon kannalta sitä, että avioliitto ja kirkollinen vihkiminen erottuvat toisistaan. Tällöin avioliitot voidaan solmia maallisen lain mukaan maistraateissa. Kirkko tarjoaa kirkollisen vihkimisen sitä haluaville heteropareille. Suomen ortodoksinen kirkko ei ole harkinnut vihkioikeudesta luopumisesta.

Katolinen kirkko Suomessa noudattaa katolisen kirkon avioliittonäkemyistä. Vain katolisessa kirkossa solmittu avioliitto on kanonisen oikeuden mukaan pätevä. Kirkko tunnustaa miehen ja naisen siviilivihkimisellä solmitun avioliiton, mutta katoliseksi avioliitoksi se tulee vasta kun pari vihitään katolisessa kirkossa. Myös katolisen kirkon jäsenten muulla tavalla solmittu liitto voi tulla kanonisen oikeuden mukaan päteväksi, mikäli puoliset allekirjoituksellaan vakuuttavat, että he haluavat katolisen avioliiton. Siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto on juridisesti avioliitto, mutta katoliselle kirkolle ei ole olemassa samaa sukupuolta olevien avioliittoja. Katolinen kirkko Suomessa ei ole harkinnut vihkioikeudesta luopumista.

Suomen vapaakirkon yhdyskuntajärjestyksen mukaan avioliittoon vihkiminen suoritetaan vapaakirkon perinteen mukaisesti miehen ja naisen välillä. Vapaakirkon perustelee näkemystään Raamatulla. Tämän hetkinen käytäntö on, että yhdyskuntajärjestyksensä mukaisesti vapaakirkon pastorit voivat vihkiä avioliittoon vain eri sukupuolta olevia. Jotta vapaakirkon pastorit voisivat vihkiä samaa sukupuolta olevia, se edellyttäisi yhdyskuntajärjestyksen muutosta. Vapaakirkon yhdyskuntajärjestyksessä ilmaistu avioliittonäkemys ei liioin anna mahdollisuutta maistraatissa vihityn samaa sukupuolta olevan parin liiton siunaukseen mikäli siunauksessa hyväksytään avioliitto. Vapaakirkossa jäsenet käyttävät kirkkonsa oikeutta vihkiä avioliittoon ja siviilivihittyjen avioliittojen siunaamisia on vähän. Niin kauan kuin Suomen laki mahdollistaa uskonnollisen yhdyskunnan oikeuden vihkiä avioliittoon, vapaakirkko katsoo, että tästä oikeudesta ei ole syytä luopua.

Suomen helluntaikirkon kantana on, että avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto. Yhdyskuntajärjestyksessä ei tästä kuitenkaan ole mainintaa. Myös helluntaikirkko perustelee näkemystään uskollisuudella Raamatun sanalle. Näkemyksen noudattaminen helluntaikirkossa perustuu jäsenten sisäiseen kontrolliin. Avioliitosta annetun opetuksen

katsotaan ohjaavan seurakuntalaisia noudattamaan seurakunnan opettamaa avioliitonäkemyistä. Tästä johtuen vaikka siviilivihkimisellä solmittu kahden samaa sukupuolta olevien avioliitto on juridisesti avioliitto, helluntaiseurakunnassa heitä ei pidetä parina eikä heidän liittoaan siunata. Avioliittolain muutoksen johdosta helluntaikirkko ei ole harkinnut vihkioikeudesta luopumista.

Kooten voidaan todeta, että edellä esitetty kertoo vain tämän selvityksen tekohetken tilanteen. Muutos kirkkojen näkemyksissä hyväksyä samaa sukupuolta olevien kirkollinen vihkiminen ja heidän solmitun liittonsa siunaaminen on seurannut kyseisten maiden lainsäädännön muutoksia ja on tapahtunut suhteellisen lyhyen ajan sisällä, lähinnä 2000-luvulla. On todennäköistä, että kun eri maiden lainsäädäntö tulevaisuudessa muuttuu homoseksuaalisuutta ja homoseksuaaleja kohtaan sallivammaksi, tulee se johtamaan myös muutoksiin näiden maiden kirkkojen näkemyksissä ja käytännöissä. Katolisen kirkon ja ortodoksisten kirkkojen kohdalla, joissa avioliitto on sakramentti, tällaista muutosta ei ole odotettavissa.

4. KIRKON VIHKOIKEUTTA KOSKEVIEN RATKAISUJEN MAHDOLLISET VAIHTOEHDOT

Avioliittolain 16 §:ssä säädetty puuttumattomuusperiaate ja uskonnonvapauteen pohjautuva kirkon sisäinen autonomia antavat kirkolle toimivallan määrätä avioliittolaissa säädettyjen ehtojen lisäksi kirkossa noudatettavista avioliiton vihkimisen ehdoista ja muodoista. Selvityksen toimeksiannossa piispainkokous identifioi yhteensä kuusi erilaista mahdollista vaihtoehtoa.

A. Kirkko säilyttää vihkioikeutensa

Vihkioikeuden säilyttäminen käsittää useita eri toimintamalleja. Niitä tarkastellessa on syytä käsitellä myös avioliiton siunaamiseen liittyvät mahdolliset muutokset.

1. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Samoin kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Piispainkokouksen toimeksiannon jälkeen selvityksen toimintaympäristö on muuttunut. Maaliskuussa voimaan tulleen avioliittolain muutoksen seurauksena osa papeista on ilmaissut teologisiin perusteluihin ja perustuslain uskonnon ja omantunnonvapauteen vedoten voivansa vihkiä samaa sukupuolta olevan kihlaparin ja siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton riippumatta kirkon opetuksesta, jossa avioliitto nähdään vain miehen ja naisen välisenä liittona. Selvityksen tekohetkellä muutamat papit ovat tietävästi jo toimineet tämän mukaisesti. Myös jotkut seurakunnat ovat päättäneet, että kaikki seurakunnan tilat, kirkot mukaan lukien, ovat käytettävissä myös samaa sukupuolta olevien parien avioliittoon vihkimistä, siviilivihkimisellä solmitun avioliiton siunaamista tai hääjuhlan viettoa varten. Näistä syistä on paikallaan tämän vaihtoehdon kohdalla ottaa tarkastelun kohteeksi myös muuttunut toimintaympäristö.

2. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Vihkimisen osalta edellisessä vaihtoehdossa A1 esitetty laajempi tarkastelu koskee myös tätä vaihtoehtoa. Siunaamisen osalta tarkastelun kohteeksi tulee mahdollisuus siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton siunaamisesta kieltäytymiseen.

3. Vihkioikeus säilyy muuttunein edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään sekä mies ja nainen että samaa sukupuolta oleva pari. Myös avioliiton siunaamisen edellytykset muuttuvat siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Tämän vaihtoehdon kohdalla tarkasteltavaksi tulee myös yksittäisen papin oikeus kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia ja siunaamasta heidän siviilivihittyä avioliittoaan. Lisäksi selvityksessä on otettava huomioon se miten seurakunnassa, jossa

pappi kieltäytyy vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita heille taataan oikeus tulla vihityiksi.

B. Kirkko luopuu vihkioikeudestaan

1. Vihkioikeus poistuu, mutta siunaamisen edellytykset pysyvät ennallaan ja kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Tässä tarkastelun kohteeksi tulee ottaa myös muuttunut toimintaympäristö, jossa papit katsovat voivansa A1 esitetyin perustein siunata samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin avioliiton.

2. Vihkioikeus poistuu, mutta avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Tässä tarkastelun kohteeksi tulee ottaa myös A 3 esitetty peruste papin mahdollisuudesta kieltäytyä siunaamasta siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliittoa.

C. Kirkko luopuu kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimituksista

Kirkko ei vihi avioliittoon eikä siunaa solmittuja liittoja.

5. VAIHTOEHTOJEN EDELLYTYKSET JA VAIKUTUKSET

5.1. Juridiset toimenpiteet

Maaliskuussa 2017 voimaan tulleen sukupuolineutraalin avioliittolain seurauksena sekä samaa että eri sukupuolta olevien parien siviilivihityt avioliitot ovat oikeudellisesti päteviä avioliittoja samoin kuten myös kirkollisina vihkimisinä solmitut avioliitot. Riippumatta siitä minkä kannan kirkko sukupuolineutraaliin avioliittolakiin ottaa, se joutuu ottamaan huomioon yhteiskunnallisen ja kirkollisen lainsäädännön säännösten vaikutukset ratkaisuunsa sekä sen millaisia vaikutuksia valitulla kannalla on yhteiskunnallisen ja kirkollisen lainsäädännön säännöksiin. Vihkimisoikeudesta luopumisen oikeudellisia seurauksia arvioitaessa on tärkeää tarkastella niitä myös suhteessa muista ratkaisuvaihtoehdoista koituviin oikeudellisiin seurauksiin. Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti eri ratkaisuvaihtoehtojen oikeudellisia seurauksia.

5.1.1 Velvoite noudattaa lakia ja järjestystä

Vuonna 2016 kirkkohallitus laati kirkolliskokouksen toimeksiannosta oikeudellisen selvityksen avioliittolain muutoksen vaikutuksista kirkolle.⁴⁹ Selvityksen yhteenvedossa todetaan:

- Avioliittolaissa on omaksuttu uskonnonvapauden pohjautuva periaate olla puuttumatta uskonnollisten yhdyskuntien opillisiin kysymyksiin avioliitosta. Avioliittolain 16 § turvaa kirkolle autonomian päättää itse vihkimiskäytännöstään. Sukupuolineutraalia avioliittolakia koskevan lakimuutoksen hyväksymisen yhteydessä ei muutettu tätä kirkolle ja muille uskonnollisille yhdyskunnille kuuluvaa autonomiaa. Sukupuolineutraalin avioliittolain voimaantulo maaliskuussa 2017 ei luo papille velvollisuutta vihkiä samaa sukupuolta olevia henkilöitä avioliittoon.
- Papin vihkiessä kirkolliseen avioliittoon hänen velvollisuutenaan on noudattaa avioliittolain lisäksi kirkkolain 4 luvun 2 §:ssä ja kirkkojärjestyksen 2 luvun 18 §:ssä säädettyjä kirkollisen vihkimisen ehtoja ja muotoja. Kirkollinen avioliittoon vihkiminen tulee toimittaa kirkkokäsikirjassa määrättyllä tavalla. Piispainkokous ja kirkolliskokouksen perustevaliokunta ovat katsoneet, että käsikirjan kysymykset sitovat toimituksen pappia eikä hän voi itsenäisesti muuttaa niiden sanamuotoa. Sen sijaan papilla on harkintavaltaa kaavassa ilmoitetuissa kohdissa, kuten lukukappaleissa, puheessa ja esirukouksessa.
- Avioliittolain mukaan vihkiminen on pätevä, mikäli vihittäessä on noudatettu avioliittolaissa säädettyjä vihkimisen ehtoja ja muotoa. Avioliittolain puuttumattomuusperiaate merkitsee myös sitä, että kirkon sisäisten

---

⁴⁹ Oikeudellinen selvitys avioliiton muutoksen vaikutuksista 2016.

säännösten ja määräysten noudattamatta jättäminen ei tee avioliittoa mitättömäksi. Puutteet kirkollisen vihkimisen edellytyksissä tai kirkon itsensä asettamien muotomääräysten noudattamattomuus ei aiheuta seuraamuksia vihittäville. Avioliiton rekisteröimisellä väestötietojärjestelmään ei ole merkitystä avioliiton pätevyyden kannalta.

- Vastoin pappisvirkansa velvollisuuksia vihkimisen toimittaneen papin menettelyä voidaan tarkastella kirkkolain virkamiesoikeudellisten säännösten näkökulmasta. Lähinnä kyseeseen tulee kirkkolain 5 luvun 3 §:n 3 momentin soveltaminen. Määrättävän seuraamuksen tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen. Papin virkavelvollisuuksien vastaisen teon moitittavuuden ja siitä seuraavan seuraamuksen arviointi kuuluu tuomiokapitulille.

Avioliittolain 16 §:n mukaan kirkollisen vihkimisen muut ehdot ja muodot määrää se uskonnollinen yhdyskunta, jossa vihkiminen toimitetaan. Evankelis-luterilaisen kirkon osalta tätä koskevat säännökset on esitetty kirkkojärjestyksen 2 luvun 18 §:ssä:

Kihlakumppanit vihitään kirkollisesti avioliittoon kirkkokäsikirjassa määrättyllä tavalla. Vihkimisen toimittaa pappi.

Kirkollisesti vihittävien tulee olla rippikoulun käyneitä kirkon jäseniä. Jos toinen kihlakumppani ei ole kirkon jäsen, heidät voidaan vihkiä kirkollisesti, jos kirkkoon kuulumaton on muun kristillisen kirkon tai uskontokunnan jäsen.

Kirkkojärjestys ei rajaa kirkollista vihkimistä koskemaan ainoastaan miestä ja naista. Sen sijaan kirkkokäsikirjan vihkikaavoissa puhutaan sulhasesta ja morsiamesta, aviomiehestä ja aviovaimosta. Tähän vedoten piispainkokous on selonteossaan 31.8. 2016 katsonut, että kirkon käsitys avioliitosta on miehen ja naisen välinen liitto. Lainsäädännöllisesti kirkon kanta koskien kirkollisesti avioliittoon vihittävien sukupuolta on siis lähinnä kirkkokäsikirjan varassa. Kirkkohallituksen oikeudellisen selvityksen asiantuntijat katsovat, että tilanne ei ole oikeudellisen sääntelyn näkökulmasta optimaalinen. Kirkkokäsikirjan määräystä vihittävien sukupuolesta voidaan pitää riittävänä vaikkakaan ei täysin tyydyttävänä. Avioliittolain 16 § ei suoraan määritä sitä, millä ja millaisilla uskonnollisen yhdyskunnan sisäisillä määräyksillä yhdyskunnan itsensä asettamista lisäedellytyksistä tulisi säätää. Koska kirkkojärjestyksessä on muilta osin säädetty avioliittoon vihkimisen edellytyksistä evankelis-luterilaisessa kirkossa, Professori Veli-Pekka Viljasen mukaan: ”Tavoitetilana tulisi olla, että kirkollisen vihkimisen edellytykset kävisivät tyhjentävästi ilmi kirkkojärjestyksen asianomaisissa säännöksissä”.⁵⁰ Koska muistakin avioliittoon liittyvistä kysymyksistä on säädetty kirkkojärjestyksessä, säännös avioliittoon vihkimisestä voisi olla kirkkojärjestyksessä. Toisaalta, jos kirkko haluaa pitää kirkon sisäisen keskustelutilan nykyisenä, asiasta ei kannata mainita kirkkojärjestyksessä.

---

⁵⁰ Oikeudellinen selvitys 2016, 7-8, Liite: Professori Viljasen lausunto.

Koska kirkolla on autonomia päättää itse vihkimiskäytännöstään, kirkko voi edelleen niin tahtoessaan pitäytyä vihkimään avioliittoon vain miehen ja naisen. Avioliittolain mukaan papilla on oikeus toimittaa kirkollinen vihkiminen mutta ei velvollisuutta siihen. Papilla on pappisvir kansa perusteella oikeus suorittaa kirkollinen toimitus kaikkialla Suomessa. Seurakunnan palvelussuhteessa olevalla papilla on velvollisuus hoitaa kirkollisia toimituksia, joihin myös avioliittoon vihkiminen kuuluu. Kirkkolaissa (KL 4: 1 §) säädetään seurakunnan tehtäväksi huolehtia kirkollisista toimituksista. Seurakunnan kirkkoherra voi velvoittaa alaisensa papin toimittamaan avioliittoon vihkimisiä seurakunnassa. Muun kuin seurakunnan virassa olevan papin velvollisuudesta toimittaa kirkollinen toimitus ei ole selkeää säännöstä. Vaikka papilla on vihkimisoikeus, maaliskuussa 2017 voimaan tullut sukupuolineutraali avioliittolaki ei tuo papille velvollisuutta vihkiä samaa sukupuolta olevia henkilöitä avioliittoon.⁵¹

Kirkkohallituksen oikeudellisen selvityksen mukaan papilla on vihkijänä velvollisuus noudattaa sekä avioliittolain vihkijälle asettamia velvollisuuksia että kirkkolain 4 luvun 2 §:ssä ja kirkkojärjestyksen 2 luvun 18 §:ssä säädettyjä kirkollisen vihkimisen ehtoja ja muotoja. Tämän lisäksi kirkollinen avioliittoon vihkiminen tulee toimittaa kirkkokäsikirjassa määrättyllä tavalla. Tämän on katsottu merkitsevän, että pappi ei voi vihkitoimituksessa muuttaa käsikirjan esittämien kysymysten sisältöä miehen ja naisen välisestä liitosta sukupuolineutraaliksi liitoksi. Mikäli pappi kuitenkin päättää vihkiä samaa sukupuolta olevia avioliittoon vastoin kirkon näkemystä, avioliitto on tästä huolimatta pätevä. Kyseeseen voi kuitenkin tulla kirkkolain 5 luvun 3 §:n 3 momentin soveltaminen. Sen mukaan papille, joka toimii vastoin pappisviran velvollisuuksia tai laiminlyö niitä taikka käyttäytyy papille sopimattomalla tavalla, tuomiokapituli voi antaa kirjallisen varoituksen tai pidättää hänet papinvirasta vähintään yhdeksi tai enintään kuudeksi kuukaudeksi. Jos papin sopimaton käyttäytyminen, laiminlyönti pappisvirassa tai käyttäytyminen muutoin osoittaa hänet sopimattomaksi toimimaan pappina, tuomiokapituli voi määrätä hänet menettämään pappisvir kansa. Jos pappi on virkasuhteessa kirkkoon tai seurakuntaan, voivat lisäksi tulla sovellettavaksi kirkkolain 6 luvun 50 §:ssä säädettyt seuraamukset.

Sukupuolineutraalin avioliiton tultua voimaan jotkut papit ovat ilmaisseet teologisiin perusteluihin ja uskonnon ja omantunnonvapauden vedoten voivansa vihkiä avioliittoon samaa sukupuolta olevia ja siunata samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin avioliiton. Toiminnan oikeutusta on perusteltu myös sillä, että käsikirjaa lukuun ottamatta kirkkolaki ja kirkkojärjestys eivät mainitse mitään siitä, että avioliitossa on kyse miehen ja naisen välisestä liitosta. Näin toimivien pappien kohdalla kirkolla on mahdollisuus vaieta asiasta, esimies voi puuttua asiaan henkilökohtaisella ohjauksella ja huomautuksella tai viime kädessä tuomiokapitulit voivat ryhtyä oma-aloitteisesti tai tehtyjen kanteluiden johdosta kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä ilmaistuihin virkamiesoikeudellisiin toimenpiteisiin. Tällöin on mahdollista, että tekojen moitittavuuden arvioinnissa voi hiippakuntien välille syntyä eroja, mikä nostaa esille kysymyksen yhdenmukaisesta kohtelusta kirkossa.

---

⁵¹ Oikeudellinen selvitys 2016, 10 -12.

Professori Urpo Kangas toteaa kirkkohallitukselle antamassa lausunnossaan: ”Jos kirkolla ei ole selkeää kielteistä kantaa samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden vihkimiseen, pappi, joka vihki tällaisen parin avioliittoon, ei voi syyllistyä mihinkään moitittavaan menettelyyn virkatoimessaan”.⁵² On mahdollista, että virkamiesoikeudelliset toimenpiteet johtavat valitusprosesseihin eri oikeusasteisiin. Tällöin yhteiskunnan oikeusjärjestelmä tulee ratkaisemaan kirkon sisäisiä asioita.

5.1.2. Omantunnonvapaus

Edellä esitetty nostaa esille kysymyksen uskonnon harjoittamiseen liittyvästä uskonnon ja omantunnonvapaudesta. Missä kulkevat omantunnonvapauden rajat? Missä määrin julkisen vallan käyttö rajaa omantunnonvapautta? Omantunnonvapauden voidaan katsoa liittyvän myös kysymykseen kansalaistottelemattomuudesta, jossa moraalisiin perustein kieltäytytään noudattamasta epäoikeudenmukaiseksi koettua lakia tai aktiivisesti rikotaan sitä vastaan tavoitteena korjata koettu epäoikeudenmukaisuus. Miten kirkko uskonnonvapauteen liittyvän omantunnonvapauden oikeuden ja laajuuden ymmärtää ja haluaako se sitä rajata ja jos niin niin miten?

Kirkkohallituksen oikeudellisessa selvityksessä todetaan, että sukupuolineutraali avioliittolaki ei tuo papille velvollisuutta vihkiä samaa sukupuolta olevia.⁵³ Mikäli kirkko muuttaa käytäntöään ja päättää heitä vihkiä, herää kysymys onko papeilla myös silloin kirkon autonomian ja perustuslain⁵⁴ suoman omantunnonvapauden perusteella oikeus olla vihkimättä vakaumuksensa vastaisesti vai voiko kieltäytymisestä koitua hänelle seuraamuksia? Kirkon nykyisen avioliitto-opetuksen vallitessa, jossa avioliitto on vain miehen ja naisen välinen, joidenkin pappien ilmoitus aikomuksestaan vihkiä samaa sukupuolta olevia herättää kysymään, voiko pappi vedota perustuslain mukaiseen omantunnonvapauteen ja oikeuteen harjoittaa uskontoa ja vihkiä samaa sukupuolta olevia?

Molemmissa tilanteissa näyttäisi ensisilmäyksellä olevan kyse kirkon virallisesta linjasta poikkeavasta perustuslain ilmaisemasta omantunnonvapauteen perustuvasta oikeudesta

---

⁵² Oikeudellinen selvitys 2016, Liite: Professori Urpo Kankaan lausunto.

⁵³ ”Avioliittolaissa kirkon ja muiden uskonnollisten yhdyskuntien sisäinen autonomia on turvattu lain 16 §:ssä. Vaikka kyseistä säännöstä ei alkujaan säädetty turvaamaan uskonnollisten yhdyskuntien mahdollisuutta rajoittaa avioliittoon vihkiminen vain eri sukupuolta oleviin pareihin, lähdetään avioliittolain muutoksen esitöissä selvästi siitä, että pykälä sallii myös tällaisen tulkinnan. Perustuslain 11 §:n turvaamaan uskonnonvapauteen sisältyvä uskonnollisen yhdyskunnan sisäinen autonomia ja oikeus päättää uskonnon harjoittamiseen liittyvistä kysymyksistä sisältää oikeuden kirkolle ja muille uskonnollisille yhdyskunnille itse asettaa lisäedellytyksiä avioliittoon vihkimiselle. Nämä lisäedellytykset voivat koskea myös avioliittoon vihkimisen ulottamista ainoastaan eri sukupuolta oleviin pareihin. Perustuslaki jättää asian siten avioliittolain 16 §:n tavoin kirkon ja uskonnollisten yhdyskuntien itsensä päätettäväksi.” Oikeudellinen selvitys 2016, 11-12. Ks. myös professori Viljasen liitteenä oleva lausunto.

⁵⁴ PL 11 §: Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

harjoittaa tai olla harjoittamatta uskontoa. On tärkeää kuitenkin pitää mielessä, että pappi ei ole vihkitoimituksessa henkilökohtaisen uskonnonharjoituksen vaan työtehtävän vuoksi. Voidaan katsoa, että pappi on käyttänyt uskonnonvapauttaan ottaessaan vastaan pappisviran, jolloin hän sitoutuu sen tehtäviin ja tuolloin vallitsevaan kirkon opetukseen avioliitto-opetus mukaan lukien.⁵⁵ Jos kirkon avioliitto-opetus muuttuu niin, että kirkko päättää vihkiä myös samaa sukupuolta olevan kihlaparin ja/tai siunaa siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton, omantunnonvapaus kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia ja siunaamasta heidän siviilivihittyä avioliittoaan voisi tiukan tulkinnan mukaan tulla kysymykseen vain niiden pappien osalta, jotka on vihitty virkaansa ennen tuota muutosta. Tuolloin papiksi vihittävän tulisi tehdä omantunnonratkaisunsa ennen pappisvihkimystä eli haluaako hän toimia sellaisen kirkon pappina, jonka näkemys avioliitosta poikkeaa hänen omasta näkemyksestään. Väljemmän tulkinnan mukaan omantunnonvapautteen perustuva mahdollisuus kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia ja siunaamasta heidän siviilivihittyä avioliittoaan koskee kaikkia pappeja. Mikäli kirkko päättää, että myös toisenlainen teologinen näkemys avioliitosta on mahdollinen ja sallii tämän näkemyksen omaavalle papille omantunnonvapauden perusteella mahdollisuuden vihkiä samaa sukupuolta oleva kihlapari ja/tai siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto, laajenee myös omantunnonvapauden piiri.

Epäselvä tilanne aiheuttaa ongelmatilanteita ja luo epävarmuutta työyhteisöön. Myös kirkon muut työntekijäryhmät ovat alkaneet kysellä keihin kaikkiin kirkon työntekijöihin omantunnonvapauden periaatetta voidaan soveltaa. Esimerkiksi kanttorit ovat pohtineet heille koituvia seuraamuksia, jos he osallistuvat kirkolliskokouksen ja piispojen ohjeistuksen vastaiseen vihkitilaisuuteen. Mikäli kirkko päättää hyväksyä samaa sukupuolta olevan parin vihkimisen ja heidän siviilivihkimisellä solmitun liittonsa siunaamisen, osalle kanttoreista voi vakaumuksensa vuoksi olla vaikeaa tai mahdotonta osallistua samaa sukupuolta olevien vihki- tai siunaustilaisuuteen.⁵⁶ Samaa sukupuolta olevien siviilivihkimisellä avioliittonsa solmivien kirkon jäsenten avioliiton esteiden tutkinta voidaan suorittaa myös seurakunnan toimesta. Seurakunnan työntekijät ovat virkavelvollisia suorittamaan avioliiton esteiden tutkinnan riippumatta siitä hyväksyvätkö he samaa sukupuolta olevien avioliiton vai ei. Pohjoismaissa omantunnonvapaus olla vihkimättä samaa sukupuolta olevia koskee pappeja. Norjassa kirkollisen vihkiäjän oikeus kieltäytyä omantunnonvastaisesta vihkimästä samaa sukupuolta olevia on turvattu kirjaamalla se lakiin ja paikallisseurakunta ratkaisee kirkon muiden työntekijöiden osalta omantunnonvapautteen liittyvät kysymykset.⁵⁷

Kysymys omantunnonvapaudesta on tulkinnoille ja muutoksille altis. Tästä syystä olisi suotavaa että kirkko määrittäisi tämän oikeuden ja sen keitä se koskee. Tämän

---

⁵⁵ KJ luku 5, 6 §.

⁵⁶ Papit vetoavat omaantuntoon – Entä kanttorit? KotimaaPro 7.3. 2017

⁵⁷ Norjan avioliittolaissa oli jo aiemmin maininta vihkiäjän oikeudesta kieltäytyä vihkimästä eronneita, joten tässä oli kyse listaan tehdystä lisäyksestä.

selvittäminen on tärkeää riippumatta siitä, luopuuko kirkko vihkioikeudestaan vai ei, sillä kysymys omantunnonvapaudesta nousee esille myös siviilivihittyjen parien liiton siunauksen kohdalla.

Niin kauan kuin kirkko vihkii avioliittoon vain miehen ja naisen, papin oikeudesta omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä avioliittoon samaa sukupuolta olevaa paria avioliittoon ei kirkkohallituksen oikeudellisen selvityksen mukaan tarvitse säätää erikseen. Sen sijaan tilanteessa, jossa kirkko laajentaa avioliittokäsitystään niin, että myös samaa sukupuolta olevat parit voivat solmia avioliittonsa kirkollisella vihkimisellä tilannetta on syytä pohtia tarkemmin. Professori Urpo Kangas on kirkkohallituksen oikeudellisen selvityksen asiantuntijalausunnossa esittänyt näkemyksen, että papin oikeudesta kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita tulisi selvyiden vuoksi säätää samassa laissa kuin missä on säädetty papin vihkimisoikeudesta eli avioliittolaisissa. Tällöin pappeja ei voitaisi yhteiskunnan silmissä pitää lain rikkojina. Säännöksen tulisi olla luonteeltaan yleisluontoinen ja koskea paitsi evankelis-luterilaista kirkkoa, myös ortodoksista kirkkoa ja kaikkia uskonnollisia yhdyskuntia. Tällöin eduskunta ratkaisee kysymyksen ja voi sallia papille kieltäytymisoikeuden kihlakumppanien sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Eduskunta voi perusoikeus- ja ihmisoikeuspohdintojen perusteella päätyä harkinnassaan myös toisen suuntaiseen ratkaisuun.⁵⁸ Tässä kysymyksessä selvitykseen haastateltujen oikeusoppineiden näkemykset eroavat. Osan mukaan avioliittolakia ei tule avata, sillä valtion tehtävänä ei ole säätää uskonnollisen yhteisön sisäisistä asioista.

Aiemmin on jo todettu, että avioliittolain 16 §:ssä todetaan, että kirkollisen vihkimisen muut ehdot ja muodot määrää se uskonnollinen yhdyskunta, jossa vihkiminen toimitetaan. Näin ollen säännös perustuslain uskonnon ja omantunnonvapauteen perustuvasta oikeudesta kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita voidaan ottaa kirkkolakiin. Tämä noudattaisi periaatetta, että lakia koskevasta poikkeuksesta säädetään laintasoisessa säännöksessä. Koska eduskunta joko hyväksyy tai hylkää kirkolliskokouksen lakiehdotuksen, eduskunnassa asiaa tulitaisiin mitä todennäköisemmin tarkastelemaan myös syrjinnän kannalta perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta.

Kirkkojärjestys antaa määräyksiä kirkon sisäisistä asioista. Tästä syystä voidaan katsoa, että samoin kuin rippikoulun käyminen on kirkkojärjestyksessä esitetty edellytykseksi kirkolliseen vihkimiseen, myös papin oikeudesta omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita voidaan säätää kirkkojärjestyksessä. Samanaikaisesti kirkkojärjestyksessä on kuitenkin säädettävä millaisin järjestelyin samaa sukupuolta oleville pareille taataan oikeus tulla vihityksi kirkossa tilanteessa, jossa seurakunnan pappi kieltäytyy heitä vihkimästä.⁵⁹ Näiden säätämistä kirkkojärjestyksessä voidaan perustella myös sillä, että selkeästi ”uskonnollisävytteisten” kysymysten paikka

---

⁵⁸ Oikeudellinen selvitys 2016, Liite: Professori Urpo Kankaan lausunto.

⁵⁹ Tanskassa tällaisissa tapauksissa rovastin/piispan vastuulla on löytää parille vihkiä.

on kirkkojärjestyksessä, joiden säätämiseen eduskunnan ei tule osallistua. Kirkkojärjestykseen tehtävät muutokset hyväksyy kirkolliskokous eikä niitä viedä eduskunnan hyväksyttäväksi. Kirkkojärjestyksen normit eivät ole lain säännöksiä, mutta avioliittolain 16 §:n mukaan kirkkojärjestyksen säädökset voitaneen katsoa riittäviksi.

Riippumatta siitä säilyttääkö kirkko vihkioikeutensa vai luopuuko se siitä, avioliiton siunaukseen liittyy oikeudellisia näkökohtia, jotka tulee ottaa huomioon. Mikäli kirkko hyväksyy siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton siunauksen, kysymys papin oikeudesta omantunnon syistä kieltäytyä siunaamasta samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin avioliittoa, nousee esille. Avioliiton siunaamisessa on kyse vain kirkon sisäisestä käytännöstä, sillä siunatessaan pappi ei toimi yhteiskunnalta saamalla valtuudella. Ongelmatilanteiden välttämiseksi on syytä harkita tulisiko tästä säätää erikseen. Säännös soveltuu kirkkolakia paremmin kirkkojärjestykseen.

Ratkaisua kaipaa myös kysymys omantunnonvapauden suomasta oikeudesta vihkiä avioliittoon samaa sukupuolta olevia ja siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto vastoin kirkon vallalla olevaa avioliitto-opetusta. Vaihtoehtoina ovat eriasteiset virkamiesoikeudelliset toimet valituskierroksineen tai todeta, että tässä kysymyksessä kirkossa voi olla myös toisenlainen teologisesti perusteltu toimintamalli ja sallia yksittäisten pappien vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevia ja siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto. Tämä merkitsisi, että vihkiä voisi kussakin tilanteessa muuttaa esimerkiksi piispainkokouksen antaman ohjeen mukaisesti käsikirjan sananmuotoa sukupuolta koskevan maininnan osalta niin, että samaa sukupuolta olevan parin vihkiminen ja siviilivihkimisellä solmitun avioliiton siunaaminen tulee mahdolliseksi. Tällöin asia hoidetaan jokaisen yksittäisen papin kohdalla piispallisella kaitsennalla. Kuitenkin ilman mitään kirkon dokumentointia siitä, että kirkossa on kaksi käytäntöä, joudutaan ennen pitkää juridisiin ongelmiin. Asian selkiyttämiseksi on syytä harkita millainen dokumentointi olisi riittävä. Vaihtoehtoisiksi tulevat päätösponsi tai käsikirjaan laaditaan toinen kaava ja/tai kirkkojärjestyksessä todetaan, että kirkossa on avioliittokysymyksessä kaksi teologisesti perusteltua toimintamallia. Mikäli kirkkojärjestykseen tehdään maininta kahdesta toimintamallista, tulee siinä myös mainita papin oikeus omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita ja millaisin järjestelyin samaa sukupuolta oleville pareille taataan oikeus tulla vihityksi kirkossa tilanteessa, jossa seurakunnan pappi kieltäytyy heitä vihkimästä.

Valtion periaate olla puuttumatta kirkon sisäisiin asioihin antaa olettaa, että kirkkojärjestyksen määräykset antavat kyseessä oleville henkilöille riittävän suojan. Miten kirkkojärjestyksen määräyksiin suhtaudutaan mahdollisten riitakysymysten ja oikeustoimien kohdalla, on vaikea arvioida. Kirkkojärjestyksessä oleva omantunnonvapautta koskeva säännös oikeudesta vihkiä tai olla vihkimättä on yleistä päätösponntta selkeämpi ja sitovampi.

5.1.3 Lakeihin, kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan tehtävät muutokset

Vihkioikeuden säilyttäminen joko nykyisin tai muuttunein edellytyksin ei edellytä muutoksia kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen, sillä niissä avioliittoon aikovista käytetään neutraalia ilmausta kihlakumppanit. Vain kirkkokäsikirjassa on maininta avioliitosta miehen ja naisen välisenä liittona. Vihkioikeuden säilyminen muuttunein edellytyksin vaatii käsikirjaan tehtäviä muutoksia. Mikäli kirkko katsoo aiheelliseksi selkeyttää kantaansa kirkollisesti avioliittoon vihittävien sukupuolesta, tästä tulee säätää kirkkojärjestyksessä. Sama koskee myös siviilivihityn parin avioliiton kirkollista siunaamista.

Vihkioikeudesta luopuminen merkitsee muutostarvetta avioliitolain pykäliin, kirkkolakiin, kirkkojärjestykseen ja kirkkokäsikirjaan riippumatta siitä millaisia avioliittoja kirkko päättää siunata.⁶⁰ Kirkolliskokouksen valtioneuvostolle tekemä avioliittolain muutosta koskeva esitys voidaan tehdä enemmistöpäätöksellä. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja käsikirjan muutokset edellyttävät kirkolliskokouksen määräenemmistön kannatuksen.

Avioliittolaki sisältää kolme pykälää, 10 §, 14 § 2 mom, 17 § 1 mom., joissa evankelis-luterilainen kirkko tai sen seurakunnat mainitaan joko esteiden tutkimisen tai vihkimisen toimittajana. Vihkimisoikeudestaan luopuessaan myös avioliiton esteiden tutkiminen siirtyy pois kirkolta ja vihkimisoikeus evankelis-luterilaisen kirkon papilta. Nämä pykälät on muutettava poistamalla niistä maininta evankelis-luterilaisesta kirkosta. Avioliittoasetuksessa annetaan tarkempia säännöksiä esteettömyyden selvittämisestä, siviili-vihkimisen toimittamisesta ja kuuluttamisesta. Evankelis-luterilainen kirkko mainitaan vain asetuksen 16 §:n 3 mom, josta tulee, mikäli kirkko luopuu vihkioikeudestaan, poistaa maininta evankelis-luterilaisesta kirkosta.⁶¹

Eri laeissa on useita mainintoja kirkollisesta vihkimisestä tai uskonnollisen yhdyskunnan toimittamasta vihkimisestä. Koska niissä ei evankelis-luterilaista kirkkoa mainita ja niitä sovelletaan myös muihin kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon, ei niitä ole tarpeen muuttaa.

Kirkolliskokouksen tulee tehdä valtioneuvostolle esitys kirkkolain muuttamisesta.⁶² Kirkkolaissa on kaksi pykälää, joita tämä muutostarve koskisi ja ne sisältävät kirkonkirjoja ja seurakunnan arkistoja koskevia säädöksi. Kirkkolain 16 luvun 6 §:ssä säädetään siitä, mikä seurakunta tai keskusrekisteri saa tallentaa tiedon kirkollisesta vihkimisestä tai avioliiton siunaamisesta. Pykälää on muutettava poistamalla maininta kirkollisesta vihkimisestä. Toinen kohta käsittelee vihkimisestä tehtävää ilmoitusta. Saman luvun 13 §:ssä säädetään papin ilmoitusvelvollisuudesta. Pykälän 2 momentissa todetaan, että

---

⁶⁰ Nimilakia ollaan muuttamassa. Jos säännös toteutuu ehdotuksen mukaan, merkitsee vihkioikeudesta luopuminen muutostarvetta myös nimilakiin. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 21/2017: Nimilainsäädännön uudistaminen.

⁶¹ Avioliittoasetus (820/1987), 16 § 3 mom.

⁶² KL (1054/1993) 20 luku, 7§ 2 mom.

avioliittoon vihkimisestä tehtävästä ilmoituksesta säädetään erikseen. Momentti on tarpeeton, jos vihkimisoikeudesta luovutaan.

Kirkkojärjestys sisältää useita avioliittoon vihkimistä koskevia pykäläiä, jotka vaativat muutosta mikäli vihkimisoikeudesta luovutaan. Näiden muutosten teko kuuluu kirkolliskokouksen toimivallan piiriin. Ensimmäisen luvun 5 §:n 2 momentissa säädetään kirkon jäsenen velvollisuudesta ”solmia avioliittonsa säädetyllä tavalla”. Jos kirkko luopuu vihkimisoikeudesta, tulee kirkolliskokouksen pohdittavaksi onko maininta vielä tarpeen. Kirkkojärjestyksen 2 luvun avioliittoon vihkimistä koskevat 18 § ja 19 § on kumottava tarpeettomina. Saman luvun 20 § käsittelee avioliiton siunaamista. Mikäli kirkko luopuu vain vihkimisoikeudestaan, pykälästä on poistettava viittaus avioliiton solmimisesta ”muussa kuin evankelis-luterilaisen kirkon käyttämässä järjestyksessä”. 25 §:n 1 mom viitataan erilliseen sääntelyyn, joka koskee avioliittoon vihkimisestä tehtävää ilmoitusta. Jos vihkimisoikeudesta luovutaan, momentti tulee muuttaa poistamalla kyseinen maininta. Kirkkojärjestyksen 16 luku sisältää kirkonkirjoja ja seurakunnan arkistoja koskevaa sääntelyä. Luvun 1 §:ssä säädetään jäsenrekisteriin talletettavista tiedoista. Jos kirkollisia vihkimisiä ei toimiteta, maininta vihkimistä koskevasta merkinnästä on tarpeeton.

Mikäli kirkko päättää luopua vihkimisoikeuden lisäksi myös avioliiton siunaamisesta, tulee maininta avioliiton siunaamisesta poistaa kirkkolain 16 luvun 6 §:stä ja kirkkojärjestyksen 2 luvun 20 § käy tarpeettomaksi. Sama koskee 16 luvun 1 §:n mainintaa avioliiton siunaamista koskevien tietojen tallentamista jäsenrekisteriin.

Käsikirjan vihkikaavassa vihittäville esitettävissä kysymyksissä todetaan: ”Tahdotko ottaa NN:n avioavaimoksesi...” ja ”Tahdotko ottaa NN:n aviomieheksesi...” Sanat avioavaimo ja aviomies mainitaan myös sormuslupauksissa. Tämän vuoksi vihkimisoikeuden säilyminen muuttunein edellytyksin merkitsee, että päädytään joko kahteen tai yhteen kaavaan. Kahden kaavan kohdalla käsikirjan vihkikaava säilyy sellaisenaan ja sen rinnalle laaditaan uusi sukupuolineutraali kaava. Yhden kaavan vaihtoehdossa käsikirjan vihkikaava muutetaan sukupuolineutraaliksi.

Riippumatta siitä säilyttääkö kirkko vihkimisoikeutensa tai luopuuko kirkko siitä, avioliiton siunauksen kaava on syytä ottaa tarkastelun kohteeksi. Siunattavalle parille esitettävissä kysymyksissä ei mainita miestä/aviomiestä eikä naista/avioavaimoa. Sen sijaan vihkitöimitusta käsittelevissä petiitillä painetuissa toimintaohjeissa, jotka koskevat esimerkiksi missä kohden töimitusta siunattava pari voi jos mahdollista polvistua, milloin seurakunta voi seisoa, todetaan ”pappi kysyy mieheltä” ja ”pappi kysyy naiselta”. Kirjaimellisesti tulkittuna samaa sukupuolta olevan parin kohdalla pappi ei kysymystä esittäessään muuta siunauksen kaavaa. Ruotsinkielisessä kaavassa sukupuolta osoittavat pronominit honom ja henne kertovat kuitenkin tekstiin rakennetusta intentiosta.

Mikäli avioliiton siunaamisen edellytykset muuttuvat niin, että kirkko päättää siunata myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton, edellyttäne se käsikirjaan tehtävää

muutosta niin, että päädytään joko kahteen tai yhteen kaavaan. Kahden kaavan kohdalla käsikirjan avioliiton siunauksen kaava säilyy sellaisenaan ja sen rinnalle laaditaan uusi sukupuolineutraali kaava. Yhden kaavan vaihtoehdossa käsikirjan avioliiton siunauksen kaava muutetaan sukupuolineutraaliksi.

Mikäli kirkko päättää luopua kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimenpiteistä tulee kirkkokäsikirjasta poistaa morsiusmessun kaava, kaava avioliittoon vihkimisestä ja avioliiton siunauksesta.

5.1.4 Vaihtoehdot

A. Kirkko säilyttää vihkioikeutensa

1) Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Samoin kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen liiton.

Tämä vaihtoehto ei välttämättä aiheuta mitään muutoksia kirkkolakiin, kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan.

Mikäli kirkko päättää suhtautua eriasteisin virkamiesoikeudellisin toimenpitein sen virallisen kannan vastaisesti toimiviin pappeihin, jotka vihkivät avioliittoon samaa sukupuolta olevia pareja ja siunaavat heidän siviilivihkimisellä solmitun avioliiton, tilanne voi johtaa oikeusprosesseihin. Oikeusprosessit voivat viedä vuosia ja niitä tullaan ruotimaan julkisuudessa. Kirkolle tilanne tulee olemaan hankala ja sitä vahingoittava. Millaiseen ratkaisuun tuomioistuimet päätyvät on vaikea ennakoida. Tuomioistuinten päätöksistä riippuen lopputuloksena voi olla, että kirkko ei uusien tilanteiden kohdalla reagoi samaa sukupuolta vihkivien pappien toimintaan ja kirkon virallisen linjan rinnalle syntyy vähitellen toinen käytäntö.

Toinen vaihtoehto on yrittää ratkaista tilanne kirkon sisällä. Kirkko voi todeta, että kirkon vallitsevan käytännön ohella tässä kysymyksessä kirkossa on myös toisenlainen teologisesti perusteltu toimintamalli ja sallia yksittäisten pappien vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevia ja siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto. Tämä merkitsisi, että vihkijä voisi kussakin tilanteessa muuttaa piispa kokouksen antamien ohjeiden mukaisesti käsikirjan sananmuotoa sukupuolta koskevan maininnan osalta niin, että samaa sukupuolta olevan parin vihkiminen ja siviilivihkimisellä solmitun avioliiton siunaaminen tulee mahdolliseksi. Pohdittavaksi jää, voidaanko kysymys hoitaa, kuten aikanaan eronneiden vihkimisen kohdalla, piispallisella kaitsennalla ja vaatiiko tämä kirkolliskokouksen määränemmistön päätöksen.

Ilman mitään kirkon dokumentointia siitä, että kirkko hyväksyy, että sen sisällä on vallitsevan käytännön ohella myös toinen teologisesti perusteltu toimintamalli, joudutaan ennen pitkää juridisiin ongelmiin. Asian selkiyttämiseksi on syytä harkita millainen dokumentointi olisi riittävä. Vaihtoehtoiksi tulevat ponsi tai kirkkojärjestyksen toteamus, että kirkolla on avioliittokysymyksessä kaksi teologisesti perusteltua toimintamallia. Mikäli kirkkojärjestykseen tehdään maininta kahdesta toimintamallista, tulee siinä myös mainita

papin oikeus omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita ja millaisin järjestelyin samaa sukupuolta oleville pareille taataan oikeus tulla vihityksi kirkossa tilanteessa, jossa seurakunnan pappi kieltäytyy heitä vihkimästä. Käsikirjan osalta on mahdollista laatia toinen sukupuolineutraali kaava tai todeta käsikirjassa, että vihkiä voi kunkin vihkiparin kohdalla valita sopivan puhuttelumuodon. Sama koskee siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin kirkollista siunausta.

Kirkkojärjestyksen ja käsikirjan muutokset vaativat taakseen kirkolliskokouksen määräenemmistön.

2) Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään mies ja nainen. Avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Tämä vaihtoehto edellyttää muutoksia käsikirjaan avioliiton siunauksen osalta. Käsikirjan kaava avioliiton siunaamisesta säilyy sellaisenaan ja sen rinnalle laaditaan uusi sukupuolineutraali kaava. Kahden kaavan sijaan voidaan laatia yksi sukupuolineutraali kaava, joka koskee kaikkia aviopareja riippumatta heidän sukupuolestaan tai nykyiseen siunauskaavaan lisätään vain maininta, että pappi voi kunkin siunattavan parin kohdalla valita sopivan puhuttelumuodon.

Mikäli kirkko niin katsoo, kirkkojärjestykseen voidaan laatia omantunnonvapautta käsittelevä pykälä, jossa säädetään papin oikeudesta omantunnon syistä kieltäytyä siunaamasta siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliittoa.

Niiden kirkon avioliitto-opetuksen vastaisesti toimivien pappien osalta, jotka vihkivät avioliittoon samaa sukupuolta olevia pareja, ratkaisuvaihtoehdot ovat samat kuin vaihtoehdossa A1.

Käsikirjan ja kirkkojärjestyksen muutokset vaativat taakseen kirkolliskokouksen määräenemmistön.

3) Vihkioikeus säilyy muuttunein edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään sekä mies ja nainen että samaa sukupuolta oleva pari. Myös avioliiton siunaamisen edellytykset muuttuvat siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Tämä vaihtoehto edellyttää muutoksia käsikirjan vihkikaavaan joko niin, että kaava muutetaan sukupuolineutraaliksi tai päädytään kahteen kaavaan. Tällöin voimassa oleva kaava säilyy sellaisenaan ja sen rinnalle laaditaan uusi sukupuolineutraali kaava.

Käsikirjan kaava avioliiton siunaamisesta säilyy sellaisenaan ja sen rinnalle laaditaan uusi sukupuolineutraali kaava tai kaava muutetaan sukupuolineutraaliksi, jolloin se koskee kaikkia aviopareja riippumatta heidän sukupuolestaan.

Mikäli kirkko niin katsoo, kirkkolakiin/kirkkojärjestykseen voidaan laatia omantunnonvapautta käsittelevä pykälä, jossa säädetään papin perustuslain suomasta oikeudesta

omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita ja siunaamasta siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliittoa. Samalla tulee myös säätää millaisin järjestelyin samaa sukupuolta oleville pareille taataan oikeus tulla vihityksi kirkossa tilanteessa, jossa seurakunnan pappi kieltäytyy heitä vihkimästä.

Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja käsikirjan muutokset edellyttävät kirkolliskokouksen määräenemmistön kannatuksen.

B. Kirkko luopuu vihkioikeudestaan

1) Vihkioikeus poistuu, mutta siunaamisen edellytykset pysyvät ennallaan ja kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Tämä vaihtoehto edellyttää muutoksia avioliitolakiin, kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen. Tämän lisäksi tulee kirkkokäsikirjasta poistaa morsiusmessun kaava ja kaava avioliittoon vihkimisestä.

Kirkolliskokouksen valtioneuvostolle tekemä avioliittolain muutosta koskeva esitys voidaan tehdä enemmistöpäätöksellä. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja käsikirjan muutokset edellyttävät kirkolliskokouksen määräenemmistön kannatuksen.

Niiden pappien osalta, jotka siunaavat kirkon avioliiton siunaamista koskevan päätöksen vastaisesti toimintavaihtoehdot ovat samat kuin tilanteessa, jossa kirkko pitäytyy vihkioikeuden säilyttämiseen ja siviilivihityn avioliiton siunaamisen nykyisin edellytyksin (A 1).

2) Vihkioikeus poistuu, mutta avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Tämä vaihtoehto edellyttää muutoksia avioliitolakiin, kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen. Tämän lisäksi tulee kirkkokäsikirjasta poistaa morsiusmessun kaava ja kaava avioliittoon vihkimisestä. Käsikirjan kaava avioliiton siunaamisesta säilyy sellaisenaan ja sen rinnalle laaditaan uusi sukupuolineutraali kaava, kaava muutetaan sukupuolineutraaliksi, jolloin se koskee kaikkia aviopareja riippumatta heidän sukupuolestaan tai nykyiseen siunauskaavaan lisätään maininta, että pappi voi kunkin siunattavan parin kohdalla valita sopivan puhuttelumuodon.

Mikäli kirkko niin katsoo, kirkkojärjestykseen voidaan laatia omantunnonvapautta käsittelevä pykälä, jossa säädetään papin oikeudesta omantunnon syistä kieltäytyä siunaamasta siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto.

Kirkon valtioneuvostolle tekemä avioliittolain muutosta koskeva esitys voidaan tehdä enemmistöpäätöksellä. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja käsikirjan muutokset edellyttävät kirkolliskokouksen määräenemmistön kannatuksen.

C. Kirkko luopuu kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimituksista

1. Kirkko ei vihi avioliittoon eikä siunaa solmittuja liittoja

Tämä ratkaisu edellyttää muutoksia avioliittolakiin, kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen. Lisäksi käsikirjasta tulee poistaa morsiusmessun, avioliittoon vihkimisen ja avioliiton siunaamisen kaavat.

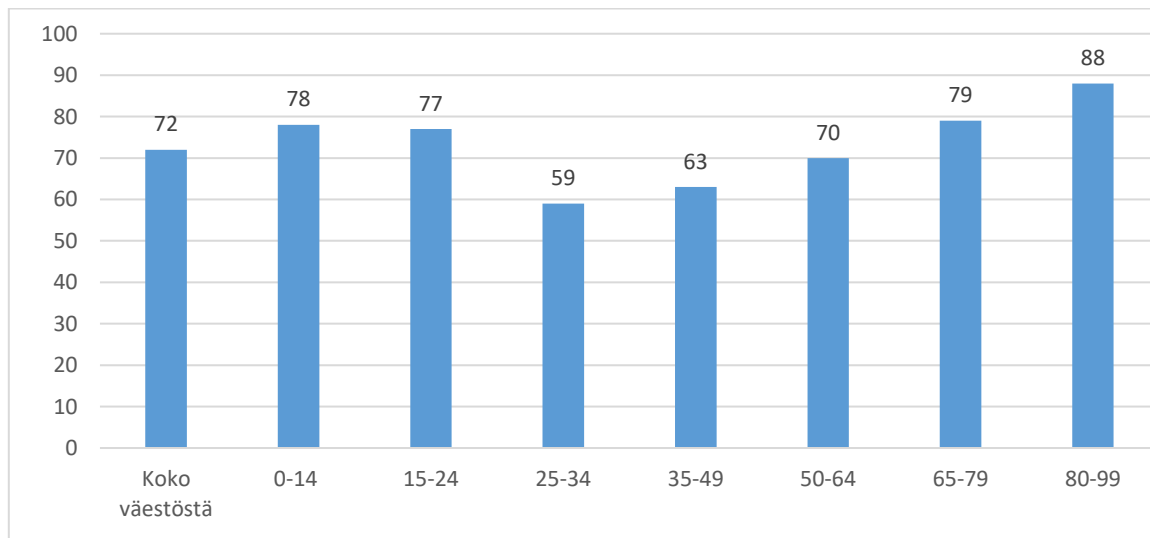
Kirkolliskokouksen valtioneuvostolle tekemä avioliittolain muutosta koskeva esitys voidaan tehdä enemmistöpäätöksellä. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja käsikirjan muutokset edellyttävät kirkolliskokouksen määräenemmistön kannatuksen.

5.2. Ratkaisujen merkitys kirkon jäsenille

5.2.1 Kirkon jäsenyys

Kysymys kirkon jäsenyydestä on keskeinen, kun tarkastellaan kirkon oikeutta vihkiä jäseniään avioliittoon sekä tästä oikeudesta luopumista. Miten kirkko jäsentensä jäsenyyden määrittää ja miten tämä jäsenyys tällä vuosituhannella ilmenee vaikuttavat joko suoraan tai välillisesti tehtäviin valintoihin. Enemmistö suomalaisista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Sen jäsenmäärä on kuitenkin laskenut tasaisesti viimeisten vuosikymmenten aikana. Kun vielä 1980-luvulla yli 90 prosenttia suomalaisista oli evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä, oli heitä vuonna 2016 noin neljä miljoonaa eli 72 prosenttia koko maan väestöstä. Kuvasta 3 käy ilmi kirkon jäsenten jakautuminen ikäryhmittäin.

Kuva 3. Kirkon jäsenten osuus koko väestöstä ikäryhmittäin vuonna 2016 (%).

Eniten kirkkoon kuuluvia vuonna 2016 oli rippikouluikäisten ja sitä nuorempien keskuudessa ja vanhimmissa yli 70-vuotiaiden ikäryhmissä ja alhaisinta 25-34 vuotiaiden keskuudessa. Mikäli tämä kehityslinja jatkuu ja nyt 25-49 vuotiaat eivät tulevaisuudessa liity kirkkoon, tulee kirkon jäsenmäärä putoamaan tulevina vuosikymmeninä huomattavasti.

Kirkkolain mukaan kirkon jäseneksi otetaan kasteessa. Kirkkojärjestyksessä määrätään miten jo kastettu henkilö otetaan kirkon jäseneksi. Kirkko ei voi erottaa jäseniään vaan jäsenyys lakkaa, kun jäsen eroaa kirkosta, liittyy muun uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi, hänellä ei ole enää kotikuntaa tai väestökirjanpitokuntaa Suomessa tai kotikuntaa vailla oleva ulkomaalainen jäsen ei enää asu Suomessa.⁶³

Kirkkojärjestyksen 1 luvun 3 §:n mukaan kirkon jäseneksi otetaan:

1) lapsi pyhässä kasteessa; 2) rippikoulun käynyt evankelis-luterilaiseen kirkkoon aikaisemmin kuulunut henkilö, joka ilmoittaa tahtovansa tunnustaa kirkon uskoa; sekä 3) muu säädetyn iän täyttänyt henkilö, joka ei kuulu evankelis-luterilaiseen kirkkoon, siten, että hän tarpeellisen opetuksen jälkeen saa kasteen tai, jos hänet on oikein kastettu, tunnustaa kirkon uskon.

Kirkon jäseneksi tulee oikein kastettu lapsi sekä asianomaisen ilmoituksen perusteella toiseen evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja myös muuhun kristilliseen kirkkoon tai uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluva säädetyn iän täyttänyt henkilö, jos kirkolliskokous on hyväksynyt tuon kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan kanssa tehdyn sopimuksen kirkon jäseneksi tulemisesta.

Kirkkojärjestyksen 4 §:ssä kerrotaan jäsenen oikeudet ja todetaan: ”Kirkon jäsenellä on oikeus päästä osalliseksi kirkon pyhistä toimituksista ja seurakunnan tarjoamista muista eduista kirkkolain ja kirkkojärjestyksen säännösten mukaisesti.” Kirkon jäsenelle asetetaan 5 §:ssä myös velvoitteita. Hänen ”tulee osallistua jumalanpalvelukseen, käyttää muutenkin armonvälineitä ja edistää seurakunnan tehtävän toteuttamista. Kirkon jäsenen tulee noudattaa kristillistä elämäntapaa, solmia avioliittonsa säädetyllä tavalla, antaa kastaa lapsensa ja huolehtia heidän kristillisestä kasvatuksesta.” Jäsenyyteen sitoutumisen edellytetään ilmenevän osallistumisena kirkon toimintaan, opin tuntemisena ja sen siirtämisenä seuraavalle sukupolvelle sekä kristillisen tapakulttuurin noudattamisena.

Todellisuus antaa kuitenkin toisenlaisen kuvan kirkon jäsenistä. Kirkon jäsenten aktiivinen osallistuminen kirkon toimintaan ja sitoutuminen sen opetukseen ovat vähentyneet erityisesti 1900-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Kirkon nelivuotiskertomuksen 2012-2015 mukaan jumalanpalvelukseen osallistuminen on hieman noussut edelliseen nelivuotiskausiin verrattuna, mutta edelleen vain 9 prosenttia osallistuu siihen vähintään kerran kuukaudessa ja 30 prosenttia vähintään kerran vuodessa. Kristinuskon opettamaan Jumalaan ilmaisi uskovansa kolmannes suomalaisista. Myös käsitykset kristillisestä tapakulttuurista ja niiden sitovuudesta ovat muuttuneet.⁶⁴ Tästä huolimatta Suomessa evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluu edelleen enemmistö väestöstä. Keväällä 2017 tehdyn kyselyn mukaan 16 prosenttia suomalaisista ilmoittaa, että he eivät missään

---

⁶³ KL luku 1, 3 § ja 4 §.

⁶⁴ Osallistuva luterilaisuus 2016.

olosuhteissa katso voivansa erota kirkosta ja 37 prosenttia ei ole tullut ajatelleeksi kirkosta eroamista eikä se ollut heille vastaushetkelläkään ajankohtainen asia. Voidaan olettaa, että mikäli mitään dramaattista ei tapahdu, joka johtaisi jäsenkatoon, noin puolet (53 %) suomalaisista tulee tulevaisuudessakin kuulumaan evankelis-luterilaiseen kirkkoon.

Euroopan uskonnollisuutta käsittelevissä tutkimuksissaan sosiologi Grace Davie kutsuu kirkkojen toimintaan vähemmän sitoutuneiden uskonnollisuutta ”sijaisuskonnoksi” (vicarious religion). Siinä kirkon työntekijät ja pieni ryhmä sen aktiivisia jäseniä ylläpitävät kirkon edustamaa uskoa ja sen rituaaleja. Enemmistö, joka aina ei ymmärrä vähemmistön näkökantoja ja toimia, osoittaa kuitenkin jäsenyydellään hyväksyvänsä ne. Kirkossa kävijät ja kirkon työntekijät toimittavat rituaalit ja ikään kuin uskovat toisten puolesta. Kirkon jumalanpalvelukset ja elämänkaaren eri vaiheisiin liittyvät toimitukset, oppi ja usko ovat täten myös vähemmän aktiivisen enemmistön käytössä, kun tarve niihin heillä aktualisoituu.⁶⁵ Millaisena kirkko sekä aktiivisten että vähemmän aktiivisten jäsentensä jäsenyyden näkee, on tärkeä kysymys tarkasteltaessa avioliittoon vihkimisen merkitystä kirkolle.

Sosiologi Susan Sundback on tutkinut pohjoismaista kirkon jäsenyyttä vuosituhaten vaihteessa. Hän jakaa kirkon jäsenet kuuteen ryhmään heidän kirkollisen aktiivisuutensa ja emotionaalisen kirkkoon sitoutumisensa perusteella. Ryhmiä ovat 1) sisin seurakunnan ydin, jossa sekä osallistumisaste että emotionaalinen sitoutuminen kirkkoon ja seurakuntaan on vahva, 2) ulompi seurakunnan ydin, joilla toisella sitoutumisen komponenteista on korkea aste ja toisessa keskinkertainen, 3) kirkkoon sympaattisesti suhtautuvat, jotka sekä kirkollisen aktiivisuuden ja emotionaalisen kirkkoon sitoutumisen osalta edustavat keskitasoa, 4) konventionaaliset, joilla osallistumisaste on suhteellisen vahva mutta emotionaalinen sitoutuminen heikkoa, 5) perifeeriset, joilla sitoutuminen on toisen komponentin kohdalla matala ja toisen kohtuullinen ja 6) etäänntyneet, joilla sekä osallistumisaste että emotionaalinen sitoutuminen ovat matalia. Sundback toteaa, että mitä lähempänä kirkon toimintaa henkilö on, sitä enemmän hän jakaa myös kirkon näkemykset eri kysymyksissä. Kirkolliset toimitukset ovat jäsenten enemmistölle tärkeä syy kuulua kirkkoon, sillä jäsenyydellä on merkitystä juuri kirkollisten toimitusten tuomien perhetraditioiden kautta myös niille, joilla ei tavallisesti ole tarvetta ”sielun pelastusta koskeville kirkon palveluille”.⁶⁶ Vaikka tutkimus on tehty useita vuosia sitten, sen tulokset saavat tukea viimeisimmistä kirkon jäsenyyttä koskevista tilastotiedoista ja tutkimuksista. Kirkolliset toimitukset ovat edelleen suomalaisille tärkeimpiä syitä kuulua kirkkoon. Kevään 2017 kyselyn mukaan 76 prosentille kirkon jäsenistä mahdollisuus kirkkohäihin oli hyvin tai melko tärkeä syy kuulua kirkkoon.

Kirkossa herätetty kysymys vihkiöikeudesta luopumisesta johtaa kysymään minkä edellä kuvatun ryhmän kastettuja kirkon jäseniä kirkko näkemystensä perusteella mieltää

---

⁶⁵ Davie 2000; 2006.

⁶⁶ Sundback 2000.

jäsenikseen ja minkä ryhmän jäsenyyttä se haluaa vahvistaa? Piispa Seppo Häkkinen tuo esille kolme käsitystä kirkkoon sitoutumisen merkityksestä, joista jokaisessa nähdään kirkon jäsenyys, sen merkitys ja tehtävät eri tavoin. Kansankirkollinen kirkkokäsitys on avoin. Siinä jäsenyyteen sitoutumisessa korostuu kirkkoon kuuluminen, mutta kirkon toimintaan, muuhun uskonnon harjoitukseen osallistuminen ja sitoutuminen kirkon uskoon ja oppiin jää ohueksi. Pietistinen kirkkokäsitys tekee eron todellisen seurakunnan ja nimikristittyjen välillä. Todelliseen seurakuntaan kuuluvat vain tunnustavat kristityt. Sitoutumisessa korostuu kirkon toimintaan osallistuminen sekä sen uskoon ja oppiin sitoutuminen. Kirkon muodollinen jäsenyys on pietistiselle kirkkokäsitykselle toissijainen asia. Liturgisessa kirkkokäsityksessä painottuvat jumalanpalveluselämä ja armonvälineiden yhteydessä eläminen. Keskeistä tässä näkemyksessä on toiminta ja uskonnon harjoittaminen vaikkakin myös jäsenyys ja oppiin sitoutuminen nähdään tärkeänä.⁶⁷

Vaikka typologiat eivät koskaan ole absoluuttisia kuvauksia todellisuudesta vaan niiden välillä esiintyy limittäisyyksiä, antaa Häkkisen esittämä ryhmittely työkaluja tarkastella edellä esitettyä kysymystä kirkon jäsenyydestä. Kansankirkollinen kirkkokäsitys näyttäisi sulkevan sisäänsä kaikki Sundbackin esittämät ryhmät. Pietistisen kirkkokäsityksen omaaville kirkon jäseniksi sopivat ensisijaisesti kirkon ytimeen kuuluvat. Koska toiminnallisuus ja uskonnon harjoittaminen painottuvat voimakkaasti liturgisessa kirkkokäsityksessä ovat ennen kaikkea kirkon ydinryhmäläiset myös tämän näkemyksen omaaville pitkälti kirkon varsinaisia jäseniä.

Kirkko on pyrkinyt erilaisilla sen toimintaa ohjaavilla ohjelmilla ja strategioilla vahvistamaan kirkon jäsenyyttä.⁶⁸ Kullakin niistä on omat erityiskohteensa ja korostuksensa, mutta Häkkisen mukaan kaikissa painottuu tavalla tai toisella kirkon jäsenyyteen liittyvä kansankirkollinen sitoutuminen.⁶⁹ Strategioiden nimet kertovat kirkossa tapahtuneesta muutoksesta: kirkko ei ole vain läsnä suomalaisten elämässä vaan kohtaa ja pyrkii tuomaan yhteen erilaiset ihmiset.⁷⁰ Kansankirkkonäkemyksen kannattajille on tärkeää pitää jäsenenä kirkon kaikkia kastettuja jäseniä. Tämän jäsenyyden vahvistaminen on kirkon tehtävä.⁷¹ Jäsenyyden vahvistaminen merkitsee uskon herättämistä ja vahvistamista. Kirkolliset toimitukset ovat yksi mahdollisuus vahvistaa toimituksiin osallistuvien jäsenyyttä kirkossa.

Mielikuva kirkon näkemyksistä sukupuolivähemmistöistä ja sen kannanotot yhteiskunnan lainsäädännön muutoksiin ovat vaikuttaneet kirkon jäsenmäärän vähenemiseen. Tarkasteltaessa kirkosta eroamista 2000-luvulla, eniten eroajia on ollut vuonna 2010

---

⁶⁷ Häkkinen 2010,56-71.

⁶⁸ Kirkon Kasvatustoiminnan kokonaisohjelma (K-ohjelma); Kirkko 2000-prosessi: Läsnäolon kirkko – strategia; Meidän kirkko-osallisuuden yhteisö -strategia; Kohtaamisen kirkko -strategia.

⁶⁹ Tästä tarkemmin ks. Häkkinen 2010, 124-141.

⁷⁰ Keskitalo 2016.

⁷¹ Björkstrand 2007.

(83 097 henkeä) ja 2014 (78 300 henkeä). Vuoden 2010 eroamislukujen taustalla oli lokakuussa 2010 Yle TV2:n lähettämä Homo-ilta –niminen keskusteluohjelma. Siinä esitetyt näkemykset käynnistivät ennennäkemättömän kirkosta eroamisen aallon. Asiasta käydyssä julkisessa keskustelussa kävi ilmi, että ohjelmassa esitetyt kristillisiksi näkemyksiksi määritetyt kannanotot homoseksuaalisuudesta ja avioliitosta vain miehen ja naisen välisenä liittona tulkittiin yhden henkilön mielipiteen sijaan koko kirkon näkemyksiksi ja kannanotoksi. Kirkko miellettiin liian suvaitsemattomana seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Tällaiseen kirkkoon eivät eroajat halunneet kuulua. Vuoden 2014 korkea eroajien määrä on yhteydessä eduskunnan päätökseen avioliittolain muutoksesta. Kun yhteiskunnasta ei voinut erota, oli kirkko se foorumi, jolla oli mahdollista tuoda julki oma näkemys. Kirkosta erosivat eduskunnan päätökseen pettyneet konservatiivit. Osan arveltiin olleen kuohuksissaan myös joidenkin kirkon johtajien myönteisestä suhtautumisesta sukupuolineutraalia avioliittolaisia kohtaan.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että riippumatta siitä luopuuko kirkko vihkimisoikeudestaan vai ei ja millaisen kannan kirkko sukupuolineutraaliin avioliittoon ottaa, sen ratkaisut saattavat vaikuttaa kirkon jäsenmäärään. Tätä käsitellään tarkemmin luvussa 5.2.2. Asiaan liittyvien ristiriitojen jatkuva käsittely mediassa ylläpitää mielikuvaa ristiriitojen repimästä kirkosta mikä eikä liioin tue olemassa olevaa kirkon jäsenyyttä saati houkuta liittymään kirkkoon.

Kooten voidaan todeta, että vihkiöikeuden säilyttäminen toimii kanavana, jota kautta kirkolla on mahdollisuus saavuttaa myös ne jäsenensä, jotka eivät kuulu seurakunnan ydinjoukkoihin. Näiden kirkon enemmistönä olevien jäsenten kohdalla vihkiöikeudesta luopuminen merkitsee, että jäsenyyden mielekkyys vähenee. Pakollinen siviilivihkiminen tulee todennäköisesti heikentämään kirkon jäsenyyteen sitoutumista, sillä monien yhteydet kirkkoon ovat ohuet ja lähinnä juuri elämän käännekohtiin liittyvien toimitusten varassa. Heille avioliiton siunauksen järjestäminen siviilivihkimisen jälkeen edellyttäisi todennäköisesti myös muita kuin vain uskonnollisia motivaatiotekijöitä sekä nykyistä huomattavasti aktiivisempaa yhteydenottoa vihittyihin kirkon ja seurakunnan taholta. Koska seurakunnan ytimessä olevat ovat sitoutuneita kirkon uskoon ja toimintaan, vihkiöikeudesta luopuminen ei aiheuttane tämän ryhmän eroa kirkosta. He myös ovat niitä, jotka ovat tietoisia kirkon palveluista ja tulevat todennäköisesti pyytämään kirkkoa siunaamaan siviilivihkimisellä solmimansa avioliiton.

5.2.2 Jäsenten näkemykset eri vaihtoehdoista

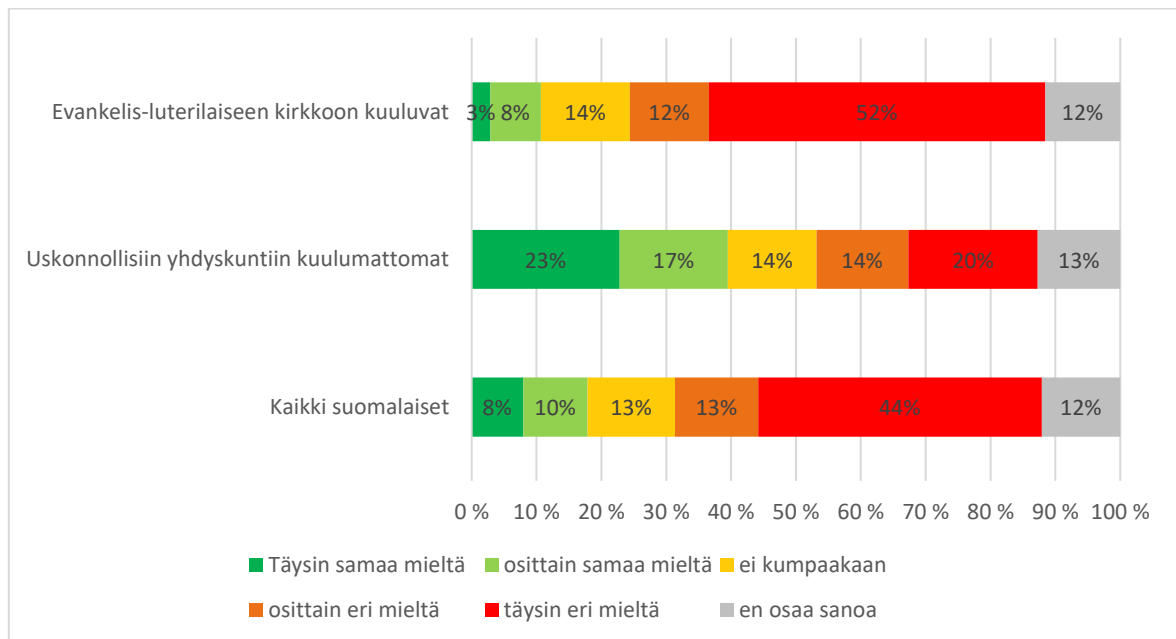
Sukupuolineutraalista avioliitosta julkisuudessa käyty keskustelu ja kirkon sisällä olevat erilaiset näkemykset asiasta edellyttävät ajantasaista tutkittua tietoa kirkon jäsenten ja suomalaisten mielipiteistä, jotta kirkko voi hahmottaa sen kontekstin, jossa se tekee ratkaisunsa vihkiöikeutensa säilyttämisestä tai siitä luopumisesta. Kirkon päätöksenteon kannalta ei ole yhdentekevää, mitä sen omat jäsenet asiasta ajattelevat.

Suomalaisten näkemykset koskien kirkollista vihkimistä muuttuvat hitaasti. Kun vuonna 2015 Gallup Ecclesiastican mukaan 17 prosenttia kannatti kirkon vihkioikeudesta luopumista, oli vastaava luku kahta vuotta myöhemmin 18 prosenttia. Vuonna 2015 asiaa kysyttiin myös kirkon luottamushenkilöiltä ja työntekijöiltä. Tuolloin kirkon työntekijät (21 %) suhtautuivat suomalaisia (17 %) ja luottamushenkilöitä (13 %) myönteisemmin siihen, että kirkko luopuisi vihkioikeudestaan. Erot eri ryhmien välillä herättävät kysymään olisiko mahdollista, että joidenkin kirkon työntekijöiden kokemukset kirkollisesta vihkimisestä eivät vastaa heidän näkemystään siitä millainen kirkollisen vihkitoimituksen tulisi olla?

Keväällä 2017 toteutetun kyselyn tulokset kertovat, että kirkollisella avioliittoon vihkimisellä on edelleen vahva tuki sekä kirkon jäsenten että kaikkien suomalaisten keskuudessa. Kuvasta 4 käy ilmi, että vain alle viidennes (18 %) suomalaista kannatti vihkioikeudesta luopumista. Eniten kannatusta vihkioikeudesta luopuminen sai niiden taholta, jotka eivät kuuluneet mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan (40 %).

Kuva 4. Vastaajien kanta väittämään ”Kirkon tulisi luopua vihkimisoikeudestaan”.

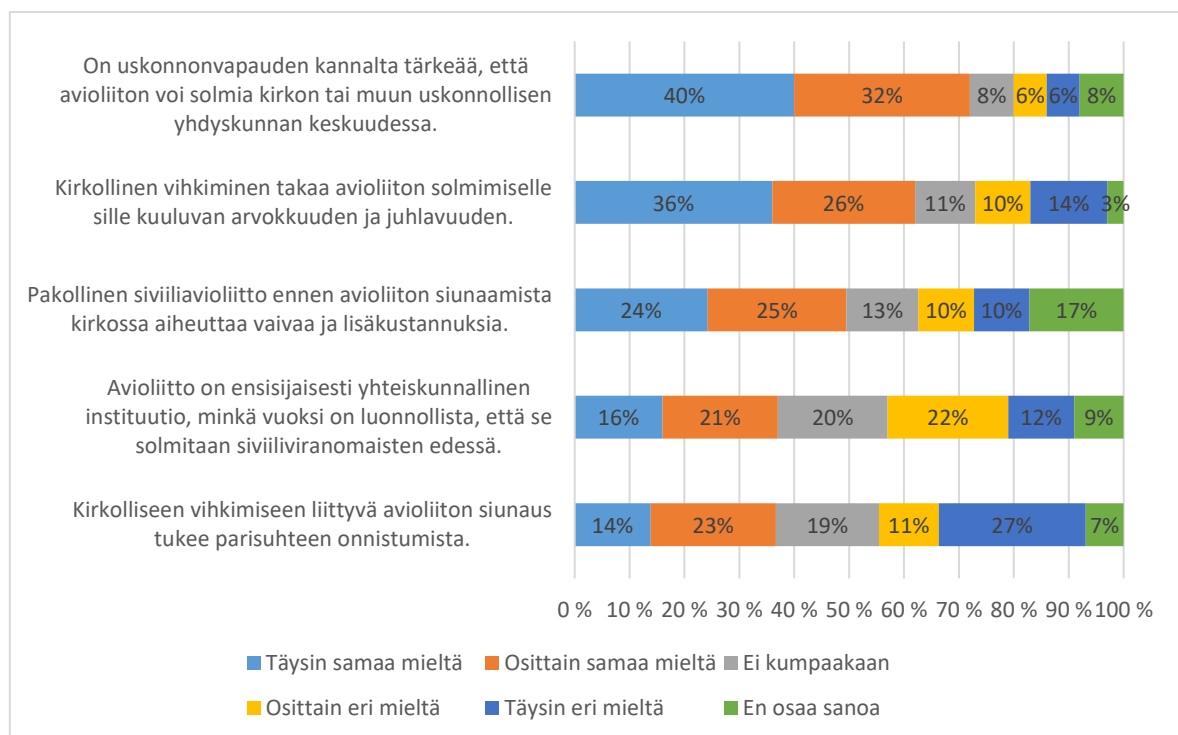
Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvat olivat selkeästi kirkon vihkioikeuden säilyttämisen kannalla. Evangelis-luterilaisen kirkon jäsenistä vihkioikeudesta luopumista kannatti vain noin joka kymmenes (11 %). Tämä pieni joukko jakaantui lähinnä kahteen ääripäähän: niihin, jotka ilmoittivat, että eivät usko Jumalaan sekä aktiivisiin Raamatun lukijoihin ja seurakunnan toimintaan osallistuviin.⁷² Muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien

⁷² Liite 2. Taulukko 3.

kohdalla ajatus ei liioin saanut kannatusta.⁷³ Vihkioikeuden säilyttämistä kannatettiin myös suuria kaupunkeja hieman enemmän maaseudulla. Sukupuoli, ikä ja kirkon jäsenyyden perusteet vaikuttivat jossain määrin näkemyseroihin. Kirkollisia toimituksia ja kirkon palvelutyötä korostavat olivat enemmän vihkioikeudesta luopumista vastaan kuin uskoa korostavat jäsenet. On myös tärkeää havaita, että vihkioikeudesta kiinni pitäviä oli erityisesti nuoremmissa ikäryhmissä, 1980-90 luvuilla syntyneiden keskuudessa. Voidaan todeta, että kirkon jäsenet ovat harvinaisen yksimielisiä kirkon vihkioikeuden säilyttämisen tärkeydestä.

Kuvaan 5 on koottu kyselyn vastaukset koskien kirkolliseen avioliittoon vihkimisen merkityksestä suomalaisille.

Kuva 5. Kirkolliseen avioliittoon vihkimisen merkitys suomalaisille.

Uskonnonvapauden toteutumiseksi lähes kolme neljäsosaa (72 %) suomalaisista pitää valinnaista avioliiton solmimismuotoa tärkeänä. Näin ajattelevat erityisesti uskonnollisten yhdyskuntien jäsenet (Ev.-lut. 78 %, Ort. 70 %, Muu 89 %, Ei jäsen 51 %). Syyt evankelis-luterilaisen kirkon jäsenyyteen eivät vaikuta merkittävästi mielipiteeseen. Jäsenistä ne, joille kirkolliset toimitukset ovat tärkeä syy kirkon jäsenyydelle, ovat todennäköisemmin myös tätä mieltä.⁷⁴

⁷³ Kyselyssä muiden uskonnollisten yhteisöjen vastaajajoukot olivat sen verran pieniä (ortodokseja 18 ja muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvia 29) ja vastaukset hajanaisia, että näihin lukuihin tulee suhtautua varauksella ja siksi niitä ei ole myöskään raportoitu kuvioissa.

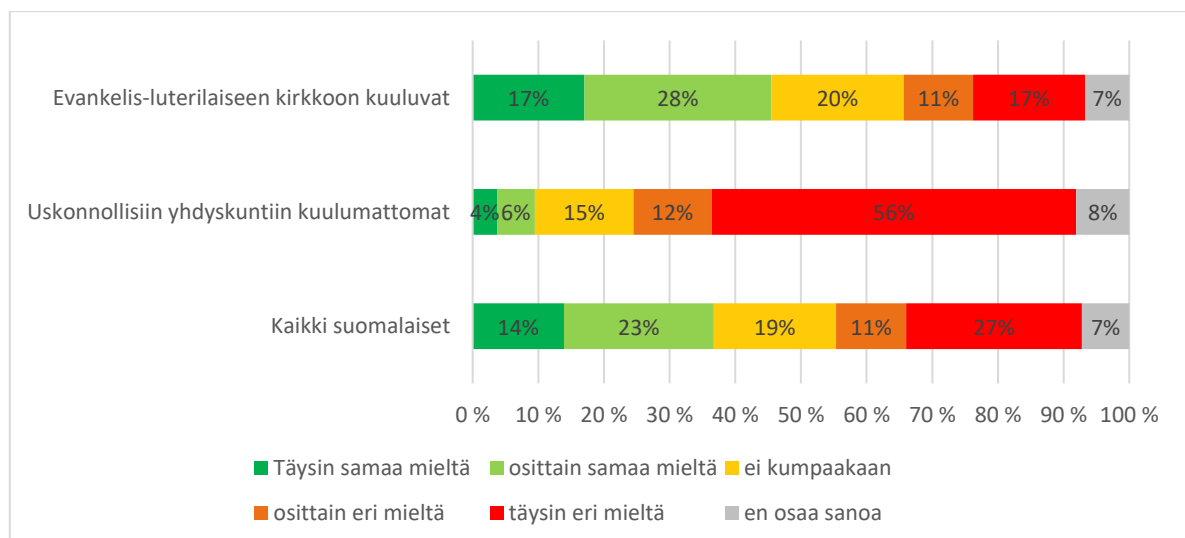
⁷⁴ Liite 2. Taulukko 4.

Mielipiteet jakautuivat koskien väittämää, ”avioliitto on ensisijaisesti yhteiskunnallinen instituutio, minkä vuoksi on luonnollista, että se solmitaan siviiliviranomaisten edessä”. Näkemykseen yhtyi reilu kolmannes (37 %) ja lähes saman verran vastusti sitä (34 %). Ei ole yllätys, että tätä näkemystä kannattavat erityisesti uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomat (66 %) ja muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäsenet (53 %), joilla siviilivihkiminen on ollut tai on edelleen voimassa oleva käytäntö. Sen sijaan evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä vain runsas neljännes (27 %) ja ortodoksisen kirkon jäsenistä vajaa kolmannes (31 %) oli näkemyksen kannalla. Tulokset kertovat, että vaikka kirkollinen vihkimistä pidetään tärkeänä, myös siviilivihkimisellä on paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Toisin sanoen, tulosten jakautuminen näin voimakkaasti perustelee valinnaisen avioliiton solmimismuodon mahdollisuutta ja oikeutta.

Kirkon vihkiöikeutta perusteltiin kulttuurisin, uskonnollisin ja taloudellisin syin. Suomalaisista hieman vajaa kaksi kolmannesta (62 %) katsoi, että kirkollinen vihkiminen takaa avioliiton solmimiselle sille kuuluvan arvokkuuden ja juhlavuuden. Voimakkaimmin tätä mieltä olivat uskonnollisten yhdyskuntien jäsenet (ev.-lut. 74 %, ort. 68 %, muu 66 %) kun taas uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomista vain neljännes (26 %) oli tällä kannalla. Myös tässä kysymyksessä ne evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet, joille kirkolliset toimitukset ovat tärkeä syy kirkon jäsenyydelle, ovat muita todennäköisemmin myös tätä mieltä.⁷⁵

Suomalaisista runsas kolmannes (37 %) katsoi kirkolliseen vihkimiseen liittyvän avioliiton siunauksen tukevan parisuhteen onnistumista. Kuva 6. havainnollistaa tätä.

Kuva 6. Vastaajien kanta väittämään ”Kirkolliseen vihkimiseen liittyvä avioliiton siunaus tukee parisuhteen onnistumista”.

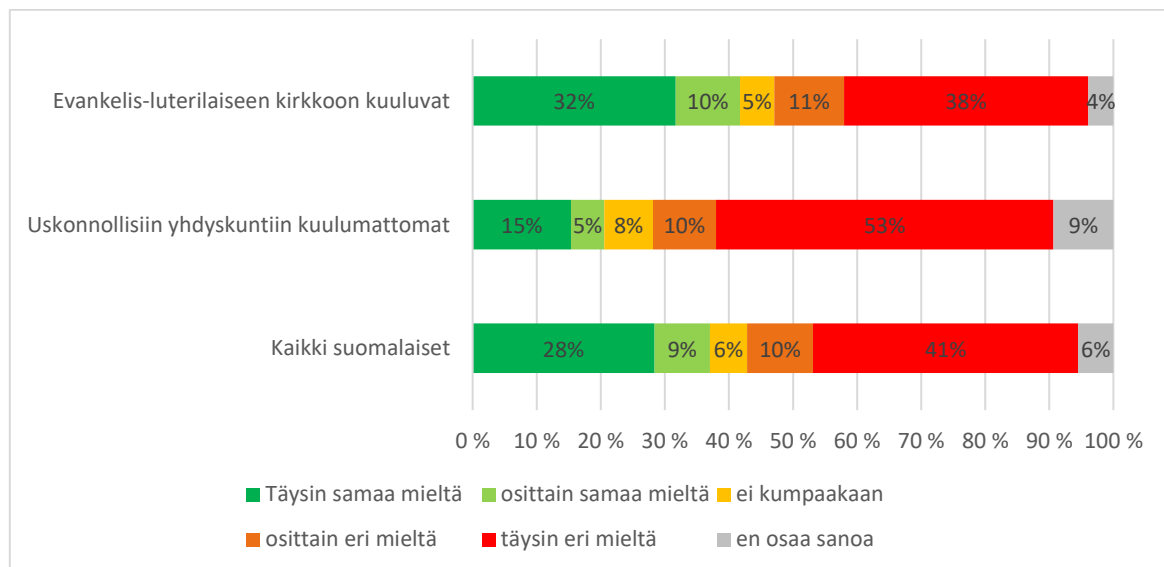
⁷⁵ Liite 2. Taulukko 5.

Voimakkaimmin tätä mieltä olivat erityisesti uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvat vastaajat mikä kertoo, että kirkollisen vihkimisen nähdään eroavan siviilivihkimisestä sen uskonnollisen funktion tuoman lisäarvon vuoksi. Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä ne, joille kirkon jäsenyydessä korostuvat kirkon usko ja arvot sekä toimitukset ovat muita todennäköisemmin myös tätä mieltä.⁷⁶ Sen sijaan yhdyskuntiin kuulumattomista yli kaksi kolmasosaa (68 %) katsoi, että kirkolliseen vihkimiseen liittyvällä siunauksella ei ole mitään merkitystä parisuhteen onnistumiselle.

Noin puolet suomalaisista (49 %) katsoi pakollisen siviilivihkimisen ennen avioliiton siunaamista kirkossa aiheuttavan vaivaa ja lisäkustannuksia. Ne, jotka eivät kuuluneet mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan, ja jotka eivät todennäköisesti myöskään pyytäisi avioliiton siunausta, vain 39 prosenttia oli tätä mieltä. Sen sijaan evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä yli puolen (53 %) mielestä tämä vaihtoehto aiheuttaisi sekä vaivaa että lisäkustannuksia.

Kysymys kirkollisen avioliittoon vihkimisen edellytyksistä nosti esille eroja vastaajien kesken. Kuva 7 osoittaa reilun kolmanneksen (37 %) suomalaisista kannattavan näkemystä, että kirkon tulisi vihkiä avioliittoon vain mies ja nainen ja puolet (51 %) vastusti tällaista kirkollisen vihkimisen rajaamista.

Kuva 7. Vastaajien kanta väittämään ”Kirkon tulisi edelleen vihkiä avioliittoon vain mies ja nainen”.

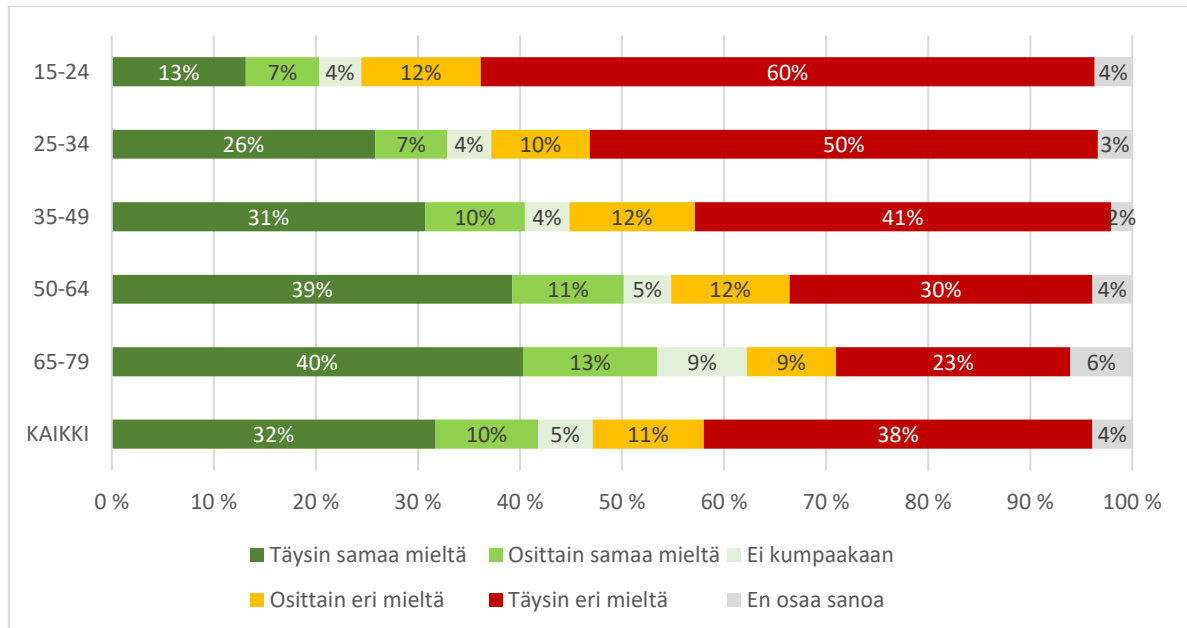
Näkemysero asiasta on selkeä uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien ja niihin kuuluvien välillä. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomista lähes kaksi kolmasosaa (63%) ei kannattanut kirkollisen vihkimisen rajaamista eri sukupuolta oleviin

⁷⁶ Liite 2. Taulukko 6.

kihlakumppaneihin. Voimakkaimmin väittämän kanssa samaa mieltä olivat muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvat.

Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenten mielipiteet jakoutuivat. Kirkollisen avioliittoon vihkimisen rajoittamista vain miehen ja naisen välille kannatti 42 prosenttia ja tätä vastusti 49 prosenttia. Kuva 8 kertoo, että mitä vanhempi vastaaja sitä tiukemmin hän pitäytyy näkemykseen, että kirkon tulisi vihkiä avioliittoon vain mies ja nainen.

Kuva 8. Eri ikäisten kirkon jäsenten kanta väittämään ”Kirkon tulisi edelleen vihkiä avioliittoon vain mies ja nainen”.

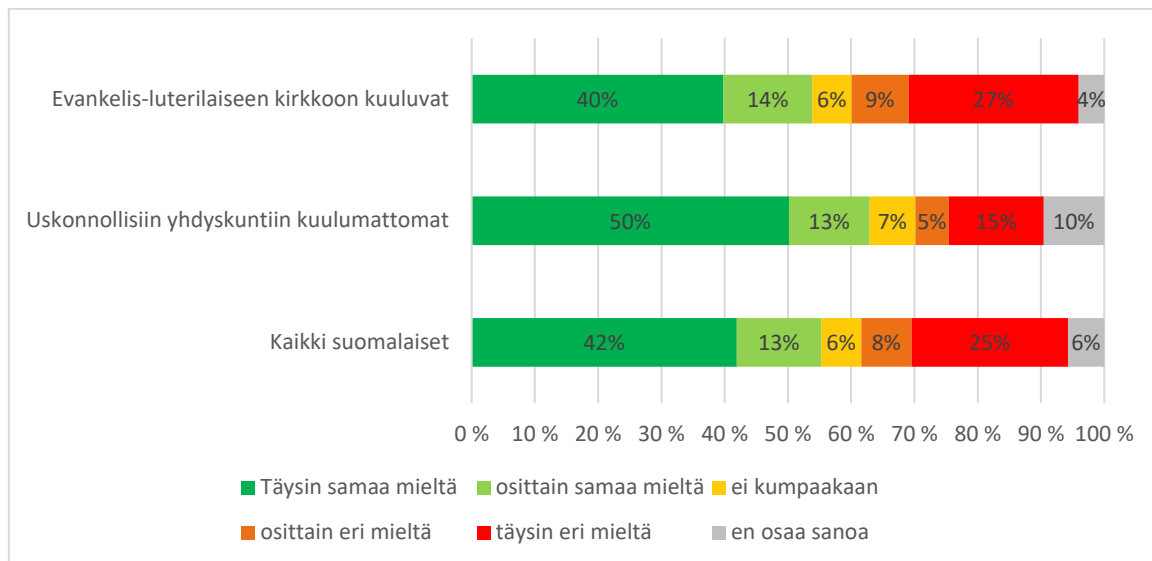

län ohella myös sukupuoli, kirkon jäsenyyden peruste sekä oliko vastaajan ystäväpiirissä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia osoittautuivat mielipiteeseen vaikuttaviksi tekijöiksi. Muualla kuin Helsingissä asuvat, erityisesti miehet ja ne kirkon jäsenet, joille kirkon jäsenyyden määrittelyssä muita tekijöitä merkittävimminä painottuivat toimitukset ja kirkon usko, ovat todennäköisemmin sitä mieltä, että kirkon tulee vihkiä avioliittoon vain mies ja nainen.⁷⁷

Vastaukset olivat lähes käänteiset edelliseen kysymyksen vastauksiin verrattuna, kun tiedusteltiin vastaajien mielipidettä tulisiko kirkon vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevia.

⁷⁷ Liite 2. Taulukko 1.

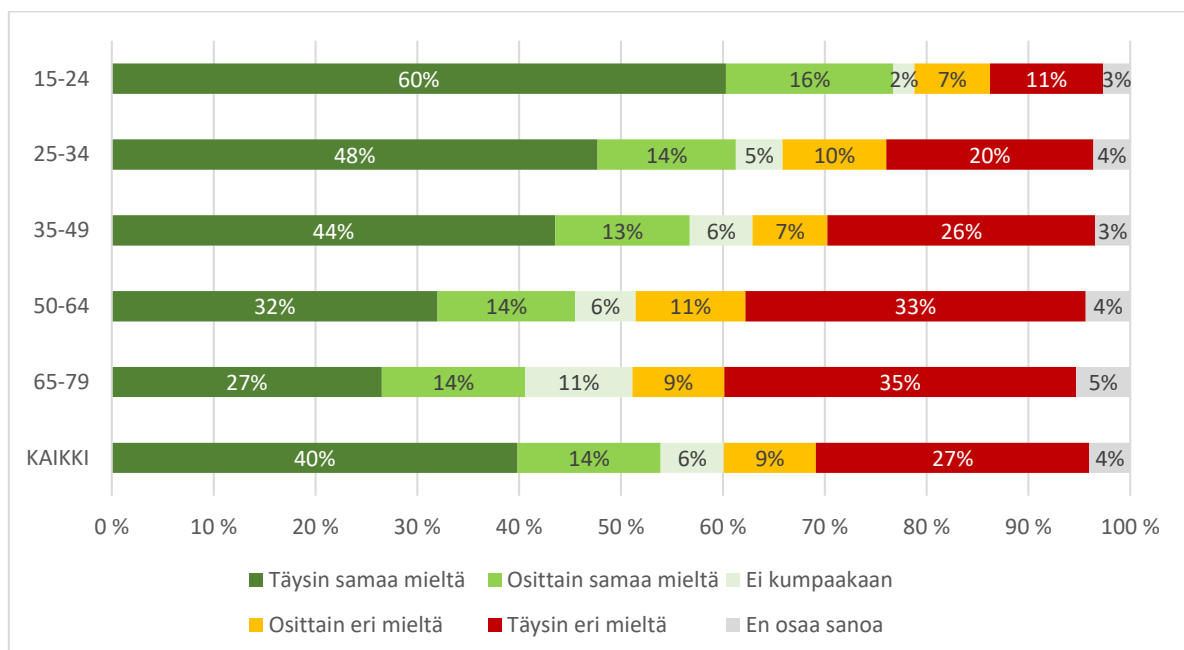
Kuva 9. Vastaajien kanta väittämään ”Kirkon tulisi vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevat”.

Yli puolet (55 %) suomalaisista kannatti samaa sukupuolta olevan parin kirkollista vihkimistä ja kolmannes (33 %) vastusti sitä. Korkeinta kannatus oli uskontokuntiin kuulumattomien keskuudessa (63 %).

Evangelis-luterilaisen kirkon jäsenistä yli puolet (54 %) kannatti kirkon vihkioikeuden laajentamista samaa sukupuolta oleviin ja reilu kolmannes (36 %) vastusti sitä. Kuvasta 10 käy ilmi mitä nuoremmista kirkon jäsenistä on kyse, sitä yksiselitteisemmin he katsovat, että kirkon tulisi vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevat.

Kuva 10. Eri ikäisten kirkon jäsenten kanta väittämään ”Kirkon tulisi vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevat”.

Myös tässä iän lisäksi sukupuoli, asuinpaikka, kirkon jäsenyyden peruste sekä oliko vastaajan tuttavapiirissä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia, osoittautuivat mielipiteeseen tilastollisesti merkitsevästi vaikuttaviksi tekijöiksi. Todennäköisemmin tätä näkemystä tukevat miehiä enemmän naiset, Helsingissä asuvat ja ne, joiden tuttavapiiriin kuuluu homoseksuaaleja ja joiden kirkon jäsenyyttä määrittävät muita tekijöitä enemmän kirkon palvelutyö ja perinteen ylläpito.⁷⁸

Verrattaessa tuloksia kahta vuotta aiemmin tehdyn kyselyn tuloksiin voidaan todeta, että suomalaisten mielipiteet avioliittokysymyksessä muuttuvat nopeasti noin 3,5 -5 prosentin vuosivauhdilla avioliittokäsitystä laajentavaan suuntaan.⁷⁹ Kuvat 8 ja 10 kertovat, että tulevaisuudessa yhä suurempi määrä kirkon jäsenistä katsoo, että kirkollinen avioliittoon vihkimisen tulee ulottaa myös samaa sukupuolta oleviin kihlakumppaneihin.

Mielipide-erot sen suhteet keiden avioliittoja kirkko voi siunata eivät jakautuneet yhtä voimakkaasti. Kysyttäessä pitäisikö siviilivihityllä samaa sukupuolta olevalla parilla olla oikeus kirkolliseen siunaukseen siinä tapauksessa, että kirkko edelleen pitäytyy vihkimään vain miehen ja naisen liittoja, näkemykset olivat varsin yhtenäiset riippumatta siitä kuuluiko vastaaja kirkkoon vai ei. Kaikista suomalaisista 63 prosenttia, evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä 66 prosenttia ja yhdyskuntiin kuulumattomista 61 prosenttia kannatti siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin liiton siunausta. Sama linja tulee näkyviin myös tilanteessa, jossa kirkko luopuisi vihkiöikeudestaan. Avioliiton solmimisen muodosta riippumatta kaksi kolmasosaa kaikista suomalaisista, kirkon jäsenistä ja yhdyskuntiin kuulumattomista vastaajista haluaa suoda avioliiton siunauksen kaikille pareille sukupuolesta riippumatta.

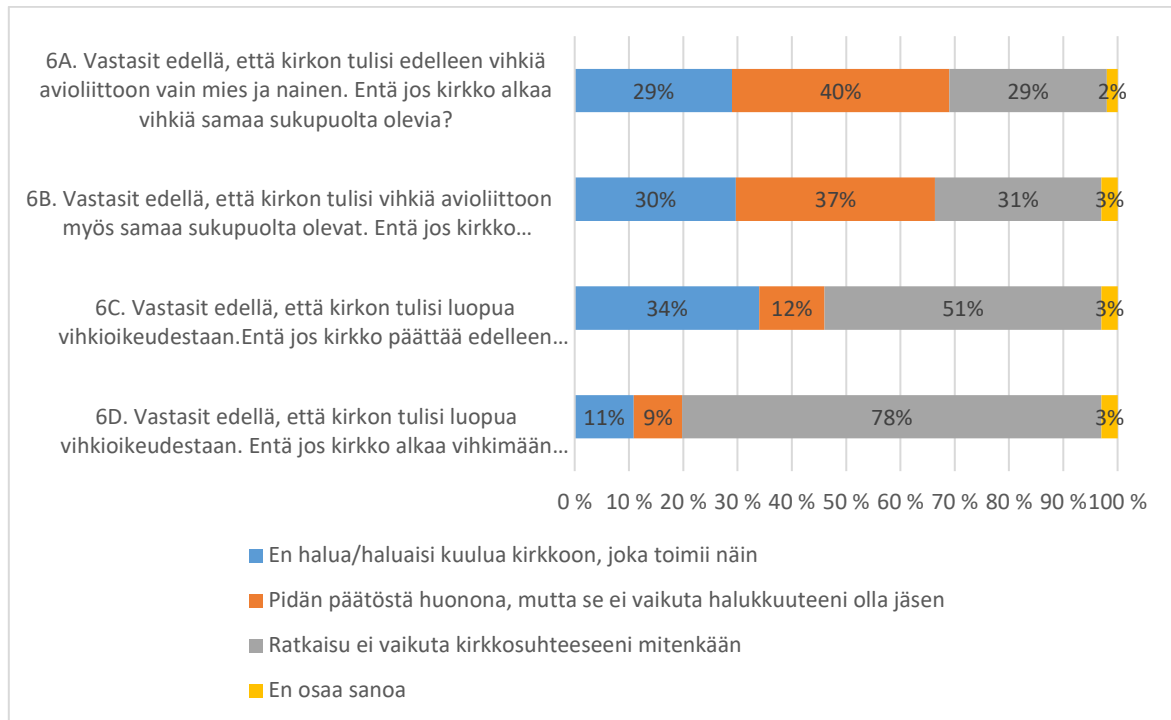
Seuraavaksi tarkastellaan miten suomalaiset suhtautuvat heidän omasta näkemyksestään poikkeaviin kirkon ratkaisuihin.

---

⁷⁸ Liite 2. Taulukko 2.

⁷⁹ Vuonna 2015 alle puolet suomalaisista (48 %) katsoi, että kirkon tulisi vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja ja tätä vastusti reilu kolmannes (38 %). Kirkon jäsenistä lähes yhtä suuri ryhmä kannatti (45 %) ja vastusti (43 %) tätä näkemystä. Kirkon tutkimuskeskus. Avioliittolain muutos ja kirkko. <https://www.kirkontutkimuskeskus.fi/viz?id=53>.

Kuva 11. Suomalaisten suhtautuminen kirkon ratkaisuihin, jotka poikkeavat omasta näkemyksestä.

Kuvasta 11 käy ilmi, että riippumatta mitä näkemystä samaa sukupuolta olevien vihkimisestä vastaaja oli pitänyt tärkeänä, reaktiot oman kannan vastaisiin kirkon ratkaisuihin olivat varsin samanlaisia. Sen välillä päättääkö kirkko vihkiä avioliittoon edelleen miehen ja naisen vai sallii se kirkollisen vihkimisen myös samaa sukupuolta oleville pareille, ei ole muutamaa prosenttia suurempaa eroa. Oman kannan vastainen päätös vaikuttaisi negatiivisesti kirkon jäsenyyteen alle kolmanneksen kohdalla (6A 29 %, 6B 30 %). Sen sijaan kaksi kolmannesta (6A 69 %, 6B 68 %) katsoo, että vaikka he pitäisivätkin kirkon ratkaisua huonona, se ei kuitenkaan vaikuta heidän jäsenyyteensä ja kirkkosuhteeseensa.

Näyttää siltä, että kirkon ratkaisuun tyytymättömien kohdalla vaikutteet radikaaliin ratkaisuun jättää kirkko tulevat kirkon ulkopuolelta. Voimakkaimmin oman mielipiteen vastainen kirkon toiminta herättää reaktioita kahden kirkkoon kuulumattoman ryhmän kohdalla. Miehen ja naisen kirkollista avioliittoa kannattavista muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvista 77 prosenttia ei haluaisi kuulua kirkkoon, joka päättyy vihkimään samaa sukupuolta olevia pareja. Yhdyskuntiin kuulumattomista taasen sukupuolineutraalia kirkollista avioliittoa kannattavista 54 prosenttia ei haluaisi kuulua kirkkoon, joka päättää edelleen vihkiä avioliittoon vain miehen ja naisen.

Sen sijaan evankelis-luterilaisen kirkon jäsenten näkemykset olivat huomattavasti lievemmiä, jos kirkko toimisi vastoin heidän mielipidettään siitä mitä sen tulisi vihkiä. Vaihtoehdon 6A kohdalla 25 prosenttia ilmaisi, ettei halua/haluaisi kuulua kirkkoon, joka

alkaa vihkiä samaa sukupuolta olevia ja 6B osalta jossa kirkko pitäytyisi vihkimään vain miehen ja naisen vastaava prosenttiosuus oli 20 prosenttia. Kummassakin tapauksessa potentiaaliset kirkon jäsenyydestä luopujat kuuluvat kahteen suhteellisen pieneen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän tyypilliset edustajat ovat nuoria miehiä, jotka kannattavat kirkollista avioliittoon vihkimistä ja joille avioliitto on vain miehen ja naisen välinen liitto. Heillä kirkon jäsenyydessä korostuvat kirkon uskoon liittyvät kysymykset, he ovat aktiivisia Raamatun lukijoita, mutta eivät osallistu seurakunnan toimintaan keskimääräistä suomalaista enemmän. Toiseen ryhmään kuuluu samaa sukupuolta olevien kirkollista vihkimistä kannattavia, todennäköisemmin korkeasti koulutettuja, suurissa kaupungeissa asuvia naisia, joille kirkon usko ja oppi eivät ole niin merkityksellisiä, mutta jotka osallistuvat aktiivisesti seurakunnan toimintaan. Miehet ovat eroherkkiä, koska heillä ei välttämättä ole sosiaalista sidettä seurakuntaan. Naisilla taas ei ole yhtä voimakasta sidettä kristilliseen oppiin, mutta heillä on sosiaalisia kytköksiä seurakuntaan, mikä tekee kysymyksestä heille akuutin. Vaikka kirkon jäsenet pitäisivät oman kannan vastaista kirkon päätöstä keitä se vihki huonona, siitä huolimatta molemmissa tapauksissa kaiken kaikkiaan kolme neljännestä (6A 72 % ja 6B 76 %) katsoo, että kirkon ratkaisut eivät vaikuta heidän jäsenyyteensä ja kirkkosuhteeseensa mitenkään. Koska kaikkien kohdalla vahvaa opillista tai sosiaalista sidettä seurakuntaan ei ole, kirkon päätöksellä ei ole liioin voimakasta vaikutusta heidän jäsenyyteensä.⁸⁰

Kuvasta 11 käy ilmi, että suomalaisista ne, jotka kannattivat vihkiöikeudesta luopumista reagoivat voimakkaimmin siihen, jos kirkko toimisi vastoin heidän näkemystään ja vihki avioliittoon edelleen vain miehen ja naisen kuin siihen, että se vihki samaa sukupuolta olevia pareja. Näiden vaihtoehtojen kohdalla kirkon jäsenten näkemykset erosivat toisistaan vain vähän. Vihkiöikeudesta luopumista kannattaneita oli vain 11 prosenttia kirkon jäsenistä. Jos kirkko jatkossakin vihki avioliittoon vain miehen ja naisen, kirkkoon ei haluaisi kuulua 16 prosenttia, ja mikäli se ryhtyy vihkimään samaa sukupuolta olevia pareja, 15 prosenttia ei haluaisi kuulua tällaiseen kirkkoon. Vihkiöikeudesta luopumista kannattaneiden kirkon jäsenten kohdalla kirkon ratkaisut, koskivat ne sitten eri tai samaa sukupuolta olevia parien vihkimistä, eivät vaikuttaisi mitenkään heidän jäsenyyteensä ja kirkkosuhteeseensa (6C 76 %, 6D 83 %).

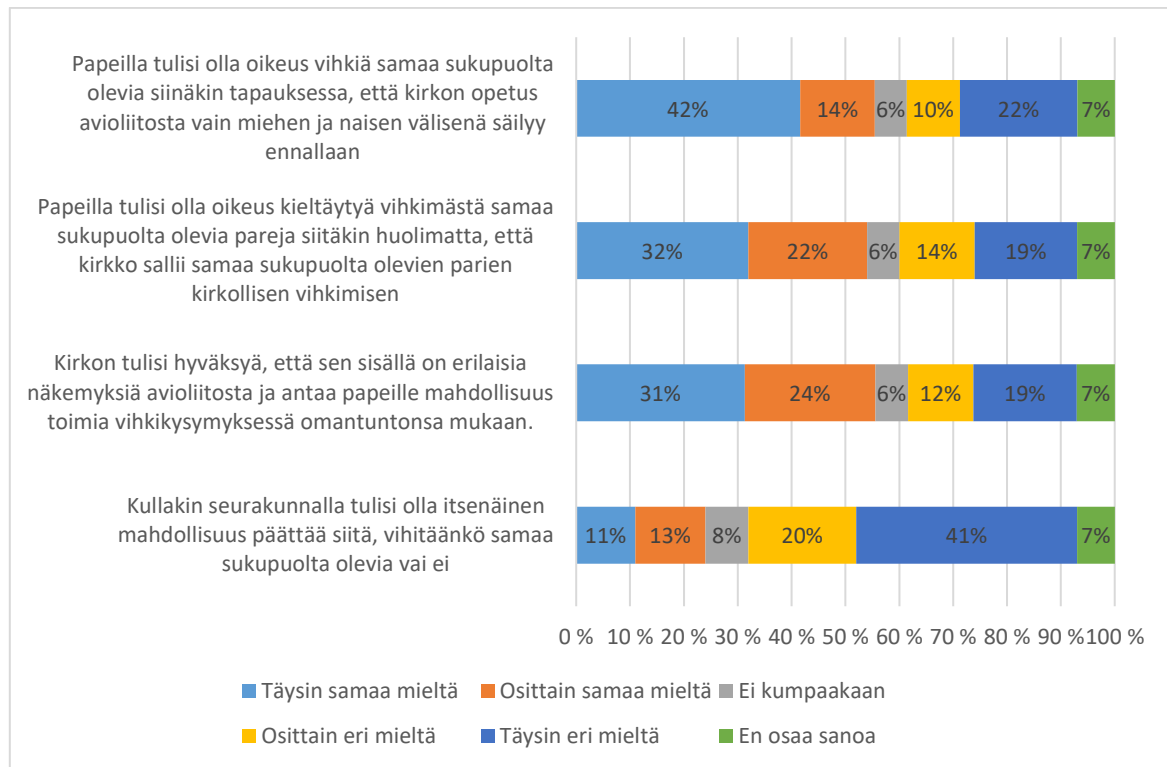
Sukupuolineutraalin avioliittolain tultua voimaan niin kirkon sisällä kuin mediassa on keskusteltu siitä miten kirkon, seurakuntien ja yksittäisten pappien tulisi toimia. Esille on noussut kysymys yksittäisen papin mahdollisuudesta vihkiä samaa sukupuolta olevia siinäkin tapauksessa, että kirkon opetus avioliitosta vain miehen ja naisen välisenä liittona säilyy ennallaan. Samoin on keskusteltu papin oikeudesta kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia pareja tilanteessa, jossa kirkko sallii näiden parien kirkollisen vihkimisen. Näissä keskusteluissa kysymys omantunnonvapaudesta on ollut vahvasti esillä. On myös esitetty näkemys, että kullakin seurakunnalla voisi olla itsenäinen mahdollisuus päättää

---

⁸⁰ Liite 2. Taulukko 7 ja 8.

miten se vihkikysymyksessä toimii. Kuvassa 12 on esitetty suomalaisten näkemyksiä siitä, miten kirkon eri tilanteissa tulisi toimia.

Kuva 12. Suomalaisten suhtautuminen opin ja käytännön eriävyyteen.

Suomalaiset näyttävät pragmaattisina ja sallivina toisin ajattelevia kohtaan. Useimmat ajattelevat, että papeille tulisi sallia oikeus toimia vihkikysymyksessä omantuntonsa mukaisesti. On mielenkiintoista, että tilanteessa, jossa kirkon avioliitto-opetus pitäytyy miehen ja naisen väliseen liittoon, tiukimmin yksittäisen papin oikeutta vihkiä samaa sukupuolta olevia vastustavat löytyvät muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäsenistä (73 %). He myös muita enemmän sallivat (74 %) papeille oikeuden kirkon kannan vastaisesti kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia pareja. Sen sijaan tiukimpia suhteessa kieltäytyjiin olivat yhdyskuntiin kuulumattomat, joista vain yli kolmannes (38 %) katsoi tällaisen oikeuden mahdolliseksi.

Myös evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä 54 prosenttia katsoo, että papilla tulisi olla oikeus vihkiä samaa sukupuolta olevia siinäkin tapauksessa, että kirkon opetus avioliitosta vain miehen ja naisen välisenä säilyy ennallaan. Tälle tukensa antavat ne, jotka korostavat kirkkoa jäseniään palvelevana kirkkona. Tätä ratkaisua vastustaa 34 prosenttia kirkon jäsenistä. Kirkon jäsenistä 59 prosenttia sallisi papeille oikeuden kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia pareja siitä huolimatta, että kirkko hyväksyy samaa sukupuolta olevien parien kirkollisen vihkimisen. Tätä ratkaisua tukevat erityisesti ne, joiden jäsenyydessä painottuvat kirkko uskon ja opin yhteisönä.

Kirkon jäsenistä yli puolet (56 %) ei odota, että kaikilla tulisi kirkossa olla samanlainen näkemys avioliitosta vaan kukin pappi saisi toimia vihikysymyksessä omantuntonsa mukaan. Kolmannes (33 %) katsoi, että linjan on oltava yksi ja siihen on kaikkien sopeuduttava ja siitä ei sovi poiketa. Tulos kertoo kirkon sisällä olevasta kahdenlaisesta kirkkonäkemyksestä.

Jouston raja niin kaikkien suomalaisten kuin evankelis-luterilaisen kirkon jäsenillä tulee kuitenkin vastaan koskien yksittäisten seurakuntien mahdollisuutta ratkaista miten vihikysymyksessä toimitaan. Kirkon jäsenistä 60 prosenttia ei kannata tällaista ratkaisua. Instituution rakenteellisella tasolla kirkon tulee olla yhtenäinen, mutta sen sisällä sallitaan yksittäisille papeille oikeus toimia vakaumuksensa mukaisesti, olipa sitten kyse vihkimisestä tai siitä kieltäytymisestä.

Kooten voidaan todeta, että sen kummemmin kaikki suomalaiset kuin evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet eivät halua kirkon luopuvan vihkioikeudestaan. Riippumatta jäsenyyden syistä, kirkon avioliittoon vihkimisellä on vahva kannatus sekä jäsentensä että kaikkien suomalaisten keskuudessa. Kirkon vihkioikeutta perustellaan kulttuurisilla, uskonnollisilla, käytännöllisillä syillä sekä yksilön uskonnonvapautteen liittyvän valinnan mahdollisuuksilla. Siviilivihkimisen jälkeen toimitettava avioliiton siunaus ei ole vakiinnuttanut asemaansa suomalaisessa kulttuurissa.

Mitä nuoremmista ikäluokista on kyse, mitä kaupunkimaisempi elinympäristö, ja mitä enemmän sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä tunnetaan, sitä enemmän vihkioikeutta halutaan laajentaa. Kirkon palvelu- ja auttamisroolia ja kirkon uskoa ja arvoja jäsenyytensä perustana korostavat jäsenet ovat toistensa peilikuvia: edellinen haluaa laajentaa, jälkimmäinen pitäytyä traditioon. Toimituksia korostavat kallistuvat hivenen traditioon pitäytymisen puolelle. Tuloksista voidaan päätellä tulevaisuuden kehityssuuntaa: kaupungistuminen voimistuu, ihmisten tuttavapiiriin kuuluu jatkuvasti enemmän sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä ja vanhemman väestöosan luonnollisen poistuman myötä samaa sukupuolta olevien vihkioikeuteen myönteisesti suhtautuvien jäsenten määrä kasvaa.

Kirkollisen vihkimisen kestävä suosio ja nopea muutos valmiudessa hyväksyä kirkollinen avioliittoon vihkiminen myös samaa sukupuolta oleville pareille kertovat, että kysymys ei tule poistumaan päiväjärjestyksestä vaan ratkaisemattomana ristiriita vain syvenee. Vihikysymys on kirkolle identiteetti- ja itseymmärryskysymys, jonka ratkaisu kertoo kirkkonäkemyksestä ja siitä katsooko kirkko ensisijaisesti traditioon vai ottaako se huomioon myös jäsentensä ajattelussa tapahtuvat muutokset.

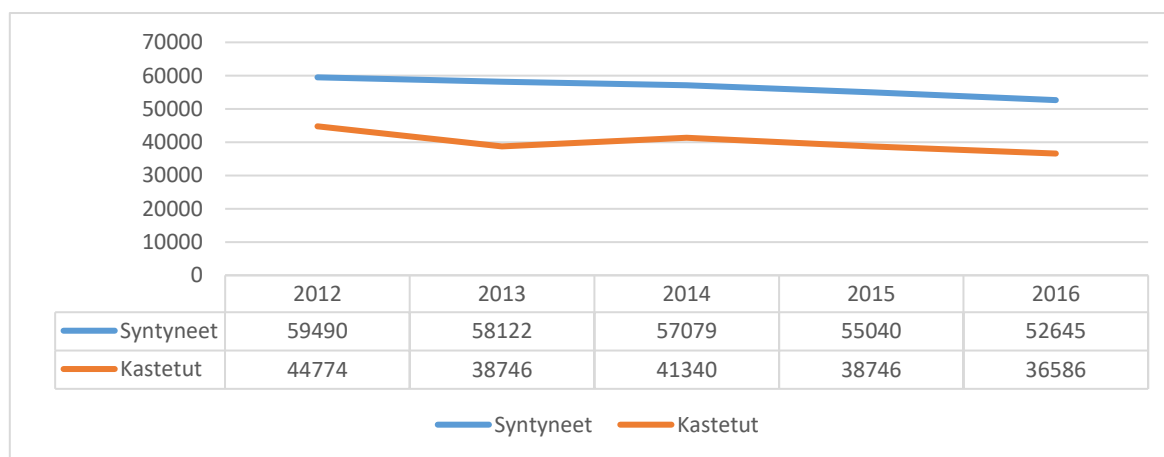
Riippumatta siitä millaiseen ratkaisuun kirkko päättyy koskien samaa sukupuolta olevien vihkimistä, vain noin viidesosa kirkon jäsenistä mieltii halukkuuttaan kuulua kirkkoon, joka toimii vastoin heidän näkemystään. Ihmiset ovat valmiita hyväksymään, että kirkossa on eri tavoin ajattelevia ihmisiä. He haluavat pysyä kirkossa vaikka eivät sen kaikkia ratkaisuja kannatakaan mikä kertonee kysymyksen keitä kirkko voi vihkiä marginaalisuudesta kirkon jäsenyydelle ja ihmisten halusta kuulua avoimeen ja sallivaan kirkkoon.

5.2.3 Heijastusvaikutukset kasteen ja rippikoulun asemaan

Kirkkojärjestyksen mukaan kirkon jäsenyyteen liittyy oleellisesti myös velvoite kristillisen perinteen siirtämisestä tulevalle sukupolvelle antamalla kastaa lapsensa ja huolehtimalla heidän kristillisestä kasvatuksestaan.

Jäsenkehityksen kannalta on tärkeää, että lapset kastetaan. Kastettujen lasten osuus syntyneistä on vähentynyt kahdessakymmenessä vuodessa 20 prosenttiyksikköä. Syntyvyys on laskenut koko 2010 luvun ajan. Vuonna 2016 syntyneiden määrä oli itsenäisyyden ajan pienin. Kuvasta 13 käy ilmi, että kastettujen lasten määrän lasku on seurannut syntyneiden määrän laskua.

Kuva 13. Syntyneet ja kastetut vuosina 2012-2016.

Kastettujen lasten suhteellinen osuus syntyneistä lapsista on alentunut viidessä vuodessa viitisen prosenttia. Vuonna 2012 evankelis-luterilaisen kirkon toimesta kastettiin 75,3 prosenttia syntyneistä lapsista vuonna 2016 vastaavan luvun ollessa 69,4 prosenttia.

Kirkosta eroamisen ohella myös muut tekijät vaikuttavat siihen, että kirkon jäsenet eivät kastata lapsiaan. Yksi näistä on näkemys, että lapsen tulee saada itse päättää mihin uskonnolliseen yhteisöön hän haluaa liittyä tai olla liittymättä. Vaikka kastettujen lasten määrän laskussa on alueellisia eroja, suunta on lähes kaikissa hiippakunnissa sama. Helsingin hiippakunnan tilanne osoittaa, että muutokset voivat olla nopeita. Tämän selvityksen kannalta tärkeä tutkimustulos on, että kirkollinen avioliittoon vihkiminen ennustaa sitä, että lapset kastetaan.⁸¹

Viimeisimmät lakimuutokset koskien lasten uskonnollista kasvatusta tulevat mitä todennäköisemmin heijastumaan myös kastettujen lasten määrään. Aiemmin lapsen äiti on voinut viime kädessä päättää alle 1-vuotiaan lapsen liittämistä uskontokuntaan. Nyt uskonnonvapauslain 3 §:n mukaan lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät hänen huoltajansa yhdessä. Lapsen kastaminen vaatii molempien puolisoitten suostumuksen. Tilanteissa, joissa kirkkoon kuuluvien vanhempien siteet kirkkoon ovat ohuet tai vain

⁸¹ Hytönen 2016, 117.

toinen vanhemmista on kirkon jäsen, voi kysymys kasteen ja kirkon jäsenyyden merkityksestä lapselle jäädä vähemmälle huomiolle.

Tutkimusten mukaan uskonnollinen kasvatus on vähentynyt kodeissa. Mitä vanhemmasta ikäluokasta on kyse, sitä enemmän he kokevat saaneensa kotona uskonnollista kasvatusta. Näin kokivat vuonna 2011 yli 65-vuotiaista yli puolet (52 %) ja 15-24 vuotiasta vain joka viides (21 %).⁸² Vaikka vanhemmat katsovat, että lasten uskonnollinen kasvatus on kodin ja vanhempien tehtävä näyttää siltä, että enemmistö vanhemmista ei näytä näin toimivan. Lasten ja nuorten uskonnollinen kasvatus on pitkälti ulkoistettu kirkolle.⁸³ Tämä näkyy erityisesti rippikoulun kohdalla. Riippumatta omasta osallistumisaktiivisuudesta kirkon toimintaan monet vanhemmista katsovat, että nuorille on hyväksi käydä rippikoulu. Tutkimusten mukaan perheen mielipiteellä ja rippikoulu osana perheen traditiota on merkitystä 44 prosentille nuorista osallistua rippikouluun.⁸⁴

Kansainvälisessä vertailussa käy ilmi, että rippikoulun asema osana suomalaista nuorisokulttuuria on vahva. Vuonna 2016 valtakunnallinen tavoitavuus rippikouluikäisistä nousi 85,9 prosenttiin edellisvuoden 83,5 prosentista. Vuonna 2016 rippikoululaisia oli 50 032, kun heitä vuotta aiemmin oli 49 065. Ennen viime vuoden käännettä 2010-luvulla rippikoulun kävijämäärä on ollut hienoisesti laskussa. Vaikka rippikoulun suosio perustuu osaksi siihen, että se on osa nuorisokulttuuria, ylivoimaisesti tärkein syy (70 %) nuorilla osallistua rippikouluun on oikeus saada kirkkohäät.⁸⁵

Myös mahdollisuus päästä kummiksi on ollut tärkeä syy osallistua rippikouluun (69 % vuonna 2012). Kirkollisilla toimituksilla on vahva merkitys myös rippikoulussa toimiville isosille (88 % vuonna 2013).

Niin kauan kuin rippikoulu on edellytyksenä kirkkohäille, tulee se vaikuttamaan nuorten halukkuuteen osallistua rippikouluun. Mikäli kirkko päättää luopua vihkioikeudestaan merkitsee se todennäköisesti huomattavaa laskua rippikouluun osallistuvien määrään. Euroopan protestanttisten kirkkojen kokemus osoittaa, että rippikoulun aseman heiketessä siitä jäävät ensimmäiseksi pois ne nuoret, yleisimmin pojat, joilla on kaikkein ohuin side kirkkoon ja sen uskoon. Tällöin menetetään näiden nuorten osalta rippikoulun aikainen positiivinen asennemuutos kirkkoa ja sen uskoa kohtaan. Samalla nämä nuoret itse menettävät mahdollisuuden rippikoulun tuoman sosiaaliseen, uskonnolliseen ja yhteiskunnalliseen kasvamiseen ja oppimiseen. Kirkko on korostanut kasteen ja kristillisen kasvatuksen keskinäistä yhteyttä. Mikäli rippikouluun osallistumisen määrä laskee, nostaa se esille myös kysymyksen miten kirkko aikoo huolehtia kastettujen jäsentensä kristillisestä kasvatuksesta.

---

⁸² Haastettu kirkko 2012, 138-139, 142.

⁸³ Helander 2006, 165.

⁸⁴ Youth, Religion and Confirmation Work 2015, 64-66.

⁸⁵ Youth, Religion and Confirmation Work 2015, 223-233.

5.2.4 Vaihtoehdot

A. Kirkko säilyttää vihkioikeuden

Enemmistö suomalaisista ja kirkon jäsenistä haluaa, että kirkko säilyttää vihkioikeutensa. Mahdollisuus kirkkohäihin on jäsenistön enemmistölle tärkeä syy kuulua kirkkoon. Vihkioikeuden säilyttäminen on yksi mahdollisuus kirkolle vahvistaa jäsenyyttä ja olla yhteydessä niihin jäseniinsä, jotka eivät kuulu seurakuntien ydinjoukkoihin. Sillä on myös myönteinen yhteys lasten kastamiseen. Rippikoulun käyminen mahdollistaa avioliiton solmimiseen kirkollisella vihkimisellä ja tällä on suora yhteys nuorten halukkuuteen käydä rippikoulu. Vihkioikeuden säilyttäminen tukee ulospäin suuntautuvan kirkon identiteettiä, jossa jäsenyyden oikeutuksen kynnyks on matala.

1. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Samoin kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Kirkon jäsenistä alle puolet kannattaa vihkioikeuden rajaamista vain miehen ja naisen väliseen liittoon. He ovat todennäköisemmin vanhemmista ikäluokista, miehiä naisia hieman enemmän, jotka asuvat pääkaupunkiseudun ulkopuolella ja joiden ystäväpiirissä on vähän sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvia. Jäsenistä vain yksi kolmannes kannatti siviilivihityn parin avioliiton siunauksen rajaamista miehen ja naisen väliselle liitolle.

Nuoret aikuiset suhtautuvat vanhempia ikäluokkia myönteisemmin samaa sukupuolta olevien kirkolliseen vihkimiseen ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiseen. Heille kirkon perinne ja palvelu- ja auttamistyö ovat tärkeitä jäsenyyden syitä ja siksi tämä vaihtoehto koetaan olevan ristiriidassa heidän kirkkokäsityksensä kanssa. He ovat myös se ikäryhmä, joka herkimmin eroaa kirkosta. Koska kirkko edustaa heille tässä kysymyksessä toisenlaista näkemystä, kirkon jäsenkehityksen osalta tämä vaihtoehto ilman joustoja tulee johtamaan kohti ikärakenteeltaan vanhenevaa kirkkoa.

Kirkon jäsenistä yli puolet katsoo, että papilla tulisi olla oikeus vihkiä samaa sukupuolta olevia vaikka kirkon kantana on, että se vihki avioliittoon vain miehen ja naisen.

Riippuen siitä minkä kannan kirkko ottaa pappeihin, jotka vihkivät samaa sukupuolta olevia pareja vastoin kirkon näkemystä avioliitosta vain mielen ja naisen välisenä liittona, jäsenten reaktiot vaihtelevat. Riitojen repimä kirkko ei tue jäsenyyttä ja vielä vähemmän se houkuttelee ihmisiä liittymään kirkkoon.

2. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Tämän vaihtoehdon osalta pätee sama kuin edellisessä A1 vaihtoehdossa.

Kirkon jäsenistä 66 prosenttia olisi valmis siihen, että kirkko siunaa samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin avioliiton.

3. Vihkioikeus säilyy muuttunein edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään sekä mies ja nainen että samaa sukupuolta oleva pari. Myös avioliiton siunaamisen edellytykset muuttuvat siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Kirkon jäsenistä tätä näkemystä kannattaa 54 prosenttia. Näin ajattelevat ovat useimmiten nuoremmista ikäluokista, naisia miehiä hieman enemmän, jotka asuvat pääkaupunkiseudulla ja joiden ystäväpiirissä on sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvia. Edellytykset kirkon ikärakenteen tasapainoisempaan kehitykseen ovat paremmat kuin vaihtoehdoissa A1 ja A2.

Näkemystä vastustaa 36 prosenttia. Heille ratkaisu näyttyy kielteisenä tradition muutoksena. He ovat todennäköisemmin vanhemmista ikäluokista, miehiä naisia hieman enemmän, jotka asuvat pääkaupunkiseudun ulkopuolella ja joiden ystäväpiirissä on vähän sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvia.

Yli puolet kirkon jäsenistä sallisi papille omantunnon syistä oikeuden kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevaa paria ja siunaamasta heidän siviilivihittyä avioliittoaan.

B. Kirkko luopuu vihkioikeudestaan

Kirkon jäsenistä vain hyvin pieni vähemmistö kannattaa vihkioikeudesta luopumista. Vihkioikeudesta luopuminen on vastoin kirkon tähänastista toimintalinjaa olla läsnä suomalaisten elämässä myös heidän elämänkaarensa eri vaiheissa. Pakollinen siviilivihkiminen tulee heikentämään niiden jäsenten sitoutumista kirkkoon, joiden yhteydet kirkkoon ovat monen kohdalla heikot ja elämän käännekohtiin liittyvien toimitusten varassa. Jos kirkollinen vihkiminen on yksi tärkeimmistä syistä kuulua kirkkoon, tämän syyn poistuminen tulee näkymään jäsenluvuissa. Vihkioikeudesta luopuminen merkitsee myös kastettujen lasten ja rippikouluun osallistujien määrän vähenemistä. Tämän seurauksena kirkon jäsenmäärän väheneminen nopeutuu. Vihkioikeudesta luopuminen merkitsee asteittaista siirtymää kohti kirkkonäkemystä, jossa jäsenistö koostuu ensisijaisesti kirkon oppiin ja toimintaan aktiivisesti sitoutuneista jäsenistä. Raja uskovien ja ei-uskovien välillä korostuu ja kynnys kirkon jäsenyyteen tulee korkeammaksi. Siviilivihkimisen jälkeinen avioliiton kirkollinen siunaus ei ole vakiinnuttanut asemaansa suomalaisessa kulttuurissa.

1. Vihkioikeus poistuu, mutta siunaamisen edellytykset pysyvät ennallaan ja kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Tämä ratkaisu vie kirkon jäsenten enemmistöltä mahdollisuuden haluamaansa kirkolliseen avioliittoon vihkimiseen. Koska avioliiton siunaus rajoitetaan edelleen miehen ja naisen väliselle avioliitolle, tämä vaihtoehto ei tuo siltä osin muutosta nykytilanteeseen. Edelleen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien on vaikea kokea olevansa tasavertaisia kirkon jäseniä. Ristiriitojen mahdollisuus on läsnä, sillä tämän kannan vastaisesti yksittäiset papit saattavat siunata myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin liiton.

Koska seurakunnan ytimessä olevat ovat sitoutuneita kirkon uskoon ja toimintaan, he ovat niitä, jotka ovat tietoisia kirkon palveluista ja tulevat todennäköisesti pyytämään kirkkoa siunaamaan siviilivihkimisellä solmimansa avioliiton.

2. Vihkioikeus poistuu, mutta avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan avioliiton.

Tämä ratkaisu kohtelee kaikkia jäseniään tasapuolisesti seksuaalisesta orientaatiosta ja sukupuolesta riippumatta mutta vie kirkon jäsenten enemmistöltä mahdollisuuden haluamaansa kirkolliseen avioliittoon. Koska seurakunnan ytimessä olevat ovat sitoutuneita kirkon uskoon ja toimintaan, he ovat niitä, jotka ovat tietoisia kirkon palveluista ja tulevat todennäköisesti pyytämään kirkkoa siunaamaan siviilivihkimisellä solmimansa avioliiton.

C. Kirkko luopuu kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimituksista

Kirkko irrottautuu tähänastisesta toimintalinjastaan eikä halua olla läsnä jäsentensä elämänkaaren tärkeässä tilanteessa.

5.3. Kirkon teologinen identiteetti

5.3.1 Teologisia perusteluita

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon historiassa teologiset erimielisyydet ovat olleet todellisuutta ulkoa päin katsottuna yhtenäisen kirkon sisällä. Erimielisyydet ovat koskeneet ja koskevat edelleen esimerkiksi seurakuntanäkemyksiä ja kysymystä siitä minkä ryhmän sisällä henkilö pelastuu, mikä on kasteen merkitys ihmisen uudestisyntymisessä ja pelastuksessa, kysymystä eronneiden uudelleen vihkimisestä ja voidaanko nainen vihkiä papiksi. Osan teologisista erimielisyyksistään kirkko on pystynyt ratkaisemaan, osan kanssa kirkon sisällä eri tavoin ajattelevat ovat suostuneet elämään yhdessä. Tähän kontekstiin sijoittuu myös kysymys sukupuolineutraalista avioliitosta ja tuleeko kirkon säilyttää vihkioikeutensa vai luopua siitä.

Kirkon voimassa oleva opetus avioliitosta on ilmaistu useissa piispojen, kirkolliskokouksen ja kirkkohallituksen lausunnoissa.⁸⁶ Piispainkokous toteaa selvityksessään *Parisuhdelain seuraukset kirkossa*:

”Erilaisista painotuksista huolimatta kaikkia kannanottoja yhdistää kaksi teologista perusvakaumusta, jotka koskevat *ihmisarvoa* ja *avioliittoa*. Ne voidaan kuvata seuraavasti: 1) Jumala on luonut jokaisen ihmisen omaksi kuvakseen, ja jokaista on kohdeltava kunnioittavasti ja ihmisarvon mukaisesti. 2) Jumala on luonut ihmisen mieheksi ja naiseksi ja asettanut

---

⁸⁶ Kooste lausunnoista ks. *Parisuhdelain seuraukset kirkossa* 2010.

avioliiton, joka antaa turvallisimman kasvuympäristön uuden elämän kehittymiselle, puolisoiden yhdyselämälle ja yhteisön hyvinvoinnille”.

Jo parisuhdelain tultua voimaan vuonna 2002 teologiset näkemyserot samaa sukupuolta olevien rekisteröidyn parisuhteen siunauksesta jakoivat kirkkoa. Sukupuolineutraalin avioliittolain myötä kysymys on laajentunut koskemaan samaa sukupuolta olevan parin kirkollista vihkimistä sekä siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton siunausta. Teologisia perusteluja on esitetty sekä näkemykselle avioliitosta vain miehen ja naisen välisenä että samaa sukupuolta olevan parin avioliiton puolesta. Linjauksia perustellaan Raamatulla, Lutherin näkemyksillä, kirkon historialla sekä kulttuurisilla että yhteiskunnallisilla näkökohdilla.

Molempien näkemysten sisällä esiintyy erilaisia korostuksia. Seuraavassa esitetään kooten kummankin näkemyksen keskeiset teologiset argumentit.

a) Avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto

Raamattu on kristitylle Jumalan sana, jonka katsotaan olevan kaikkina aikoina ja kaikissa tilanteissa uskoa ja elämää sitova. Raamatussa on kohtia, joissa kielletään homoseksuaaliset suhteet. Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia sukupuolisesta suuntautumisestaan riippumatta. Kaikkia on kohdeltava rakkaudella, mutta avioliitto on vain miehen ja naisen välinen. Seksuualisuus toteutuu oikein vain heteroseksuaalisessa avioliitossa. Avioliitto nähdään annettuna Jumalan asettamana järjestyksenä. Luomisteologian mukaan Jumala on luonut ihmisen mieheksi ja naiseksi ja asettanut avioliiton. Avioliitossa mies ja nainen täydentävät toisiaan; vasta avioliitossa mies ja nainen ovat kokonainen ihminen. Avioliiton tehtävä on Jumalan luoman inhimillisen elämän jatkaminen ”olkaa hedelmällisiä ja lisääntykää”, mikä ei ole luonnollisella tavalla mahdollista homoseksuaalisessa suhteessa. Avioliitto toteuttaa tehtävänsä yhteiskuntaa ylläpitävänä instituutiona lisääntymismahdollisuuteen kytkettynä. Syntiinlankeemuksen jälkeisessä tilanteessa yhtenä avioliiton tehtävänä on myös erilaisten seksuaalisten väärinkäytösten estäminen.

Luterilaisen teologian tulkinnassa avioliitto nähdään Jumalan asettamana sekä maallisena että hengellisenä säätynä ja kuuluu samanaikaisesti sekä uskon että rakkauden eli etiikan alueeseen. Uskon alueella tämä merkitsee, että käsitys avioliitosta on osa uskonoppia. Rakkauden alueella taas on kyse kulttuurisidonnaisesta ehdonvallan asiasta. Avioliitto maallisen vallan ja etiikan alueelle kuuluvana tunnustetaan, mutta Lutherin lausumiin tukeutuen avioliitto mielletään kuitenkin ensisijaisesti uskon ja näin ollen opin alueelle kuuluvaksi.

Avioliittokäsityksen laajentaminen koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja poikkeaa kirkkojen vuosisataisesta käytännöstä ja uhkaa vaarantaa kirkon ekumeenisia suhteita. Koska avioliitto perustuu luomisjärjestykseen, sitä ei voida muuttaa vetoamalla sukupuolisuutta koskeviin tieteen tutkimustuloksiin eikä kumota yhteiskunnallisilla tai kirkollisilla päätöksillä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko on kirkkolain ja kirkkojärjestyksen mukaan sitoutunut Raamattuun ja luterilaisiin tunnustuskirjoihin. Tämän vuoksi, riippumatta maallisen lainsäädännön muutoksista, kirkko ei voi alkaa vihkiä avioliittoon samaa sukupuolta olevia ja siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliittoa.

b) Avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto, mutta myös samaa sukupuolta oleva pari voi solmia avioliiton

Raamattu on kristitylle Jumalan sana. Jokainen lukee Raamattua kirkon perinteen ja nyky maailman tulkintaympäristön valossa. Yksittäisten raamatunjakeiden sijaan Raamattua tulee lukea sen keskeisestä pelastussanomasta ja Kristuksesta käsin. Tällöin on kysyttävä mitä Raamatun keskus, sanoma Kristuksesta, merkitsee ihmiskäsitykselle ja ihmisen monimuotoisen seksuaalisuuden ymmärtämiselle. Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia sukupuolisesta suuntautumisestaan riippumatta ja yhtä lailla Jumalan kuvaksi luotuja. Avioliitto nähdään annettuna Jumalan asettamana järjestyksenä. Luomiskertomus ei ole ensisijaisesti kertomus avioliiton synnystä vaan kaiken elämän synnystä ja jatkuvasta luomisesta, joka koskee koko luomakuntaa. Raamatussa annettu lisääntymistehtävä ei koske jokaista yksilöä. Nykyaikana myös samaa sukupuolta olevien pariskuntien on mahdollista hankkia lapsia. Luomisesta lähtevä argumentaatio voi perustua sukupuolten välisen eron sijaan myös ihmisten välisen suhteen laadulle. Avioliiton ensisijainen tehtävä ei tällöin ole jälkeläisten tuottaminen, vaan yhteiseen elämään, keskinäiseen huolenpitoon ja parisuhteeseen sitoutuminen.

Luterilaisen teologian tulkinnassa avioliitto nähdään Jumalan asettamana sekä maallisena että hengellisenä säätynä.⁸⁷ Sakramentaalisen näkemyksen

---

⁸⁷ Samaa sukupuolta olevien avioliittoa kannattavat tulkitsevat Lutherin kirjoituksia myös niin, että avioliitto on ensisijaisesti maallisen regimentin asia. Avioliitto, sen solmimisen tapa ja sisältö eivät tällöin ole pelastavan uskon alaan kuuluva asia. Yhteiskunta on se taho, joka ensisijaisesti säätelee avioliittoa. Kristillinen avioliittoon vihkiminen ja avioliiton siunaaminen merkitsevät tällöin sen pyytämistä, että Jumala tukisi ja rohkaisisi aviopuolisoita elämään toinen toistaan palvellen ja tukien. Kirkon tehtävänä on tukea ja siunata jokaista ihmistä siinä maallisessa kutsumuksessa, jossa hän elää evankeliumin sanomaa todeksi. Samaa sukupuolta oleville aviopareille tämä kutsumus toteutuu heidän parisuhteessaan, ja siihen myös he tarvitsevat Jumalan siunauksen.

sijaan avioliitto ymmärretään uskon kouluksi, jossa vallitsevat sovitus, armo ja rakkaus ja jota rakkaus hallitsee. Luterilainen teologia antaa mahdollisuuden avioliittoon ja seksuaalisuuteen liittyvien käsitysten muuttamiseen, mikäli katsotaan, että kyse on rakkauden alaan liittyvistä vaatimuksista tai inhimillistä alkuperää olevien käsitysten uudelleen arvioinnista. Koska Lutherin mukaan avioliitto perustuu luomiseen, avioliittoa on tulkittava luonnollisen moraalilain ja kultaisen säännön avulla. Tämän vuoksi avioliittoa koskevia konkreettisia oikeudellisia säädöksiä voidaan säädellä ja ne voivat muuttua yhteiskunnan ja kulttuurin muutosten mukana. Tästä osoituksena on mm. eronneiden vihkiminen. Uskolla tarkoitetaan Jumalan pelastavaa evankeliumia, sen sisältöä ja vastaanottamista. Jos avioliitto katsotaan kuuluvaksi ensisijaisesti uskon alaan, tulee voida osoittaa miten avioliitto välittää evankeliumia ja sen lupausta.

Kirkon näkemys avioliitosta ei liioin ole ollut staattinen vaan se on muuttunut historian kuluessa. Osa kirkoista on hyväksynyt sukupuolineutraalin avioliiton, joten kirkon ratkaisu sen puolesta ei ole poikkeava ekumeenisissa yhteyksissä. Nykypäivän tieteellisessä keskustelussa tavataan korostaa, että sukupuolella on kyse dikotomisen mies-nainen jaon lisäksi huomattavasti laajemmasta kirjosta. Suomen evankelis-luterilainen kirkon sitoutuminen kirkkolain ja kirkkojärjestyksen mukaan Raamattuun ja luterilaisiin tunnustus-kirjoihin ei sulje pois mahdollisuutta sallia avioliittoon vihkiminen myös samaa sukupuolta olevalle parille ja siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto.

Edellä esitetyt erilaiset näkemykset tuovat esille kirkon sisäisen jakautuneisuuden. Molemmissa näkökannoissa korostetaan Raamatun, kirkon tunnustuksen ja tradition merkitystä, mutta niistä tehdyt johtopäätökset eroavat toisistaan. Jotkut katsovat, että kirkolle muodostuu selkeä identiteetti vain silloin, kun uskon ja elämän tulkinnoista vallitsee jonkinasteinen yhdenmukaisuus. Tämä herättää pohtimaan missä määrin ja millaisin edellytyksin on mahdollista päätyä kirkon avioliitto-opetuksen osalta jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen sekä millaiseen seurakunta- ja kirkkonäkemukseen se perustuisi. Tämä on haastavaa niin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä kuin kirkkojen kesken.

Norjan luterilaisessa kirkossa, jossa herätysliikkeillä on vankka asema, tunnustetaan, että homofiiliaa koskevat näkemykset eroavat kirkolliskokouksen, piispainkokouksen ja oppineuvoston (lærenemda) sisällä. Yksikään näistä ei kuitenkaan ole halunnut tehdä siitä kirkkoa jakavaa kysymystä.⁸⁸ Suomessa piispa Kaarlo Kalliala on esittänyt, että kirkon tulisi etsiä sellaista ratkaisua, ”joka sopisi symbolisesti ja kulttuurisesti niin monelle kuin

---

⁸⁸ Sammen 2013, 76.

mahdollista – ennen muita niille, joita asia läheisimmin koskee”. Hän päätyy siihen, että ”pysyvä ratkaisu edellyttää kahden eri avioliittokäsityksen rauhanomaista rinnakkaiselo yhdessä ja samassa kirkossa”.⁸⁹ Avioliittokäsitystä koskeva teologinen erimielisyys tulee suhteuttaa muihin kirkon sisällä oleviin erimielisyyksiin. On kysyttävä onko tässä kyseessä erimielisyys, joka tulee kaikin keinoin ratkaista vai voidaanko sen kanssa elää ja jos niin, niin millä edellytyksin.

Ratkaisun etsintä edellyttää, että kirkko päättää a) onko avioliitossa kyseessä ensisijaisesti uskonopin vai ehdonvallan alueelle kuuluvasta asiasta ja b) mikäli avioliitto ymmärretään ensisijaisesti uskonopin alueelle kuuluvaksi, minkä ”asteisesta” uskonopin kysymyksestä on kyse, eli onko kyseessä ihmisen pelastukseen liittyvästä opillisesta kysymyksestä vai ei. Augsburgin tunnustuksen 7:n artiklan mukaan:

”Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tahi seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, ovat kaikkialla samanlaiset. Paavali näet sanoo: ”Yksi usko, (Ef. 4:5-6) yksi kaste, yksi Jumala, joka on kaikkien Isä jne.”

Toisin sanoen, tehtävä on löytää ne yhteiset nimittäjät, joiden alla eri tavoin ajattelevat voivat elää ja toimia yhdessä.

Ratkaisevaa on miten kirkko määrittää sukupuolineutraalin avioliiton aseman ja merkityksen suhteessa omaan perustehtäväänsä. Löytyykö kirkon sisällä eri tavoin ajattelevien keskuudessa luottamusta siihen, että myös omasta kannasta poikkeavan näkemyksen omaavat haluavat toimia kirkon perustehtävän mukaisesti? Tutkimusten mukaan yhteisön jäsenten keskinäinen luottamus vähentää pelkoja mutta ei poista täysin sen mahdollisuutta, että yksittäiset henkilöt ja ryhmät ajaisivat koko yhteisön edun sijaan omaa etuaan. Tilanteissa, joissa yhteinen etu aletaan mieltää myös oman edun mukaiseksi mahdollisuudet yhteisiin päätöksiin ja toimintaan kasvavat.⁹⁰ Avioliittokysymyksessä ratkaisua voitaneen etsiä koko kirkon ja eri tavoin ajattelevien ryhmien etujen yhteensovittamisesta.

Kysymys eri ratkaisuvaihtoehtojen vaikutuksesta kirkon teologiseen identiteettiin liittyy oleellisesti siihen miten se suhtautuu omaan traditioonsa. Tämän selvityksen luvussa 2.1. todettiin, että kirkon käsitykset avioliiton luonteesta ovat muuttuneet historian kuluessa. Painopiste on siirtynyt kauppasuhteesta ja lisääntymistehtävästä avioon aikovien keskinäiseen rakkauteen ja kiintymykseen. Luterilaisen ymmärryksen mukaan avioliitto rakentuu puolisoitten itsemääräämisoikeuteen perustuvalla omalle tahdolle, konseksulle. Kuten katolisessa teologiassa myös luterilaisen ymmärryksen mukaan pappi ja vihkiminen eivät tee avioliittoa vaan puolisoitten itsensä antaminen toinen toiselleen ja tahdon

---

⁸⁹ Kalliala 2017.

⁹⁰ Buchan et al. 2011.

vakaus. Mikäli avioliittoa ei määrittele kahden sukupuolen lisääntymissuhde vaan kahden ihmisen tahto, itsensä antaminen ja kumppanuus seuraa siitä, että samaa sukupuolta olevien liitto voi määritelmän perusteella olla avioliitto. Nykyinen heteroseksuaalinen ja tasaveroinen aviollinen parisuhde kattaa paljon asioita, kuten ystävyys, kumppanuuden, ihailun, itsetoteutuksen, jotka aiemmin liitettiin samaa sukupuolta olevien ystävyssuhteisiin. Perusteet tällaisen, yhä enemmän ystävyysliitoksi kehittyneen avioliiton kieltämiseksi tietyiltä ihmisryhmiltä ovat ”merkittävästi ohentuneet”.⁹¹ Tällöin päätös vihkiä avioliittoon samaa sukupuolta olevia pareja merkitsee, että kirkon perinnettä ei tarkastella vain irrallisena opillisena kysymyksenä vaan myös suhteessa sitä ympäröivään kontekstiin, jonka kanssa kirkko on aina elänyt vuorovaikutuksessa.

Myös kirkon vihkiöikeudesta luopuminen merkitsee muutosta kirkon avioliittonäkemyksessä, sillä se siirtää avioliiton selkeästi maallisen vallan piiriin kuuluvaksi toimitukseksi. Tällöin sekularistiset näkemykset kirkon tehtävästä ovat keskiössä. Tämän vaihtoehdon tueksi ei ole liiemmin esitetty teologisia perusteluja. Niissä tukeudutaan lähinnä Lutherin reformaation ajan historiallisesta ja kirkkopoliittisesta tilanteesta johtuvaan näkemykseen avioliitosta yhteiskunnallisena instituutiona. Mikäli kirkko luopuu vihkiöikeudestaan, ratkaistavaksi jäisi edelleen kysymys siviilivihityn parin avioliiton siunauksesta. Juuri vihkikaavaan kuuluvan siunauksen on katsottu tekevän kirkollisen vihkimisen. Vihkikaavan kysymykset ovat samat kuin siviilivihkimisessä, paitsi että kirkollisessa vihkimisessä kysymykset esitetään ”Kaikkietävän Jumalan kasvojen edessä ja tämän seurakunnan (näiden todistajien) läsnä ollessa”. Käsikirjan mukaan kirkollinen vihkiminen ja avioliiton siunaaminen eroavat vain avioliittoon vihkimisen kohdalla olevien puolisoille esitettävien kysymysten osalta. Mikäli päädytään vain miehen ja naisen avioliiton siunaukseen, on syytä kysyä mitä lisäarvoa vihkiöikeudesta luopuminen tuo verrattuna nykyiseen tilanteeseen? Mikäli kirkko päättää, että kaikki parit sukupuolesta riippumatta voidaan siunata, on paikallaan kysyä voitaisiinko heidät myös vihkiä?

Kooten voidaan todeta, että kysymys vihkiöikeudesta ja sen edellytyksistä tarjoaa kirkolle mahdollisuuden teologisin perusteluin rakentaa identiteettiään useisiin suuntiin. Kirkko voi joko torjua tai sallia sisällään vallalla olevasta näkemyksestä poikkeavat samoista teologista perusteista nousevat käsitykset. Kumpikin ratkaisu muokkaa sekä kirkon identiteettiä että praksista ja viestii samalla erilaisista kirkkonäkemyksistä. Se valitaanko työskentelyn lähtökohdaksi kirkon perustehtävästä vai vastakkainasettelusta käsin rakentuva itseymmärrys ja missä määrin keskinäinen luottamus ja halu löytää ne yhteiset nimittäjät, joiden alla vihkiöikeudesta eri tavoin ajattelevat voivat elää ja toimia yhdessä, vaikuttavat siihen millaiseksi kirkon identiteetti muotoutuu.

---

⁹¹ Saarinen 2015, 140.

5.3.2 Kirkon missionaarinen ja pastoraalinen vastuu

Kirkko määrittää omaa identiteettiään kirkollisissa toimituksissa. Vaikka avioliittoon vihkimisessä pappi käyttää vihkijänä maallista virkavaltaa, kyseessä on myös kirkon omasta identiteetistä käsin nouseva toimitus.

Kirkollisena toimituksena avioliittoon vihkiminen on siirtymäriitti, joka ei koske vain vihittäviä vaan myös heidän perheitään ja lähipiiriä. Kirkkokäsikirja antaa ohjeita siitä miten kirkolliset toimitukset tulee suorittaa. Käsikirjaa on uudistettu säännöllisin väliajoin. Toimitukset alettiin 1970-luvulta lähtien nähdä aiempaa enemmän papin tavallisen työn sijaan uusina mahdollisuuksina kirkon työssä kohdata sen jäsenet. Toimitusten tavoitteeksi on tullut tuoda kristillinen sanoma muuttuviin olosuhteisiin tavalla, joka ottaa huomioon nykyajan ihmisen ja hänen tarpeensa. 2000-luvun alussa toimitusten kirjaa uudistettaessa korostettiin, että kasuaalitoimitusten perimmäisenä tarkoituksena on välittää ihmiselle yhteys Jumalaan ja hänen pelastustekoihinsa. Samoin todettiin, että kristillisen kirkon tehtävänä on nähty sen historian alusta asti halu olla mukana ihmisen elämän käännekohtissa ja juhlahetkissä. Myös toimitusten pastoraalinen merkitys tuotiin esille. Vuonna 2002 piispainkokous kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että kirkolliset toimitukset ovat merkittävä osa jumalanpalveluselämää ja koska monelle suomalaiselle ne ovat vuoden aikana usein ainoa jumalanpalveluskäynti, kirkolliset toimitukset ovat jumalanpalveluskasvatuksen kannalta avainasemassa.⁹²

Vallitsevan näkemyksen mukaan toimituskeskustelut ovat oleellinen osa avioliiton vihki- ja siunaustilaisuutta. Vuonna 2004 käyttöön otetussa toimitusten kirjassa korostetaan toimituskeskustelujen merkitystä. Vihkimisen toimittavan papin ”tulee keskustella vihittävien kanssa siitä, mitä avioliitto on ja mitä Jumalan siunauksen pyytäminen sille merkitsee”.⁹³ Samanlaista velvoitusta keskustella siunattavan parin kanssa ei kirkkokäsikirjassa esitetä. Tekstissä kuitenkin viitataan siihen, että pappi ja siunattavat sopivat toimituksen paikasta ja kulusta.⁹⁴

Toimituksena avioliiton siunaaminen eroaa avioliittoon vihkimisestä lähinnä joidenkin sanamuotojen kohdalla. Sormusrukous ja sormuslupaukset puuttuvat avioliiton siunaamisen kaavasta. Avioliiton siunaus voidaan toimittaa myös silloin, kun kumpikaan ei kuulu kristilliseen kirkkoon. Tällaisten tilanteiden kohdalla tähdennetään, että toimituskeskustelussa on huolehdittava siitä, että asianosaiset ymmärtävät mistä toimituksessa on kyse.⁹⁵ Uskontojen kohtaamista varten kirkollisissa toimituksissa on julkaistu piispainkokouksen hyväksymä opaskirja *Kohti Pyhää. Uskontojen kohtaaminen kirkollisissa toimituksissa*, jossa käsitellään moniuskontoisen avioliiton siunaamista myös silloin, kun toinen puolisoista ei ole kristitty.

---

⁹² Hytönen 2005.

⁹³ Kirkollisten toimitusten kirja, 96.

⁹⁴ Kirkollisten toimitusten kirja, 127.

⁹⁵ Sinä olet kanssani 2006, 80.

Piispainkokouksen hyväksymässä kirkollisten toimitusten oppaassa *Sinä olet kanssani*, vihkiparin kanssa käytävä toimituskeskustelu jaetaan vihkikeskusteluun ja vihkiharjoitukseen. Oppaassa kerrotaan millaisia aiheita vihkiparin kanssa käytävässä vihki-keskustelussa voidaan ottaa esille: vihkiparin yhteinen menneisyys ja nykyinen elämäntilanne, avioliitto Jumalan asetuksena, avioliiton oikeudelliset edellytykset, kirkollisen vihkimisen merkitys ja käytäntö, parisuhteen hoitaminen ja seurakunnan tuki häiden jälkeen. Opas esittää, että vihkikeskustelu tulisi käydä papin ja vihkiparin välillä ilman ulkopuolisia kuulijoita, mikä korostaa keskustelun henkilökohtaisuutta ja luottamuksellisuutta. Toimituskeskusteluun liitetään myös vihkimiseen liittyvistä käytännön asioista kuten toimituksen paikasta, kaavasta ja musiikista sopiminen. Vihkiharjoituksessa käydään läpi vihkimiseen liittyvät käytännön seikat. Toimituskeskusteluissa ei siis ole kyse vain häiden harjoituksesta vaan ne nähdään selkeästi vihittävien pastoraalisena ja sielunhoidollisena kohtaamisena.

Vuonna 2014 kirkkohallitus sai kirkolliskokoukselta tehtäväksi laatia materiaalia, joka liittyy uusperheiden kohtaamiseen avioliittoon vihkimisen yhteydessä ja jossa otetaan huomioon perheen elämäntilanne ja lapset. Tehtävänannon tuloksena syntyneessä *Mahdollisimman mutkattomat suhteet, Virikemateriaalia avioliittoon vihkimiseen tai avioliittoon siunaamiseen uusperheessä* tuodaan esille, että vihkitoimituksen ja avioliiton siunaamisen tulee antaa avioparille eväitä yhteistä elämää varten. Siinä korostetaan *Sinä olet kanssani* –oppaan ohjeita selkeämmin ja yksityiskohtaisemmin aiheita, joista vihittävien kanssa on hyvä keskustella. Tekstissä tuodaan esille saadun tehtävänannon mukaisesti myös keskustelun aiheiksi uuden liiton vaikutus lapsiin, lasten tunteiden huomioiminen ja yhteisen vanhemmuuden uusperheelle tuomat haasteet. Myös pappia kehoitetaan valmentautumaan keskusteluun tutkimalla omia näkemyksiään perheestä ja omaa tapaansa käsitellä pettymyksiä elämässä. Lisäksi virikemateriaalissa tarjotaan myös ideoita lasten huomioimiseksi itse vihkitoimituksessa. Kirkon tuottamissa avioliittoon vihkimistä koskevissa oppaissa toimituskeskustelun sielunhoidollinen ja pastoraalinen luonne korostuu voimakkaammin uudelleen avioituvien ollessa kyseessä kuin ensi kertaa avioituvien kohdalla. Kirkko näkee vihkimisen mahdollisuudeksi tukea avioituvaa paria, kun toinen tai molemmat ovat kokeneet avioeron.

Huolimatta siitä, että kirkollisten vihkimisten määrä on laskussa, voidaan arvioida, että vuonna 2016 ne tarjosivat mahdollisuuden keskustella yli 22 300 henkilön kanssa Jumalan siunauksen merkityksestä ihmisten elämälle ja parisuhteelle. Siviilivihkimiseen ja avioliiton siunaamiseen päätyneiden kohdalla vastaava luku oli 1400. Kuinka hyvin todellisuudessa tätä mahdollisuutta on käytetty on vaikea sanoa, mutta kirkon 2008-2011 nelivuotiskertomus antaa tähän joitain tietoja. Vuonna 2011 toimituskeskustelu käytiin henkilökohtaisesti tapaamalla ennen avioliittoon vihkimistä tai siunaamista useammassa kuin yhdeksässä tapauksessa kymmenestä. Keskusteluja käytiin joka viidennen parin kanssa myös puhelimesta ja joka kymmenennen kanssa sähköisessä mediassa. Alle kahdessa prosentissa vihkimisiä ei järjestetty erillistä toimituskeskustelua. Noin kolme

prosenttia papeista kertoo, että yhteyttä on pidetty vihittyihin ja siunattuihin pareihin myös myöhemmin joko puhelimitse, sähköisen median avulla tai muulla tavalla.

Kirkolliseen vihkitoimitukseen liitetty kirkon sielunhoidollinen ja pastoraalinen tehtävä tulee esille myös käsikirjassa vihkitoimituksessa pidettävää puhetta varten annetuissa ehdotuksissa siitä mitä vihkipuheessa voisi käsitellä. Tällaisia aiheita ovat avioliitto Jumalan lahjana ja järjestyksenä, avioliitto puolisoitten kasvun paikkana, perhe yhteiskunnan perussoluna, ilo ja kiitollisuus, rakkaus ja uskollisuus, tunne ja tahto, anteeksipyyttäminen ja anteeksi antaminen, sukulaisten ja ystävien tuki. Lisäksi käsikirjassa annetaan kaksi lyhyttä esimerkkipuhetta, joissa kummassakin sielunhoidollinen ja pastoraalinen näkökulma parisuhteeseen on vahvasti esillä.

Kirkollisen vihkiminen ja avioliiton siunaaminen tarjoavat kirkolle mahdollisuuden sielunhoidolliseen ja pastoraaliseen kohtaamiseen ei vain vihittävien vaan myös häävieraisten kanssa. Vaikka oppaissa puhe kehoitetaan suuntaamaan ensisijaisesti vihittäville, vihkijää kehoitetaan ottamaan huomioon myös häävieraat käsittelemällä sukulaisten ja ystävien vihittäville antaman tuen tärkeyttä. Toimituksen eri elementit, musiikki, raamatunlauseet, rukoukset, puhe ja siunaus kohtaavat myös muut tilaisuuteen osallistuvat. Koska vihkitilaisuuteen osallistuu myös ihmisiä, jotka eivät ole kirkon jäseniä ja jotka eivät tunne sen uskoa ja elämää tai eivät koe sitä omakseen, kirkko katsoo, että kirkollinen vihkitoimitus todistaa myös Jumalan rakkaudesta ja kutsuu Kristuksen yhteyteen. Vuonna 2016 kirkollisiin vihkitilaisuuksiin osallistui A3 lomakkeen tietojen mukaan yli 832 000 henkeä, keskimäärin 90 vierasta tilaisuutta kohden. Avioliiton siunaamiset ovat olleet väkimäärältään pienempiä noin 50 juhluvierasta tilaisuutta kohden mikä merkitsee, että vuositasolla avioliiton siunaustilaisuuksissa kirkko tavoitti noin 59 000 henkeä.⁹⁶

Vuosittain on rekisteröity noin 300 parisuhdetta. Siviilivihkimisenä solmittujen samaa sukupuolta olevien avioliittojen määrä tulee noudattamaan samaa tasoa. Jos oletetaan, että kirkkoon kuulumisprosentti on sama kuin kaikkien suomalaisten kohdalla (72 %) puhumme noin 216 parista. Ruotsissa samaa sukupuolta olevista avioliitoista noin 20 prosenttia solmitaan kirkollisella vihkimisellä. Mikäli vastaava prosenttiosuus olisi Suomessa samaa luokkaa, kirkollisen avioliittoon vihkimisen tai liiton siunaamisen yhteydessä kirkon missionaarinen ja pastoraalinen vastuu ulottuisi vuositasolla noin 43 pariin, eli 86 samaa sukupuolta olevaan henkilöön.

Kirkon perusolemukseen kuuluu evankeliumin julistus, vastuu huolehtia kaikista jäsenistään ja palvella heitä. Vihkioikeudesta luopuminen olisi vastoin viime vuosikymmenien suuntausta kirkossa, jossa korostetaan kirkon tehtävää kohdata jäsenensä heidän elämänsä eri tilanteissa. Laskevasta trendistä huolimatta kirkollisten vihkimisten määrä ja kyselyn tulokset osoittavat, että seurakuntalaiset näkevät yhä kirkon jäsenistään vastuuta kantavana ja heitä palvelevana kirkkona. Kirkon identiteetin kannalta

---

⁹⁶ Yleinen seurakuntatyö kirkolliset toimitukset A3 2016.

on oleellista miten kirkko näkee yhteiskunnan lainsäädännön muutokset. Katsooko se niiden antavan mahdollisuuden ja/tai velvollisuuden kaventaa vai laajentaa kirkon perusolemukseen kuuluvaa tehtäväkenttää.

5.3.3 Ekumeeniset yhteydet

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on muihin kirkkoihin yhteyksiä solmiva ja niiden eteen työskentelevä kirkko. Yhteyksiä on ylläpidetty muihin kirkkoihin sekä Suomessa että kaikkialla maailmassa. Kirkon nelivuotiskertomus kaudelta 2012-2015 kertoo kirkon monipuolisesta ja kasvavasta ekumeenisesta toiminnasta. Sukupuolineutraalin avioliiton merkityksen kirkkojen sisäiselle ykseydelle ja niiden väliselle yhteydelle on ymmärretty kirkkoissa eri tavoin.

Suomessa muut kirkot seuraavat kiinnostuneena luterilaisen kirkon ratkaisuja koskien sukupuolineutraalia avioliittoa. Suomen ortodoksinen kirkko ei ole ilmaissut kantaansa siihen miten evankelis-luterilaisen kirkon ratkaisut koskien samaa sukupuolta olevien kirkollista vihkimistä, heidän siviilivihkimisellä solmitun avioliittonsa siunaamista tai vihkioikeudesta luopumista tulisivat vaikuttamaan kirkkojen välisiin suhteisiin. Syksyllä 2014 Venäjän ortodoksinen kirkko keskeytti ainakin väliaikaisesti viralliset oppikeskustelut Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanssa. Yhdeksi syyksi esitettiin luterilaisen kirkon myönteinen suhde homoseksuaalisuuteen. Katolisen kirkon piispan mukaan päätöksessä vihkiä samaa sukupuolta olevia avioliittoon tai siunata heidän liittonsa ei ole kyse vain muuttuneesta käytännöstä vaan se nähdään katolisessa kirkossa opillisena askeleena. Tällainen päätös tuskin särkee hyviä ekumeenisiä suhteita katolisen kirkon ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon välillä, mutta se tulee aiheuttamaan huolta.

Vähemmistökirkoille ekumeeniset yhteydet ovat tärkeitä. Suomen vapaakirkko on perinteisesti hyvin yhteistyöhaluinen kirkko, joka katsoo että kristittyjen tulee tehdä yhteistyötä ja olla tässä aktiivisia. Kirkon johtajan mukaan evankelis-luterilaisen kirkon ratkaisut tulevat herättämään keskustelua sekä Suomen vapaakirkon seurakuntalaisten keskuudessa että seurakuntien johtavissa elimissä. On epätodennäköistä, että mahdollinen päätös vihkiä avioliittoon samaa sukupuolta olevia aiheuttaisi, että yhteydet katkaistaisiin evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Mikäli etäisyyttä otetaan, siihen täytyy olla vankat perusteet, sillä jo nyt näkemykset eroavat monessa kysymyksessä. Vapaakirkon mielestä on kyettävä näkemään ero ydinkysymysten ja muiden kysymysten välillä. Avioliitonäkemyksessä ei ole kyse pelastuskysymyksestä. Ydinkysymykset ovat erikseen ja muiden kysymysten kohdalla on hyväksyttävä, että niissä on eri näkemyksiä. Myös Helluntaikirkossa poikkeamista näkemyksestä, jossa avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto, ei nähdä pelastuskysymyksenä, sillä pelastus on Jumalan ratkaisuvallassa eikä ihmisten käsissä. Avioliitto mielletään lähinnä moraalialueen kysymykseksi. Molempien kirkkojen johtajien näkemys oli, että mikäli evankelis-luterilainen kirkko päättää vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja tulee se herättämään keskustelua koskien ekumeenisiä suhteita, mutta tuskin katkaisisi niitä. Suomen vapaakristillisessä neuvostossa asiasta on jo keskusteltu.

Vapaakirkossa ja helluntaikirkossa evankelis-luterilainen kirkko nähdään kansankirkkona mosaiikkimaisena, jonka sisälle mahtuu erilaisia näkemyksiä. Tilannetta, jossa luterilainen kirkko sallisi yksittäisten pappien omantunnonvapauden perusteella vihkiä avioliittoon samaa sukupuolta olevia pareja, pidetään toisen asteisena ratkaisuna verrattuna siihen, että kirkko kirkkona päättää vihkiä samaa sukupuolta olevia. Koska kirkon virallinen kanta avioliittoon vihkimiseen ja avioliiton siunaamiseen ei muutu vaan kyse on yksittäisten pappien toiminnasta, ratkaisu herättäisi todennäköisesti keskustelua lähinnä luterilaisen kirkon sisäisestä yhtenäisyydestä. Vihkioikeudesta luopuminen nähdään vapaissa suunnissa lähinnä päätöksenä, jossa luterilainen kirkko välttelee ottamasta kantaa itse asiaan.

Kansainvälisellä ekumeenisella kentällä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ratkaisut puoleen tai toiseen eivät horjuttane ekumeenisia yhteyksiä. Sukupuolineutraalin avioliitonäkemyksen kannalle päätyneet pohjoismaiset luterilaiset kirkot ovat kukin läpikäyneet pitkällisen prosessin ja heiltä löytyy mitä todennäköisemmin ymmärrystä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ratkaisulle riippumatta siitä mille kannalle kirkko päätyy. Kysymys on myös jakanut luterilaista maailmaa. Enemmistö Aasian, Afrikan ja Itä-Euroopan luterilaisista kirkoista vastustaa, kunkin maan lainsäädännön mukaisesti, homoseksuaalisuutta ja homoseksuaalisia suhteita. Luterilaisen maailmanliiton sisällä homoseksuaalisuuteen suhtautumiseen liittyviä jännitteitä on käsitelty niin kutsutun Emmaus-prosessin puitteissa. Kysymystä ei teologisesti nähdä kirkkoyhteisöä jakavana. Keskusteluyhteys on säilynyt ja jännitteitä on voitu purkaa joidenkin kirkkojen välillä.⁹⁷

Niukka enemmistö Porvoon kirkkoyhteisön kirkoista katsoo, että avioliitto on vain miehen ja naisen välinen liitto. Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan luterilaiset kirkot ja anglikaaneista Skotlannin episkopaalinen kirkko ovat avoimia samaa sukupuolta olevien kirkolliselle vihkimiselle ja heidän liittonsa siunaamiselle. Ruotsin päätös vuonna 2009 herätti kirkkoyhteisössä närää. Asiaa käsiteltiin syksyllä 2011 Turussa järjestetyssä Porvoon kirkkoyhteisön avioliitto-konsultaatiossa.⁹⁸ Asiasta ei tämän jälkeen ole keskusteltu ainakaan virallisuonteisesti yhteisön sisällä huolimatta Tanskan ja Norjan luterilaisten kirkkojen päätöksestä. Eräänä syynä lienee asian polttavuus Walesin ja Englannin anglikaanisen kirkon sisällä ja globaalilla tasolla rajanvedot Amerikan episkopaaliseen kirkkoon sen ratkaisujen johdosta. Todennäköisesti asiassa on haluttu pitää matalaa profiilia, jotta välttyttäisiin vastaavanlaiselta rajankäynniltä Porvoon kirkkoyhteisön sisällä.

Ekumeenisella kentällä kirkon päätös säilyttää vihkioikeus ja vihkiä avioliittoon vain mies ja nainen ja siunata vain miehen ja naisen siviilivihitty avioliitto vahvistaa sen identiteettiä traditioon pitäytyvänä, muutoksia vastustavana kirkkona. Tällöin toisin ajattelevien taholta kirkko saatetaan liittää vanhoillisina pidettyjen kirkkojen leiriin. Samaa sukupuolta

---

⁹⁷ Ks. <https://www.lutheranworld.org/family-marriage-and-sexuality>.

⁹⁸ Porvoocommunion 2011.

olevien avioliittoon vihkiminen ja samaa sukupuolta olevan parin siviilivihityn avioliiton siunaaminen puolestaan rakentaa kirkon identiteettiä ajassa elävänä, yhteiskunnan muuttunutta lainsäädäntöä seuraavana kirkkona. Tässä vaihtoehdossa toisin ajattelevien taholta kirkko saatetaan lukea traditiosta luopuneiden, nykyajan muutoksia liikaa myötäilevien kirkkojen leiriin. Kummassakaan joukossa kirkko ei ole yksin.

Vihkioikeudesta luopuminen ei vaikuta kirkon ekumeenisiin suhteisiin. Siunatessaan samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin, kirkon katsotaan hyväksyvän sukupuolineutraalin avioliiton ja tällöin siunauksen osalta syntynee samanlaista keskustelua kuin tilanteessa, jossa kirkko päättää vihkiä sekä eri että samaa sukupuolta olevat parit. Mikäli kirkko päättää luopua kaikista avioliittoon liittyvistä toimituksista mitä todennäköisemmin kirkot, tunnustuksesta riippumatta, mieltäisivät tämän poikkeuksellisen ratkaisuna, jossa kirkko luopuu keskeisestä tehtävästään siunata ihmisiä heidän elämänsä keskeisessä käännekohtassa.

5.3.4 Vaihtoehdot

Kooten voidaan todeta, että kirkon teologisen identiteetin kannalta on keskeistä miten ja mistä lähtökohdista käsin kirkko itse haluaa vahvistaa identiteettiään. Teologisen identiteetin kohdalla on tärkeää tiedostaa, että kirkon itsensä korostamaa identiteettiä ei automaattisesti tulkita samalla tavoin kaikkien niiden taholta, joista kirkko koostuu ja joiden keskellä se toimii.

Seuraavassa arvioidaan millaisena kirkon teologinen identiteetti näkyy eri vaihtoehtojen kohdalla.

A. Kirkko säilyttää vihkioikeutensa

Mikäli kirkko säilyttää vihkioikeutensa, joko nykyisin tai muuttunein edellytyksin, tämä vahvistaa kirkon itseymmärrykseen perustuvaa identiteettiä jäseniään eri tavoin palvelevana kirkkona. Vihkioikeus tarjoaa kirkolle mahdollisuuden toteuttaa identiteettiään myös missionaarisenä kirkkona niiden ihmisten parissa, jotka eivät tunne kirkon uskoa ja elämää tai eivät koe sitä omakseen.

1. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Samoin kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Kirkon oma identiteetti on teologialtaan traditioon pitäytyvä kirkko. Se kuuluu tällä hetkellä enemmistönä oleviin, sukupuolineutraalia avioliittoa vastustaviin kirkkoihin. Ekumeeniset yhteydet jatkuvat kuten ennenkin.

Tämä vaihtoehto merkitsee, että kirkko voi huolehtia missionaarisesta ja pastoraalisesta vastuustaan heteroseksuaalien parien ja näiden läheisten kohdalla. Sillä on mahdollisuus toteuttaa kutsumustaan palvella, auttaa ja tukea heteroseksuaaleja jäseniään riippumatta heidän kirkollisesta aktiivisuudestaan. Koska siunaus on oleellinen osa vihkitoitusta ja siunaus ymmärretään myös evankeliumin julistuksena, vihkiessään avioliittoon kirkko toteuttaa perustehtävänsä näiden jäsentensä parissa ja vihkitilaisuudessa monin tavoin

erilaisten ihmisten, todennäköisesti myös kirkkoon kuulumattomien keskuudessa. Tässä vaihtoehdossa kysymys perusoikeuksien, ihmisarvon ja evankeliumin opetuksen välisestä suhteesta tulee olemaan jatkuvasti keskustelun kohteena. Sukupuolisuus ja heteronormatiivisuus nousevat, ei vain kirkollisen vihkimisen vaan myös kirkon symboliseksi merkitsijäksi.

Mikäli kirkko hyväksyy, että sen sisällä on kaksi teologisesti perusteltua näkemystä siitä keitä se voi vihkiä avioliittoon ja keiden avioliittoja siunata ja yksittäisille papeille sallitaan omantunnonvapauden perusteella vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevia ja siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto, kirkon missionaarinen ja pastoraalinen vastuu laajenee koskemaan sen kaikkia jäseniä sukupuolesta ja sukupuolisesta suuntautumisesta riippumatta. Sukupuolisuuden merkitys kirkon identiteetin määrittäjänä lievittyy.

2. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Kirkon oma identiteetti näyttäytyy teologisesti traditioon pitäytyvänä ja erilaisten näkemysten kanssa tasapainottelevana. Heteronormatiivinen identiteetti lieventyy. Kirkko joutuu siunauksen osalta tekemään myönnytyksiä avoimempaan suuntaan mikä edellyttää teologista työskentelyä kirkollisen vihkimisen ja siunaamisen eroista. Kirkon ratkaisu herättäne keskustelua samaa sukupuolta olevien avioliittoa vastustavissa kirkoissa. Ekumeeniset yhteydet jatkuvat kuten ennenkin.

Missionaarisen ja pastoraalisen vastuun osalta edellä (A1) todettu pätee myös tämän vaihtoehdon kohdalla. Tässä vaihtoehdossa kirkko laajentaa, tosin rajoitetusti, missionaarisen ja pastoraalisen vastuunsa ja kutsumuksensa palvella, auttaa ja tukea kaikkia jäseniään riippumatta heidän sukupuolisesta suuntautumisestaan.

3. Vihkioikeus säilyy muuttunein edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään sekä mies ja nainen että samaa sukupuolta oleva pari. Myös avioliiton siunaamisen edellytykset muuttuvat siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliito

Kirkko on teologiselta identiteetiltään sekä perinteeseen pitäytyvä että sitä uudistava kirkko. Ratkaisu edellyttää erilaisten teologisten näkemysten rinnakkaiseloä kirkon sisällä. Sukupuolesta ei tule poissulkevasti identiteettiä määrittävää tekijää. Ekumeenisissa yhteyksissä Suomessa enemmistökirjon identiteetin omaava kirkko liittyy kansainvälisellä ekumeenisella kentällä vähemmistönä olevien sukupuolineutraalia avioliittoa kannattavien kirkkojen joukkoon. Kirkon ratkaisu herättää keskustelua samaa sukupuolta olevien avioliittoa vastustavissa kirkoissa, mutta ekumeeniset yhteydet jatkuvat.

Tässä vaihtoehdossa kirkon missionaarinen ja pastoraalinen vastuu, mahdollisuus toteuttaa kutsumustaan palvella, auttaa ja tukea laajenee koskemaan kirkon kaikkia jäseniä riippumatta heidän kirkollisesta aktiivisuudestaan ja sukupuolisesta

suuntautumisestaan. Koska siunaus on oleellinen osa vihkitoimitusta ja siunaus ymmärretään myös evankeliumin julistuksena, vihkiessään avioliittoon kirkko toteuttaa perustehtäväänsä jäsentensä parissa erotuksetta ja vihkitilaisuudessa todennäköisesti myös kirkkoon kuulumattomien keskuudessa.

B. Kirkko luopuu vihkioikeudestaan

Vihkioikeudesta luopuminen ja pitäytyminen avioliiton siunaamiseen merkitsevät muutosta kirkon avioliittoteologiaan, luopumista aiemmin hyväksytyistä toimintalinjasta, jossa kirkko on korostanut jäsentensä kohtaamista heidän elämänsä eri tilanteissa sekä kirkon missionaarisen ja pastoraalisen identiteetin kaventumista. Avioliitosta tulee enemmän uskonnosta irti oleva instituutio.

1. Vihkioikeus poistuu, mutta siunaamisen edellytykset pysyvät ennallaan ja kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Kirkko muuttaa avioliittoteologiaansa ja omaksuu osittain sekulaarin näkemyksen avioliitosta. Ratkaisu kaipaa tuekseen teologisia perusteluja. Siunauksen rajaaminen vain miehen ja naisen avioliittoon vahvistaa kirkon heteronormatiivista identiteettiä. Ratkaisulla ei ole vaikutusta kirkon ekumeenisiin suhteisiin.

Koska siviilivihkiminen tuo avioliiton lainvoimaisuuden, kirkollinen siunaus ei ole pakollinen valtion taholta eikä kirkko liioin vaadi sitä jäseniltään. Kirkon luopuessa vihkioikeudesta sen missionaarinen ja pastoraalinen vastuu, kutsumus- ja julistustehtävä toteutuvat myös avioliiton siunaamisessa, mutta huomattavasti pienemmän joukon kohdalla. Tässä vaihtoehdossa myös vihityn parin sukupuolinen suuntautuminen rajaa keihin kirkko katsoo tämän vastuun ulottuvan ja keitä, ja millä tavoin, se haluaa palvella, auttaa ja tukea.

2. Vihkioikeus poistuu, mutta avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Kirkko muuttaa avioliittoteologiaansa ja omaksuu osittain sekulaarin näkemyksen avioliitosta. Ratkaisu kaipaa tuekseen teologisia perusteluja. Näkemykset sukupuolisuudesta eivät määritä kirkon omaa identiteettiä. Kirkon ratkaisu siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto herättäne keskustelua samaa sukupuolta olevien avioliittoa vastustavissa kirkoissa, mutta ekumeeniset yhteydet jatkuvat.

Kirkko toteuttaa perustehtäväänsä jäsentensä kohdalla heidän sukupuolisesta suuntautumisestaan riippumatta.

C. Kirkko luopuu kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimenpiteistä

1. Kirkko ei vihi avioliittoon eikä siunaa solmittuja liittoja.

Jos kirkko päättää luopua sekä vihkimisestä että avioliittojen siunaamisesta, kirkko omaksuu täysin sekulaarin näkemyksen avioliitosta ja kieltää osan perustehtävästään. Totaalikieltäytyminen voidaan nähdä kirkon äärimmäisenä päätöksenä välttää ottamasta kantaa samaa sukupuolta olevien avioliittoon vihkimiseen tai heidän siviilivihityn liittonsa siunaamiseen. Tästä johtuen sukupuoliuus määrittää edelleen kirkon identiteettiä. Ekumeenisissa yhteyksissä kirkko olisi tämän kysymyksen osalta marginaalissa ja ratkaisu tulisi mitä todennäköisemmin herättämään keskustelua.

5.4. Kirkon identiteetti suhteessa yhteiskuntaan ja kulttuuriin

5.4.1 Kirkko kulttuurisena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana

Luterilaisella kirkolla on ollut keskeinen rooli ja asema suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin kehityksessä. Se on vuosisatojen aikana luonut ja ylläpitänyt suomalaisten arkeen ja juhlaan liittyviä tapoja ja käytäntöjä. Julistuksensa ja opetuksensa kautta kirkko on muovannut myös ihmisten arvomaailmaa, käsitystä työstä, perheestä, oikeasta ja väärästä. Kirkon vaikutuksesta myös suomalainen kulttuuri on osa länsimaista kulttuuripiiriä. Kirkolla on ollut keskeinen rooli paikallishallinnon, koulutuksen ja köyhäinhoidon alueilla. Modernisaation ja sitä seuranneen sekularisaation myötä kirkon asema on muuttunut. 1800-luvulla voimistunut institutionaalinen eriytyminen merkitsi, että aiemmin kirkon hoitamat tehtävät siirtyivät yhteiskunnan hoidettaviksi. Valtio-kirkko-identiteetti sai väistyä ja kirkko ryhtyi rakentamaan identiteettiään kansankirkko-näkemyksestä käsin. Seuraavalla vuosisadalla myös kirkon ja sen edustaman opin vaikutusvalta ja merkitys niin yhteiskunnan kuin yksilöiden elämässä väheni edelleen. Yhteiskunnan nopeat muutokset ovat aiheuttaneet, että kirkko on joutunut tarkistamaan ymmärrystään omasta asemastaan ja roolistaan suomalaisessa yhteiskunnassa.

Mielipiteet kirkon asemasta ja roolista yhteiskunnassa ovat vaihdelleet läpi 1900-luvun. Aika ajoin poliittiset puolueet ovat julkaisseet omia kirkkopoliittisia ohjelmiaan, joissa on annettu sekä tunnustusta kirkon merkitykselle yhteiskunnassa ja kansalaisten elämässä että vaadittu selkeää eroa kirkon ja valtion välille. Yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksissa myöskään kirkon oma näkemys asemastaan ja tehtävästään ei ole pysynyt staattisena.

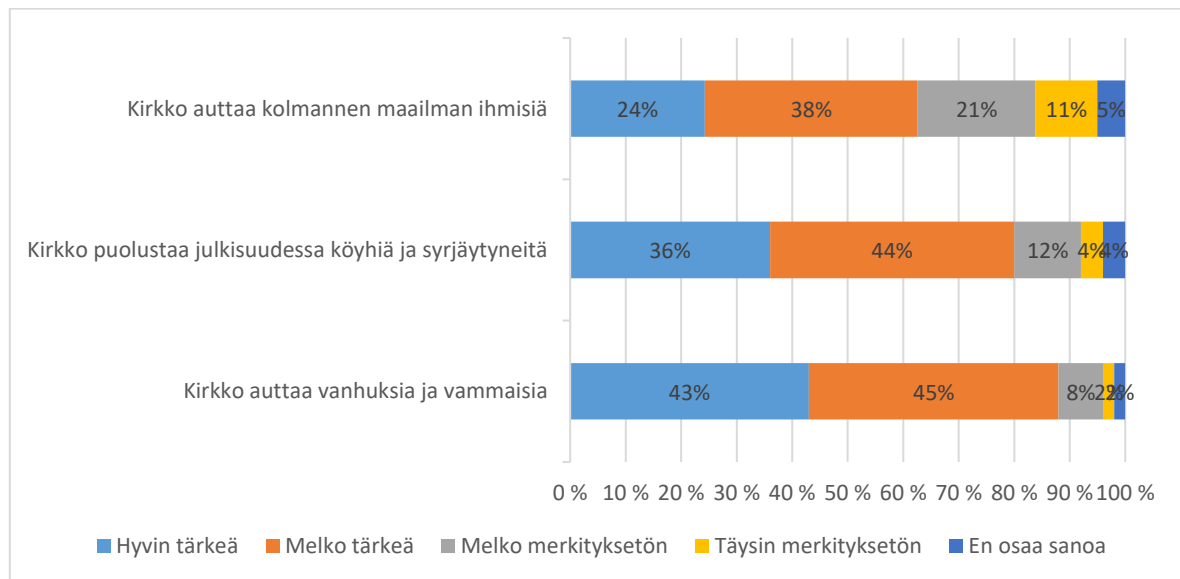
1960-luvulle tultaessa eri puolilla maailmaa nuoriso alkoi kyseenalaistaa vanhempiensa rakentaman maailman arvoja ja tavoitteita. Suomessa nuorison kritiikki kohdistui lähinnä kolmeen aiemmalle sukupolvelle tärkeitä ja keskeisiä arvoja edustaneeseen instituutioon: maanpuolustukseen, perheeseen ja kirkkoon. Kirkko nähtiin vanhoillisuuden ja taantumuksen linnakkeena. Ehkäisy pillerin tulo puolestaan vaikutti ihmisten sukupuoli-käyttäytymiseen. Ideologisella rintamalla vasemmistolainen uskonnonvastaisuus kohdistui myös kirkon julistamaan sanomaan, jonka se katsoi käyneen tarpeettomaksi tieteen edistykseen uskovan ihmisen elämässä. Tämä ilmeni mm. koulujen uskonnonopetuksen

kyseenalaistamisena. Kirkolle jäi altavastajaan asema, jossa se pyrki välttämään konflikteja ja sopeutumaan yleiseen vallitsevaan tilanteeseen.

Seuraavalla vuosikymmenellä kirkon oma näkemys tehtävästään suomalaisessa yhteiskunnassa alkoi muuttua. Se katsoi edelleen ensisijaiseksi tehtäväkseen olla Jumalan sanan edustaja ihmisten kesellä, mutta otti samanaikaisesti aktiivisesti kantaa myös yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Kritiikin kohteena olevasta kirkosta tuli julkiseen keskusteluun osallistuva kirkko. Kehityssuunta ei kuitenkaan ollut kaikkien mieleen. Kritiikki nousi nyt kirkon sisältä: yhteiskunnallisen suuntautumisensa myötä kirkon katsottiin luopuneen evankeliumin julistuksesta ja uskollisuudestaan Raamatun sanalle. Nämä kriitikot näkivät myös kirkon voimistuvat ekumeeniset yhteydet erityisesti katoliseen kirkkoon poikkeamisena opillisesti oikeasta linjasta.

Kirkon toimet 1990-luvun lamassa vahvistivat kirkon identiteettiä sosiaalieettistä vastuuta kantavana kirkkona. Sama yhteiskunnallisen osallistumisen linja on kirkon yhteiskunnan heikoimmista vastuuta kantavien linjausten ja pakolaispolitiikan myötä jatkunut 2000-luvulla. Kirkon nelivuotiskertomuksista käy ilmi, että myös kansalaisten hyväksyntä on tukenut tätä toiminnan luomaa identiteettiä. Kuva 14 kertoo, että kirkon sosiaalinen toiminta oli keväällä 2017 edelleen tärkeä syy kuulua kirkkoon.

Kuva 14. Kuinka tärkeinä pidät seuraavia syitä kuulua kirkkoon omalla kohdallasi?

Samanaikaisesti kirkon sisältä noussut kritiikki kirkon sosiaalista vastuuta esillä pitäviä puheenvuoroja ja toimintaa kohtaan on jatkunut.

Tutkimusten mukaan avioliittoa ja perhettä koskevissa kysymyksissä kirkon identiteetti on muuttunut 1970-luvulta lähtien. Tuolloin avioliittolain uudistusprosessissa kirkon rooli lainsäädäntöä ohjailevana instituutiona madaltui lausunnon antajaksi, yhdeksi ääneksi lukuisten muiden lausunnonantajien joukossa. Vuosituhannen vaihteessa mediassa kirkon ääntä on kuultu lähinnä sellaisissa avioliittoa ja perhettä koskevissa kysymyksissä, joissa sen kannan tiedettiin edustavan väestön enemmistön tai julkisuudessa vallitsevasta

kannasta eroavia näkemyksiä. Sosiologi Riitta Jallinoja toteaa kirkon saaneen perheasioissa omintakeisen roolin, jossa se saa edustaa ”perinteistä, konservatiivista tai taantumuksellista kantaa, jota muut voivat ihmetellä ja kauhistella”. Vaikka avioliitto- ja perhekysymyksissä oli kirkon sisällä erilaisia näkemyksiä, jotka olisivat mahdollistaneet myös toisenlaisen identiteetin, kirkko ei ryhtynyt 2000-luvun alkupuolella aktiivisesti luomaan toisenlaista kuvaa itsestään.⁹⁹ Avioliitto- ja perhekysymyksissä kirkko näyttää pitkälti sopeutuneen tähän sille annettuun varsin kapeaan identiteettiin, tosin esimerkiksi perheneuvontatyössä on tuotu esille myös toisenlaisia näkemyksiä. Myös nykyinen avioliittoa koskeva keskustelu voidaan nähdä yrityksenä irrottautua tästä roolista.

Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ja kirkon toiminta niiden keskellä sekä uudistushaluisena että perinteitä ylläpitävänä kirkkona ovat nostaneet pintaan kirkon sisäiset näkemyserot todellisen kirkon tuntomerkeistä ja kirkon asemasta ja roolista yhteiskunnassa. Samaa sukupuolta olevien kirkollinen vihkiminen ja vihkioikeudesta luopuminen sijoittuvat tähän kontekstiin. Niiden kautta ja avulla keskustellaan nyt raamattu- ja kirkkonäkemyksestä. Tällaiset rajanvedot herättävät pohtimaan niiden tarjoaman yksilöidentiteetin lisäksi myös niihin liittyviä laajempia merkityksiä. Missä määrin ne toimivat myös keinoina, joilla pyritään käsittelemään yhteiskunnan muutoksen mukanaan tuomaa epävarmuutta?

Nyky-yhteiskuntaa on luonnehdittu näköalattoman epävarmuuden yhteiskunnaksi. Sosiologi Zygmunt Bauman näkee epävarmuuden vahvaksi yksilöllistäväksi voimaksi. Yksilö joutuu jatkuvasti erilaisten valintojen eteen, joihin liittyy riskitekijöitä ja epävarmuus valinnan seurauksista. Epävarmuus ja turvattomuus syntyvät voimattomuuden tunteesta siitä, että emme pysty enää kontrolloimaan elämäämme yksilöinä eikä ryhmänä. Tällaisessa tilanteessa selkeät näkemykset, liittyivätpä ne esimerkiksi nationalismiin tai uskontoon, vapauttavat ihmisen valinnan tuskasta ja luovat illuusion elämän hallinnasta. Ne tarjoavat selitysmallin ja ratkaisut, ei vain hankaliin kysymyksiin ja tilanteisiin, vaan koko elämään.¹⁰⁰

Tilannetta voidaan tarkastella myös arvojen ja yksilön valintojen näkökulmasta. Kirkon nelivuotiskertomus vuosilta 2012-2015 osoittaa, että luterilaisuus ei ole muokannut suomalaista yhteiskuntaa, kansalaisten arvoja ja elämänmuotoa vain menneessä. Sillä on sekularisaation kehityksestä huolimatta edelleen merkittävää kulttuurista ja yhteiskunnallista vaikutusta, vaikka sen kirkollista taustaa ei aina tunnistetakaan. Tämä näkyy myös sukupuolisuutta, avioliittoa ja perhettä koskeissa arvoissa.

Avioliittoon ja perheeseen liittyvien arvojen tutkimukset osoittavat, että modernissa yhteiskunnassa arvot voivat säilyä perinteisinä vaikka käytännöt muuttuvat.¹⁰¹ Käytäntöjen muutos näkyy sukupuolikäyttäytymisessä, parisuhteen muodostuksessa ja

---

⁹⁹ Jallinoja 2006, 74-76.

¹⁰⁰ Bauman 1998; 2002; 2007.

¹⁰¹ Giddens 1987; Rossi 2014.

perherakenteissa. Isän, äidin ja lasten muodostaman ydinperheen lisäksi monimuotoistuvassa yhteiskunnassa esiintyy jo nyt useita perhemalleja ja niiden määrän oletetaan tulevaisuudessa kasvavan. Tämä ei ole kuitenkaan merkinnyt perheen arvostuksen vähenemistä. Perheen merkitys itseisarvollisena tärkeänä yksikkönä on säilynyt samalla kun perhemuodot ja se miten yhteiselämä järjestetään, ovat neuvoteltavia kysymyksiä. Ihmiset voivat tehdä konservatiivisia valintoja, jos ne perustuvat vapaaseen valintaan.¹⁰² Näin modernit ja maailmankatsomukseltaan maalliset ihmiset ylläpitävät omilla valinnoillaan perinteitä. Samalla yksilön valintaa korostava eetos merkitsee muiden omista arvoista tai käytännöistä voimakkaastikin poikkeavien ratkaisujen arvostamista. Seurauksena on, että sallivuus erilaisia valintoja kohtaan yhteiskunnassa lisääntyy.¹⁰³

Yhteiskunnan muutokset ja kirkon muuttunut asema yhteiskunnassa ja yksilöiden elämässä merkitsevät, että ihmiset ovat aiempia sukupolvia vapaampia ulkoisista velvoitteista ja voivat valita haluavatko he solmia avioliiton, kenen kanssa ja millaisin menoin. Vaihtoehtoiset elämismallit ja yksilölliset valinnat eivät kuitenkaan merkitse vain vapautta vaan myös riskejä, väärin valintojen mahdollisuutta. Traditiot ylläpitävät jatkuvuutta. Niiden muuttuessa tai hävitessä valinnan tekeminen korostuu. Tällaisessa tilanteessa asiantuntijuuden tarve on ilmeinen.¹⁰⁴ Avioliiton kohdalla kirkko vastaa tähän asiantuntijatarpeeseen riittänsä avulla. Riitit auttavat ihmistä järjestämään elämänsä. Riittien merkitystä turvaa luovina rituaaleina ei siis ole syytä väheksyä.

Kirkkohäitä perustellaan usein niiden ”juhlavuudella”. Vihkitoimitukseen liittyvien symbolien kautta liitytään uskonnolliseen ja kulttuuriseen traditioon. Koska kirkollisella vihkimisellä on vahva perinne suomalaisessa kulttuurissa, se tarjoaa perinteistä, turvallista mallia avioitua. Kirkkohäät koetaan ”oikeanlaisiksi”, vaikka mitä tällä tarkoitetaan, ei aina osatakaan sanoittaa. Kirkollinen vihkiminen nähdään osana suomalaista tapakulttuuria. Jallinoja esittää, että sukupuolikäyttäytymisessä tapahtuneiden muutosten ja avioliiton yleistymisen myötä häiden merkitys siirtymäriittinä on muuttunut: häistä on tullut oikean, suuren rakkauden symboli.¹⁰⁵ Huolimatta siviilivihkimisten määrän kasvusta, avioliiton kirkollinen siunaaminen ei ole saanut suomalaisessa kirkollisessa perinteessä ja suomalaisessa kulttuurissa yhtä vahvaa jalansijaa kuin kirkollinen vihkiminen.

Yksilön valintaa korostava yhteiskunta on kirkolle sekä uhka että mahdollisuus. Mikäli kirkko kokee jäsentensä valinnat omaa asemaansa uhkaavana ja pyrkii vahvistamaan valtaansa instituutiona yksilöiden elämässä sanelemalla sallitut ratkaisut se samalla etäännyttää jäsenistään. Kirkosta tulee, ei vain arvoiltaan vaan myös käytännöiltään normikäyttäytyjien yhteisö, jossa yksilön päätäntävalta ja sallivuus yhteisön sisällä kaventuvat. Mikäli kirkko uskaltaa luottaa siihen, että sen ylläpitämät arvot ovat

---

¹⁰² Mikkola 2003.

¹⁰³ Perheestä ja arvoista ks. myös Perhe ja avioliitto muutoksessa.

¹⁰⁴ Beck 1995.

¹⁰⁵ Jallinoja 1997.

kilpailukykyisiä muiden arvojen kanssa ja sen jäsenet kykeneviä myös kirkon arvomaailman mukaisiin valintoihin, se voi olla jäsenilleen avoin kirkko. Kirkon on tällöin mahdollista olla yhteisö, jossa on tilaa yksilön päätäntävällälle ja erilaisille käytännöille, mutta jonka jäsenet samalla jakavat kirkon arvot ja uskon.

Nopeissa yhteiskunnallisissa muutoksissa kirkko on edustanut perinteitä ylläpitävänä instituutiona pysyvyyttä. Edellä todettiin, että ihmisten arvot muuttuvat hitaasti. Vaikka eduskunta hyväksyi sukupuolineutraalin avioliittolain, se ei merkitse, että kaikki kansalaiset kaikkialla Suomessa kannattavat lakia. Kevään 2017 kysely osoittaa, että suurten kaupunkien ja maaseudun väestön näkemysten välillä on eroja. Homoseksuaalisuus ja samaa sukupuolta olevien avioliitto herättää monissa seurakuntalaisissa hämmennystä. Kirkon asettuminen sukupuolineutraalin avioliiton kannalle merkitsee näin ajatteleville, että nyt myös kirkko vie heitä sellaiseen suuntaan, jota he eivät koe omaksi. Onkin syytä olettaa, että tällä hetkellä kirkon sukupuolineutraalia avioliittoa koskevista näkemyksistä käyty keskustelu ei koske vain kirkkoa. Koska keskustelu asiasta ei lain hyväksymisen jälkeen ole paikallaan yhteiskunnan foorumeilla, tarjoaa keskustelu kirkon näkemyksistä kansalaisille mahdollisuuden eriävien mielipiteiden ja näkemysten esille tuomiseen ja asian työstämiseen. Kirkon avioliittokäsityksestä käytävä keskustelu toimii täten myös kansalaisten sopeuttajana yhteiskunnan muutoksiin.

Siviilivihkimisten kasvava määrä kirkon jäsenten keskuudessa kertoo kirkkoinstituution aseman heikkenemisestä jäsentensä elämässä ja kirkon avioliitto-opetuksen sijaan avioliitto on alettu mieltää yhä enemmän vain maalliseksi instituutioksi. Jos takana on useiden vuosien avioliitto tai jos avioliitto on toinen tai kolmas, on ymmärrettävää että kirkollisen avioliittoon vihkimisen luonne siirtymäriittinä on heikentynyt. Samanaikaisesti kirkko riitteineen ylläpitää mielikuvaa suomalaisen kulttuurin jatkuvuudesta, johon on mahdollista niin halutessa liittyä.

Kirkko voi motivoida vihkioikeudesta luopumista sillä, että se haluaa vähentää kirkon ja papin viranomaisroolia koska ne ovat käymässä tarpeettomaksi. Ratkaisu merkitsee muutosta, ei vain kirkon identiteettiin suomalaisen kulttuurin perinteen ja sen jatkuvuuden ylläpitäjänä, vaan myös sen asemaan yhteiskunnassa. Kirkosta tulee yksi kaikkien muiden uskonnollisten yhdyskuntien joukossa, julkisesta sektorista irrallaan oleva kolmannen sektorin toimija.

Kirkon itseymmärrys tehtävästään ei ole historiansa aikana ollut vain myötäillä yhteiskuntaa ja sen ratkaisuja. Samanaikaisesti kirkko on joutunut ratkaisemaan missä määrin ja missä asioissa se on halunnut vahvistaa identiteettiään yhteiskunnan kriitikkona ja omanatuntona. Tämä on tilanne myös kysymyksessä kirkon vihkioikeudesta. Vihkioikeudesta luopuminen sukupuolineutraaliavioliittolain vuoksi voidaan tulkita, ei vain kirkon itsensä vaan myös yhteiskunnan taholta, protestina yhteiskunnan hyväksymää käytäntöä vastaan. Mikäli kirkko päätyy luopumaan vihkioikeudestaan, sen on syytä

mieltä miten päätös muokkaa sen identiteettiä yhteiskunnassa, toisin sanoen keitä ja millaista ajattelua ja maailmankuvaa sen katsotaan protestillaan joko tukevan tai vastustavan.

Vihkioikeudesta luopumista on tarkasteltava myös kirkon jäsenten oikeuksien ja uskonnon vapauden näkökulmista käsin. Vaikka kirkollisten vihkimisten määrä on laskussa, vuositasolla edelleen toista kymmentä tuhatta kirkon jäsentä haluaa valita sen avioliittonsa solmimisen tavaksi. Onko vihkioikeudesta luopuminen perusteltu toimenpide sen saavuttamiseksi, että näin vältytään vihkimästä avioliittoon pientä ryhmää samaa sukupuolta olevia pareja, jos samalla viedään määrällisesti moninkertaiselta joukolta kirkon jäseniä heidän haluamansa oikeus kirkolliseen avioliittoon vihkimiseen? Yhteiskunta on tunnustanut sen uskonnollisen monimuotoisuuden ja halunnut yhdenvertaisuuden vuoksi ottaa huomioon kansankirkkojen ohella myös rekisteröityneet uskonnolliset yhdyskunnat antamalla niille oikeuden vihkiä avioliittoon. Tämä on tukenut yksilöiden oikeutta ja mahdollisuutta valita avioliiton solmimistapa. Se on myös tukenut positiivista tulkintaa uskonnonvapaudesta yksilön oikeutena harjoittaa uskontoa.

Kooten voidaan todeta, että kirkon ratkaisut avioliittokysymyksessä voivat luoda sille identiteettiristiriidan. Ihmisten asettaminen sukupuolisen suuntautumisensa vuoksi eriarvoiseen asemaan on ristiriidassa kirkon sosiaalista vastuuta ja heikomman puolelle asettumista korostavan identiteetin kanssa. Vihkioikeuden säilyttäminen vahvistaa kirkon identiteettiä yksilöjä ja yhteiskuntaa palvelevana sekä uskonto- että kulttuuriperinnettä ylläpitävänä kirkkona. Vihkioikeudesta luopuminen merkitsee muutosta tähän identiteettiin.

5.4.2 Vaihtoehdot

A. Kirkko säilyttää vihkioikeutensa

Vihkioikeuden säilyttäminen vahvistaa kirkon identiteettiä ihmisiä ja yhteiskuntaa palvelevana kirkkona ja suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin keskeisenä vaikuttajana.

1. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Samoin kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Kirkon identiteetti perinteisen ja konservatiivisen avioliitonäkemyksen kannattajana vahvistuu. Ratkaisu rakentaa mielikuvaa kirkosta pysyvyyden ylläpitäjänä epävarmassa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Samanaikaisesti tämä vaihtoehto voidaan kokea sukupuolivähemmistöjä syrjivänä. Se luo kirkolle identiteettiristiriidan suhteessa sen yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja heikomman puolelle asettumista korostavaan identiteettiin.

2. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Kirkon identiteetissä korostuu sekä perinteeseen pitäytyminen että varovainen halu elää muuttuvan yhteiskunnan tuomassa uudessa tilanteessa. Samalla syntyy hierarkkinen asetelma kahden kerroksen avioliitoista. Identiteettiristiriitaa ei synny samassa määrin kuin vaihtoehdossa A1.

3. Vihkioikeus säilyy muuttunein edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään sekä mies ja nainen että samaa sukupuolta oleva pari. Myös avioliiton siunaamisen edellytykset muuttuvat siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Kirkko näyttäytyy yhteiskunnan muutoksen huomioon ottavana kirkkona. Ratkaisu on linjassa kirkon yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja heikomman puolelle asettumista korostavan identiteetin kanssa. Vaihtoehto vahvistaa kirkon identiteettiä toimia avoimena eri tavoin ajattelevia ihmisiä tervetulleeksi toivottavana yhteisönä ja saa vastakaikua yhteiskunnan taholta. Samalla ratkaisu haastaa perinteeseen pitäytyvän kirkon **identiteettiä**.

B. Kirkko luopuu vihkioikeudestaan

Vihkioikeudesta luopuminen merkitsee osittaista luopumista kansaa palvelevan kirkon identiteetistä. Kirkosta tulee yksi uskonnollinen toimija muiden kolmannen sektorin uskonnollisten yhteisöjen joukossa.

1. Vihkioikeus poistuu, mutta siunaamisen edellytykset pysyvät ennallaan ja kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Kirkko voidaan mieltää niin kirkon ulkoa kuin sen sisältä päin protestiyhteisönä. Ratkaisulla osoitetaan tyytymättömyyttä yhteiskunnan lainsäädäntöä kohtaan. Kirkon identiteetti perinteisen ja konservatiivisen avioliitonäkemyksen kannattajana ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä syrjivänä vahvistuu.

2. Vihkioikeus poistuu, mutta avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Kirkko voidaan mieltää niin kirkon ulkoa kuin sen sisältä päin protestiyhteisönä. Ratkaisulla osoitetaan tyytymättömyyttä yhteiskunnan lainsäädäntöä kohtaan. Ratkaisu on linjassa kirkon yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja heikomman puolelle asettumista korostavan identiteetin kanssa.

C. Kirkko luopuu kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimituksista

1. Kirkko ei vihi avioliittoon eikä siunaa solmittuja liittoja.

Kirkko valitsee avioliiton osalta sekularistisen näkemyksen omasta roolistaan ja asemastaan yhteiskunnassa. Vaihtoehto korostaa kirkon identiteettiä yhteiskunnasta erillään olevana uskonnollisena toimijana.

5.5. Taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset

5.5.1 Kirkon henkilöstö ja talous

Edellisissä luvuissa on käynyt ilmi, että riippumatta siitä minkä vaihtoehdon kannalle kirkko suhteessaan sukupuolineutraaliin avioliittolakiin ja vihkioikeuden säilyttämiseen tai siitä luopumiseen asettuu, ratkaisun vaikutus saattaa olla jäsenmäärän väheneminen. Myös epäselvä ja riitaisa tilanne heijastuu negatiivisesti kirkon julkisuuskuvaan ja mitä todennäköisemmin myös sen jäsenmäärään.

Jäsenmäärän laskulla on taloudellisia seurauksia. Nelivuotiskaudella 2012-2015 kirkollisverotilitykset kasvoivat jäsenmäärän alenemisesta huolimatta. Ansiotulojen eläkkeiden ja muiden veronalaisten etuuksien euromäärän kasvu tänä kautena yhdessä joidenkin seurakuntien kirkollisveron korotuksen kanssa selittää sen, että kirkollisverotilitykset kasvoivat jäsenmäärän alenemisesta huolimatta.¹⁰⁶ Tulevaisuudessa tilanne tulee olemaan toisenlainen. Jo vuoden 2016 kirkollisverotilitykset vähenivät 1,7 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.¹⁰⁷ Vuonna 2016 solmitusta kilpailukyky sopimuksesta johtuen veronalaisten etuuksien euromääräinen kasvu tulee jatkossa hidastumaan huomattavasti. Kirkon talous ei kestä pitkällä aikavälillä jäsenkatoa ilman vakavia taloudellisia seurauksia. Mikäli kastettujen määrä jatkaa tasaista laskuaan, tulee se merkitsemään jäsenmäärän vähenemistä ilman eropiikkejäkin. Tällaisen jäsenmäärän kadon taloudellisia seurauksia eivät jäljelle jäävien jäsenten kohonneet palkat ja niistä saadut verotulot pysty korjaamaan.

Kirkollisen vihkimisen kustannukset katetaan seurakunnan varoista, joista merkittävän osan muodostavat kirkollisverotilitykset. Vihkioikeudesta luopuminen nostaa esille kysymyksen mitä kirkon jäsen saa vastineeksi maksamalleen kirkollisverolle. Vuonna 2015 tehdyn Gallup Ecclesiastican mukaan haluttomuus maksaa kirkollisveroa oli neljänneksi tärkein syy erota kirkosta. Mikäli kokemus kirkon ja seurakunnan jäsenyydestä on heikko, tulee vihkioikeudesta luopuminen lisäämään kirkosta eroajien määrää. Tällä puolestaan on selkeä seurannaisvaikutus myös kirkon taloudelliseen tilanteeseen.

Vihkimisen palveluketju työllistää useita kirkon työntekijöitä: kirkkoherranvirastojen kansliahenkilökunta, papisto, kanttorit ja suntiot. Nämä ryhmät ovat suoraan tekemisissä vihkiparien kanssa. Kansliahenkilökuntaa työllistäviä tehtäviä ovat mm. kirkon ja vihkipapin varaus sekä avioliiton esteiden tutkinta. Suntio puolestaan huolehtii, että kirkkotila on avoinna ja kunnossa toimitusta varten ja hänen vastuulla on järjestää se myös käyttökuntoon seuraavia tilaisuuksia varten. Kansliahenkilökunnan toimiiin voidaan vihkimistä kohden laskea noin tunti ja suntion työaika ainakin saman verran. Papin työaika vihkiparin kanssa koostuu alustavista yhteydenotoista, toimituskeskusteluista, vihkiharjoituksista ja itse vihkitoimituksesta ja mahdollisesta osallistumisesta hääjuhlään.

¹⁰⁶ Eri-laistuva kirkko 2016, 100-101,

¹⁰⁷ Tilinpäätös 2016, 5.

Tämän lisäksi työaikaan on laskettava vihkipuheen ja -toimituksen kulun valmisteluun ja matkoihin käytetty aika. Kanttorit sopivat vihkiparin kanssa musiikista, harjoittelevat musiikin ja soittavat vihkitoimituksessa. Musiikkitoiveet ovat tätä nykyä huomattavasti laajemmat aikaisempiin vuosiin verrattuna ja vaativat kanttorilta aikaa perehtyä toivottuun musiikkiin. Edellä esitetyn kirkkohallituksen suorittaman varovaisen arvion mukaan seurakunnan työntekijöiden työaika käytetään yhtä vihkimistä kohden 8-12 tuntia. Kun vihkimisiä vuonna 2016 oli 11 188, käytettiin vihkimisiin arviolta 89 504-134 256 työtuntia. Keskimäärin seurakuntaa kohden tämä merkitsee noin 223–335 tuntia vuodessa. Jos palkansaajan keskimääräiseksi vuosittaiseksi työajaksi lasketaan noin 1600 tuntia, voidaan arvioida, että vuositasolla pelkästään vihkimisiin sitoutuu kirkossa noin 56 - 84 henkilötyövuotta.

Kirkollisten vihkimisten määrän lasku merkitsee työmäärän pienenemistä kaikkien edellä mainittujen työntekijäryhmien kohdalla. Koska muutos tapahtuu hitaasti, sen seuraukset eivät näy yhtä selkeästi kuin tilanteessa, jossa kirkko päättää luopua vihki-oikeudestaan. Sekä vallitseva avioliiton siunauksen vähäinen suosio että jäsenmäärän jatkuva lasku merkitsevät, että siunattujen avioliittojen alhainen määrä ei todennäköisesti tule nousemaan lyhyellä aikavälillä niin nopeasti, että siitä koituva työpanos vastaisi vihkimisten vastaavaa. Mikäli kirkko päättää luopua vihki-oikeudesta, taloudellisesta tilanteestaan riippuen seurakunnat voivat joutua arvioimaan työvoimatarvettaan ja päätyä eriasteisiin leikkauksiin.

5.5.2 Avioliittoon vihittäville koituvat kustannukset

Kirkollinen avioliittoon vihkiminen on ilmainen seurakunnan jäsenille niin toimituksen suorittajan kuin seurakunnan vihkitilojen osalta. Myös kanttorin palvelut ovat ilmaisia. Vihittävän ei tarvitse liioin korvata seurakunnan papille tai kanttorille vihkimisestä aiheutuvia matkakustannuksia tai maksaa heille päivärahaa.

Vihki-oikeudesta luopuminen tulee merkitsemään kuluja vihittäville parille. Kulut koostuvat mahdollisista matka- ja maistraatin kuluista. Siviilivihkimisen kohdalla vihkijän virka-aikana ja virkapaikalla suorittama vihkiminen on maksutonta. Vuonna 2017 virka-aikana virkapaikan ulkopuolella suoritettava vihkiminen maksaa 150 euroa. Virka-ajan ulkopuolella suoritettavan siviilivihkimisen hinta on 250 euroa. Siviilivihkimisestä, joka toimitetaan muualla kuin vihkijän toimitiloissa taikka vihkijän toimitiloissa virka-ajan ulkopuolella aiheutuvat matkakustannukset korvataan vihkijälle valtion matkustussäännön mukaan. Päivärahan saamisen edellytysten täyttyessä vihkijälle maksetaan myös päivärahaa. Matkakustannukset jaetaan samana päivänä vihittävien vihkiparien kesken. Jos päivän kaikki virka-ajan ulkopuoliset vihkimiset tapahtuvat virkapaikalla, matka-kustannukset jaetaan vihkiparien kesken tasan. Muussa tapauksessa saman päivän aikana eri paikkakunnilla tapahtuvien vihkimisten matkakustannukset jaetaan matkojen suhteessa. Mahdollisen päivärahan kustannukset jaetaan aina tasan vihkiparien kesken. Mikäli kyseinen virkapaikka on avioliittoon aikovan parin asuinpaikkakunnalla tai sen lähellä, vihki-toimituksesta ei koidu heille matkakustannuksia.

Kuten tämän selvityksen luvussa 2.3. todetaan, tällä hetkellä maantieteellisesti kaikki kansalaiset eivät ole samanvertaisessa asemassa koskien mahdollisuutta kustannusvapaaseen siviilivihkimiseen. Siviilivihkimisen saatavuuteen lähellä asuinpaikkaa tulevat vaikuttamaan jatkossa myös maistraattien toimipisteverkoston supistukset.

Pakolliseen siviilivihkimiseen siirtyminen merkitsee, että mikäli vihittävä pari haluaa minimoida vihkimisestä koituvia kustannuksia, mahdollisuudet valita vihkimisen ajankohta ja paikka kaventuvat. Siviilivihkimisestä koituvat mahdolliset kustannukset ja kustannusvapaata vihkiaikaa ja –paikkaa koskevat rajoitukset herättävät pohtimaan tuleeko vihkioikeudesta luopuminen vaikuttamaan avioliiton määrän alenemiseen, avioliiton solmimisen myöhentymiseen entisestään ja avoliiton aseman vahvistumiseen. Mikäli katsotaan, että avioliitto muodostaa yhteiskunnan perusyksikön, joka edesauttaa yhteiskunnan vakautta, kirkon on vihkioikeuskysymyksen kohdalla syytä ottaa huomioon myös siihen liittyvät taloudelliset seikat ja niiden seuraukset.

5.5.3 Kirkon ja valtion suhteet

Kirkon irtautuminen valtiosta on tapahtunut asteittain pitkän ajan kuluessa ja lähinnä kirkon omasta aloitteesta. Muutokset ovat pakottaneet kirkkoa määrittämään identiteettiään uusissa tilanteissa. Esimerkiksi kansankirkkoidentiteetin luominen 1800-luvun lopulta alkaen on ollut keino, jolla kirkko on löytänyt paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Monikulttuuristuvassa Suomessa kirkkoa on haastettu avartamaan kirkkonäkemystään ja sulkemaan sisäänsä myös muista kansoista tulevia ihmisiä puhumalla kansankirkon sijasta ”kansojen kirkosta”.

Kirkon nykyistä yhteiskunnallista asemaa ja kirkko-valtio –suhteita voidaan luonnehtia vakaiksi. Verrattuna aikaisempiin vuosikymmeniin poliittisten päättäjien taholta ei tällä vuosituhannella ole noussut aloitteita, joissa kirkon asemaan, toiminta-alueeseen ja sisäisiin ratkaisuihin olisi haluttu puuttua. Kirkon autonomian korostus merkitsee, että kirkon sisäisillä ratkaisuilla ei tule olemaan suoraa vaikutusta kirkon ja valtion suhteisiin.

Tällä hetkellä yhteiskunnassa korostetaan monissa asioissa julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin yhteistyötä. Julkisen ja kolmannen sektorin välimaastoon sijoittuvan kirkon merkitys yhteiskunnan kaikenpuolisen hyvinvoinnin rakentajana, ei vähiten diakoniatyönsä ansiosta, on tunnustettu ja arvostettu. Kirkon yhteiskunnalliset kannanotot ja toimet ovat tehneet siitä tasavertaisen toimijan. Sekularisaatioparadigman korostaman institutionaalisen eriytymisen sijaan suunta näyttää olevan kohti kasvavaa julkisen sektorin ja kirkon välistä sopimuksellista yhteistyötä.¹⁰⁸ Vaikka kirkko on etääntynyt poliittisesta päätöksenteosta, yhteiskunnallisissa, ihmisten hyvinvointiin ja päätöksiä ohjaaviin arvoihin liittyvissä kysymyksissä kirkko on ottanut aiempaa

---

¹⁰⁸ Esim. Kallunki 2014.

proaktiivisemmän roolin suhteessa poliittisiin päättäjiin. Tästä kertoo esimerkiksi kirkon vaikuttamistoiminta EU-asioissa.¹⁰⁹

Selvitystä varten käydyissä keskusteluissa on käynyt ilmi, että valtiovalta ei ole varautunut siihen, että kirkko luopuisi vihkioikeudestaan. Mikäli kirkko näin päättää, lainsäädännön osalta tulisi muutos, jos se on riidaton, viemään aikaa vähintään noin 1 – 2 vuotta. Jotta riittävä siviilivihkijöiden määrä saataisiin kattamaan koko maan, muutos tulisi merkitsemään valtiolle merkittäviä lisäkustannuksia. Tällä hetkellä valtionaloudessa ei oletettavasti ole resursseja näin mittaviin taloudellisiin lisäyksiin. Tulevaisuudessa muutoksesta koituneet kustannukset tulisivat todennäköisesti veronmaksajien maksettavaksi. Koska evankelis-luterilainen kirkko on tällä hetkellä uskonnollisista yhdyskunnista suurin vihkiä, tullee mahdollinen vihkioikeudesta luopuminen jouduttamaan koko siviilivihkimisjärjestelmän uudistusta.

Mikäli kirkko ei pysty tekemään ratkaisua samaa sukupuolta olevien avioliittoon vihkimisestä ja samaa sukupuolta olevan parin siviilivihityn avioliiton siunauksesta on mahdollista, että niihin liittyvien kirkon sisäisten riitakysymysten määrä voi kasvaa ja johtaa eriasteisiin valitusprosesseihin. Kirkon sisäisten riitakysymysten jatkuva käsittely yhteiskunnan tuomioistuimissa ei ole linjassa kirkon autonomiaa korostavan lainsäädännön kanssa. Riitakysymysten käsittely eri oikeusasteissa tulee merkitsemään valtion määräysvallan kasvua kirkon sisäisissä asioissa ja luo mielikuvaa valtiokirkosta. Kirkon kyvyttömyys edetä asiassa voi myös johtaa siihen, että paineet yhteiskunnan taholta saada ratkaisu asiaan kasvavat.

5.5.4 Vaihtoehdot

Seuraavassa esitetään miten taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset näkyvät eri ratkaisuvaihtoehdoissa.

A. Kirkko säilyttää vihkioikeutensa

1. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihittään vain mies ja nainen. Samoin kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Tämä vaihtoehto ei tuo periaatteessa muutosta kirkon henkilöstöön ja taloudelliseen tilanteeseen. Kirkon päätökseen pettyneet saattavat erota kirkosta, jolla on taloudellisia heijastusvaikutuksia.

Kirkon tarjoamat ilmaiset palvelut vähentävät vihittäville heteroparille vihkimiseen liittyviä kustannuksia.

Sillä miten kirkko suhtautuu siihen, että osa papeista vihkii avioliittoon myös samaa sukupuolta olevia vastoin kirkon virallista linjaa, voi olla useita heijastusvaikutuksia. Jatkuva kysymyksen käsittely sosiaalisessa mediassa ja julkisen sanan palstoilla sekä eriasteiset virkamiesoikeudelliset toimet ja oikeuskäsittelyt voivat johtaa kirkosta

---

¹⁰⁹ Esim. Helander 2017.

eroamisiin. Oikeusprosesseista koituu kirkolle myös kustannuksia. Näillä puolestaan on vaikutusta kirkon talouteen ja yhteiskunnalliseen asemaan. Jatkuva riitakysymysten käsittely oikeusistuimissa vähentää kirkon autonomiaa ja vahvistaa valtion valtaa kirkon sisäisissä asioissa ja kuvaa kirkosta valtiokirkkona.

Kirkko on yhteiskunnassa osittain marginaalissa, koska sen avioliitonäkemys poikkeaa voimassa olevan avioliittolain linjasta.

2. Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Tämä vaihtoehto ei tuone muutosta kirkon henkilöstöön. Vihkimisen osalta ongelmat ovat samat kuin vaihtoehdossa A1.

Koska päätös siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto ei saavuta hyväksyntää kaikkien jäsenten keskuudessa, se voi johtaa kirkosta eroamisiin ja sen myötä kirkon taloudellisen tilanteen heikkenemiseen.

Kirkon tarjoamat ilmaiset palvelut vähentävät vihittävälle heteroparille vihkimiseen liittyviä kustannuksia.

Suhteessa yhteiskuntaan kirkon tämä päätös merkitsee, että sen avioliitonäkemys poikkeaa voimassa olevan avioliittolain linjasta vaikkakin siunauksen osalta lähestyy sitä.

3. Vihkioikeus säilyy muuttunein edellytyksin, jolloin avioliittoon vihitään sekä mies ja nainen että samaa sukupuolta oleva pari. Myös avioliiton siunaamisen edellytykset muuttuvat siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Tämä vaihtoehto ei tuone muutosta kirkon henkilöstöön. Koska kirkon päätös vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta oleva pari ja siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto ei saavuta hyväksyntää kaikkien jäsenten keskuudessa, se voi johtaa kirkosta eroamisiin ja sen myötä kirkon taloudellisen tilanteen heikkenemiseen.

Vihittävän parin kohdalla kirkon tarjoamat ilmaiset palvelut vähentävät vihkimiseen liittyviä kustannuksia sukupuolesta riippumatta.

Suhteessa yhteiskuntaan kirkon tämä päätös merkitsisi, että sen avioliitonäkemys on linjassa yhteiskunnallisen lainsäädännön kanssa.

B. Kirkko luopuu vihkioikeudestaan

1. Vihkioikeus poistuu, mutta siunaamisen edellytykset pysyvät ennallaan ja kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton.

Tällä vaihtoehdolla on vaikutusta sekä kirkon henkilöstöressurssien määrän tarpeeseen että mahdollisesti myös kirkon taloudellisen tilanteen heikkenemiseen, kun kirkollista

vihkimistä haluavat mahdollisesti katsovat, että eivät saa vastinetta kirkollisverolleen ja eroavat kirkosta.

Muutos voi aiheuttaa vihittäväälle parille lisää kustannuksia ja sen taloudelliset seuraamusvaikutukset eivät ole samanlaisia kaikkien avioliiton solmivien parien kohdalla. Pakolliseen siviilivihkimiseen liittyvät kustannukset vähentävät avioliittoon aikovan parin mahdollisuuksia järjestää vihkitoimitus haluamaan aikana ja haluamassaan paikassa.

Valtiolle muutos merkitsee taloudellisia kustannuksia. Se myös korostaa kirkon ja valtion eroa ja yhteiskunnan sekularisaatiota.

Suhteessa yhteiskuntaan tämä kirkon päätös merkitsee, että sen avioliitonäkemyks on osittain linjassa maan lainsäädännön kanssa.

Vihkioikeudesta luopuminen merkitsee sekularistisen näkemyksen vahvistumista koskien kirkon ja valtion suhteita.

2. Vihkioikeus poistuu, mutta avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan siten, että kirkko siunaa siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton ohella myös siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton.

Myös tällä vaihtoehdolla on vaikutusta sekä kirkon henkilöstöressurssien määrän vähenemiseen että mahdollisesti myös kirkon taloudellisen tilanteen heikkenemiseen.

Tässäkin vaihtoehdossa muutos voi aiheuttaa vihittäväälle parille lisää kustannuksia ja sen taloudelliset seuraamusvaikutukset eivät ole samanlaisia kaikkien avioliiton solmivien parien kohdalla. Pakolliseen siviilivihkimiseen liittyvät kustannukset vähentävät avioliittoon aikovan parin mahdollisuuksia järjestää vihkitoimitus haluamaan aikana ja haluamassaan paikassa.

Valtiolle muutos merkitsee taloudellisia kustannuksia. Vihkioikeudesta luopuminen korostaa kirkon ja valtion eroa ja yhteiskunnan sekularisaatiota.

Tämä vaihtoehto on linjassa yhteiskunnallisen avioliittoa koskevan lainsäädännön kanssa.

C. Kirkko luopuu kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimituksista

1. Kirkko ei vihi avioliittoon eikä siunaa solmittuja liittoja.

Kuten vaihtoehdoissa B1 ja B2 myös tällä vaihtoehdolla on vaikutusta sekä kirkon henkilöstöressurssien määrän vähenemiseen että mahdollisesti myös kirkon taloudellisen tilanteen heikkenemiseen.

Myös tässä vaihtoehdossa muutos voi aiheuttaa vihittäväälle parille lisää kustannuksia ja sen taloudelliset seuraamusvaikutukset eivät ole samanlaisia kaikkien avioliiton solmivien parien kohdalla. Pakolliseen siviilivihkimiseen liittyvät kustannukset vähentävät avioliittoon aikovan parin mahdollisuuksia järjestää vihkitoimitus haluamaan aikana ja haluamassaan paikassa.

Valtiolle muutos merkitsee taloudellisia kustannuksia. Tässä vaihtoehdossa kirkko hyväksyy avioliiton täysin sekulaarina toimituksena. Se myös korostaa kirkon ja valtion eroa ja yhteiskunnan sekularisaatiota.

6. KOOSTE JA VAIHTOEHTOJEN ARVIOINTI

Kirkollinen vihkiminen suhteessa avioliittoon yhteiskunnallisena instituutiona

Evankelis-luterilaisessa kirkossa avioliittoon vihkiminen ja näkemykset avioliitosta ovat muuttuneet historian kuluessa. Muutoksiin ovat vaikuttaneet niin yhteiskunnan lainsäädäntö kuin vallitseva yhteiskunnallinen ilmapiiri ja poliittinen tilanne. Sekularististen vaatimusten paineessa kirkko on puolustanut vihkioikeuttaan sen jäsenilleen, kirkolle ja yhteiskunnalle tuomilla eduilla. Tähän se on saanut myös valtiovallan tuen.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avioliittoteologiassa avioliiton solmimisen muodon teologiset perustelut ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Kirkollista vihkimistä perustellaan kirkon itseymmärryksestä nousevana kutsumuksena palvella ihmistä ja yhteisöä, jonka keskellä se toimii. Kirkollinen vihkiminen nähdään avioliiton tukimuotona. Se mielletään oleelliseksi osaksi suomalaisten kannattamaa tapakulttuuria, jossa kirkko on mukana ihmisten elämänkaaren eri vaiheissa ja joka näin tukee vihittävien arvomaailmaa ja suhdetta uskontoon. Valinnaisena avioliiton solmimisen muotona kirkolliselle vihkimiselle on esitetty myös poliittisia, juridisia, taloudellisia ja käytännöllisiä perusteluja. Valinnaisen järjestelmän katsotaan turvaavan vihittävien uskonnon ja omantunnonvapauden toteutumisen ottaessaan huomioon yksilön oikeuden valita haluamansa avioliiton solmimistapa. Valinnaisen järjestelmän on katsottu toimineen hyvin palvellen vihittäviä, kirkkoa ja yhteiskuntaa.

Kirkollisen vihkimisen saa toimittaa evankelis-luterilaisessa ja ortodoksisessa kirkossa pappi sekä rekisteröidyssä uskonnollisessa yhdyskunnassa se, jolla on vihkimisoikeudesta annetun lain mukainen vihkimisoikeus. Siviilivihkimisen on velvollinen toimittamaan maistraatin ja käräjäoikeuden vihkioikeutetut henkilöt. Tämän lisäksi maistraatti voi myöntää vihkioikeuden tarpeen mukaan yhteisöihin kuulumattomille henkilöille. Suurin määrä vihkijöitä on evankelis-luterilaisen kirkon piirissä. Seurakuntaverkosto tarjoaa mahdollisuuden avioliiton solmimiseen vaivatta koko maassa. Vihkioikeudesta luopuminen merkitsisi tarvetta lisätä siviilivihkijöiden määrää huomattavasti.

Solmittujen avioliittojen määrä on laskenut tasaisesti 2000-luvulla muutamaa vuotta lukuun ottamatta. Avioliiton solmimistavasta riippumatta myös evankelis-luterilaisen kirkon jäsenten avioliittoon vihkimisten määrä on laskenut joka vuosi. Vuonna 2016 kirkon jäsenten avioliitoista 57 prosenttia solmittiin kirkollisella vihkimisellä ja 43 prosenttia oli siviilivihkimisiä. Avioliiton siunaaminen ei ole saavuttanut suosiota siviilivihittyjen parien keskuudessa. Kyseisenä vuonna vain kahdeksan prosenttia heistä pyysi liitolleen kirkollisen siunauksen. Avioliiton yleisyys ja avioliiton solmimisen myöhentyminen aiheuttavat, että avioliiton merkitys riittinä on muuttunut. Rekisteröityjen parisuhteiden vuosittaisen määrän perusteella voidaan arvioida, että samaa sukupuolta olevia avioliittoja tullaan solmimaan vuositasolla noin 300, joista todennäköisesti vain osalle kirkollinen

vihkiminen olisi ensisijainen avioliiton solmimismuoto ja vain osa siviilivihityistä pyytäisi liitolleen kirkollisen siunauksen. Kirkollisten vihkimisten määrän väheneminen ja avioliiton solmimismuotoon vaikuttavat mahdolliset muutokset voivat aiheuttaa, että kysymys kirkon vihkioikeudesta luopumisesta tulee tulevaisuudessa menettämään merkityksensä.

Sukupuolineutraali avioliitto ja muiden kirkkojen ratkaisut

Teologisten näkemysten ohella kirkkojen suhtautuminen sukupuolineutraaliin avioliittoon on yhteydessä kunkin maan homoseksuaalisuutta koskevaan lainsäädäntöön. Samaa sukupuolta olevien avioliiton on 2000-luvulla hyväksynyt 25 maata. Suomea lukuun ottamatta muiden Pohjoismaiden luterilaiset kirkot ovat tehneet päätöksen sukupuolineutraalin avioliiton puolesta. Luterilaisessa maailmanliitossa jäsenkirkoista ne, jotka joko vihkivät samaa sukupuolta olevia avioliittoon tai siunaavat solmitun liiton/rekisteröidyn parisuhteen kirkollisesti ovat vähemmistönä. Tilanne on samansuuntainen myös anglikaanisten kirkkojen osalta ja eriävät näkemykset samaa sukupuolta olevien kirkollisesta vihkimisestä ja siunaamisesta jakavat anglikaanista yhteisöä. Katolisessa ja ortodoksisissa kirkoissa avioliitto on sakramentti ja avioliitto ymmärretään vain miehen ja naisen väliseksi liitoksi.

Katolinen kirkko Suomessa noudattaa katolisen kirkon avioliiton näkemystä. Suomen ortodoksinen kirkko pitäytyy ortodoksisen maailman ilmaisemaan avioliiton näkemykseen. Suomen vapaakirkon yhdyskuntajärjestyksen mukaan avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto. Helluntaikirkon yhdyskuntajärjestyksessä asiaa ei mainita, mutta myös se katsoo, että avioliitto on vain miehen ja naisen välinen. Nämä kirkot eivät ole harkinneet vihkioikeudesta luopumista avioliittolain muutoksen vuoksi.

Vihkioikeutta koskevien ratkaisujen vaihtoehdot, niiden edellytykset ja vaikutukset

Seuraavassa kootaan yhteen selvityksen tulokset. Riippumatta siitä säilyttääkö kirkko vihkioikeutensa vai luopuuko se siitä, kirkon on ratkaistava keiden avioliittoja se siunaa. Vain vaihtoehdossa C, jossa kirkko luopuu kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimenpiteistä, kirkon ei tarvitse ottaa kantaa siihen keitä se vihkii avioliittoon ja keiden avioliiton se siunaa.

A. Kirkko säilyttää vihkioikeutensa ja siunaa siviilivihityn avioliiton

Säilyttäessään vihkioikeuden kirkolla on useita toimintavaihtoehtoja. Osa ratkaisusta voi johtaa vastoin kirkon nykyistä vihkikäytäntöä toimivien pappien virkavelvollisuuksien rikkomuksista koituviiin seuraamuksiin ja mahdollisiin oikeusprosesseihin.

Riippuen siitä mihin vaihtoehtoon kirkko päätyy, se joutuu tekemään erilaisia muutoksia kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan, jotka edellyttävät määräenemmistöpäätöstä.

Kirkollisella avioliittoon vihkimisellä on erittäin vahva kannatus sekä kaikkien suomalaisten että kirkon jäsenten keskuudessa eivätkä he halua kirkon luopuvan vihkioikeudestaan. Kirkolliset toimitukset ovat kirkolle mahdollisuus vahvistaa toimituksiin osallistuvien jäsenyyttä kirkossa. Kirkollisella vihkimisellä on suora yhteys nuorten halukkuuteen käydä

rippikoulu. Se on myös yhteydessä siihen missä määrin vanhemmat kastattavat lapsensa. Vihkioikeuden säilyttäminen rakentaa ulospäin suuntautuvan kirkon identiteettiä, jossa jäsenyyden oikeutuksen kynnyks on matala. Henkilön kirkkonäkemyksestä riippuen tämä nähdään joko myönteisenä tai kielteisenä kehityksenä.

Vihkioikeuden säilyttäminen vahvistaa kirkon teologista itseymmärrystä tehtävästään evankeliumin julistajana ja ihmisiä ja yhteiskuntaa palvelevana kirkkona. Se myös tukee kirkon identiteettiä uskonto- ja kulttuuriperinnettä ylläpitävänä kirkkona sekä suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin keskeisenä vaikuttajana.

Oikeus valita kirkollinen tai siviilivihkiminen turvaa vihittävien uskonnon- ja omantunnonvapauden toteutumisen. Vihkioikeuden säilyttäessään sillä mihin vaihtoehtoon kirkko päätyy, on vain vähän vaikutusta kirkon taloudelliseen tilanteeseen. Todennäköisesti suurempi vaikutus on jatkuvalla keskinäisellä riitelyllä, joka ei vahvista jäsenyyttä eikä liioin houkuttele liittymään kirkkoon.

Miten kirkko päättää toteuttaa vihkioikeuttaan antaa myös aineksia ulkoapäin tulevalle kirkon identiteetin määrittelylle. Kirkon valitsemasta ratkaisusta riippuen kirkko voi profiloitua yhteiskunnan silmissä pitkälti joko sukupuoli- ja seksuaalikäsitteistä tai perustehtävästään käsin. Kirkon ratkaisusta riippuen se voidaan nähdä kaikkia jäseniään palvelevana yhteisönä, inklusiivisena kirkkona, joka kutsuu kaikkia armollisen Jumalan yhteyteen tai hankalia ratkaisuja välttelevänä, sukupuolivähemmistöjä syrjivänä eksklusiivisena kirkkona.

B. Kirkko luopuu vihkioikeudestaan ja siunaa siviilivihityn avioliiton

Vihkioikeudesta luopuessaan kirkolla on kaksi toimintavaihtoehtoa avioliiton siunauksen osalta. Kummankin vaihtoehdon kohdalla kirkolliskokous joutuu esittämään valtioneuvostolle muutoksia avioliittolakiin. Avioliittolain muutosta koskevat esitykset edellyttävät kirkolliskokouksen enemmistöpäätöstä. Lisäksi muutoksia joudutaan tekemään kirkkolakiin, kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan. Kirkkolakiin, kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan tehtävät muutokset edellyttävät määräenemmistöpäätöstä. Kirkkolain muutokset edellyttävät lisäksi eduskunnan hyväksyntää.

Kirkon jäsenistä vain pieni vähemmistö kannattaa vihkioikeudesta luopumista. Pakollinen siviilivihkiminen tulee heikentämään niiden jäsenten sitoutumista kirkkoon, joiden yhteydet kirkkoon ovat monen kohdalla heikot ja elämän käännekohtiin liittyvien toimitusten varassa. Siviilivihkimisen jälkeinen avioliiton kirkollinen siunaus ei ole vakiinnuttanut asemaansa suomalaisessa kulttuurissa. Kastettujen lasten ja rippikouluun osallistujien määrä tulee vähenemään. Tämä johtaa jäsenten kristillisen tiedon ohentumiseen, kirkon jäsenmäärän vähenemiseen ja jäsenten ikärakenteen painottumiseen vanhempiin ikäryhmiin. Vihkioikeudesta luopuminen johtaa asteittaiseen siirtymään kohti kirkkonäkemyksiä, jossa jäsenistö koostuu ensisijaisesti kirkon oppiin ja toimintaan aktiivisesti sitoutuneista jäsenistä ja kynnyks kirkon jäsenyyteen tulee

korkeammaksi. Henkilön kirkkonäkemyksestä riippuen tämä nähdään joko myönteisenä tai kielteisenä kehityksenä.

Vihkioikeudesta luopuminen merkitsee muutosta kirkon opetukseen avioliittoon vihkimisestä, kirkon teologisen itseymmärryksen ja sille rakentuvan missionaarisen ja pastoraalisen identiteetin kaventumista ihmisiä etsivänä ja palvelevana kirkkona sekä luopumista aiemmin hyväksytystä toimintalinjasta. Kirkon identiteetti uskonto- että kulttuuriperinnettä ylläpitävänä kirkkona kaventuu.

Vihkioikeudesta luopuessaan kirkon ei tarvitse ottaa kantaa siihen keitä papit vihkivät avioliittoon. Päätös vähentää kirkon ja pappien viranomaisroolia. Tämä merkitsee muutosta sekä kirkon asemaan että identiteettiin kulttuurin keskeisenä vaikuttajana: kirkosta tulee yksi uskonnollinen toimija muiden kolmannen sektorin uskonnollisten yhteisöjen joukossa.

Tämä vaihtoehto korostaa kirkon ja valtion eroa. Koska ihmiset eivät enää saa vastinetta maksamalleen kirkollisverolle, tilanne tullee johtamaan kirkosta eroamisiin millä taasen on kirkolle ajan myötä myös taloudellisia seurauksia. Vihkioikeudesta luopuminen aiheuttaa kuluja yhteiskunnalle.

Vihkioikeudesta luopuminen antaa aineksia myös kirkon ulkopuolelta nousevaan identiteetin määrittämiseen. Kirkko nähdään hankalia ratkaisuja välttelevänä kirkkona, joka luopuu omista teologisesti perustelluista käytännöistään koska muunlaiset ratkaisut pelottavat. Samanaikaisesti sekulaarin maailmankuvan kannattajien taholta katsotaan, että vihkioikeudesta luopuessaan kirkko ymmärtää muuttuneen asemansa ja roolinsa sekulaarissa yhteiskunnassa.

C. Kirkko luopuu kaikista avioliiton solmimiseen liittyvistä toimenpiteistä

Tämän vaihtoehdon kohdalla kirkolliskokous joutuu esittämään valtioneuvostolle muutoksia avioliittolakiin. Avioliittolain muutoksen ehdottaminen edellyttää kirkolliskokouksen enemmistöpäätöstä. Lisäksi muutoksia joudutaan tekemään kirkkolakiin, kirkko-järjestykseen ja käsikirjaan. Kirkkolakiin, kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan tehtävät muutokset edellyttävät määräenemmistöpäätöstä.

Kirkon ei tarvitse ottaa lainkaan kantaa avioliittoon vihkimiseen ja siviilivihityn liiton siunaamiseen. Tämä vaihtoehto on vastoin kirkon jäsenten enemmistön näkemystä. Kirkko kohtelee tasapuolisesti kaikkia jäseniään kieltämällä heiltä kaikki avioliiton solmimiseen liittyvät toimenpiteet. Rippikouluun osallistuvien ja kastettujen määrät laskevat.

Kirkko kieltää osan perustehtävästään. Vaihtoehto edustaa sekulaaria suhtautumista avioliittoon ja merkitsee kirkon teologisen itseymmärryksen ihmisiä palvelevana kirkkona kaventumista ja luopumista aiemmin hyväksytystä toimintalinjasta. Ekumeenisella rintamalla ratkaisu on poikkeuksellinen.

Tämä vaihtoehto merkitsee muutoksia kirkon henkilöstöön ja taloudelliseen tilanteeseen ja aiheuttaa kuluja myös yhteiskunnalle. Se korostaa sekulaaria yhteiskuntaa, valtion ja kirkon eroa.

Kirkko näyttäytyy itseensä käpertyvänä, vaikeita ratkaisuja koskevaan teologiseen työskentelyyn kyvyttömänä ja ratkaisuja välttelevänä kirkkona.

Vaihtoehtojen arviointi

Arvioinnin lähtökohtana on, että uskon yhteisönä kirkon teologia ohjaa sen päätöksen tekoa ja että teologia elää ja sitä tuotetaan aina empiirisessä kontekstissa.

Vihkioikeudesta ei aihetta luopua

Selvityksen keskeisenä tuloksena on, että tällä hetkellä **kirkolla ei ole aihetta luopua vihkioikeudestaan**. Lähinnä välttämistaktiikka ja sekularistiset näkemykset näyttävät ohjaavan vihkioikeudesta luopumista. Tueksi ei ole esitetty liiemmin teologisia perusteluja. Kirkon jäsenten enemmistö on vihkioikeudesta luopumista vastaan. Tämä vaihtoehto ohentaisi merkittävästi jäseniään palvelevan kirkon identiteettiä. Ratkaisu ei koskisi vain kirkkoa vaan aiheuttaisi seuraamuksia myös yhteiskunnan taholla. Lisäksi vihkioikeudesta luopuminen ei ratkaise kysymystä siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliiton siunauksesta.

Vihkioikeuden säilyttämistä puoltavat kirkon tämänhetkiseen itseymmärrykseen perustuvat teologiset perustelut, jäsenistön tuki ja avioliiton solmimisen valinnaisen järjestelmän toimivuus. Vihkioikeuden säilyttäminen tukee kirkon identiteettiä missionaarisenä, pastoraalisena ihmisiä ja yhteiskuntaa palvelevana, uskonto- että kulttuuriperinnettä ylläpitävänä kirkkona ja suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin keskeisenä vaikuttajana.

Yhteisymmärrykseen pääsy siitä keitä kirkko voi vihkiä avioliittoon ja keiden avioliittoja se voi siunata, on mahdollista, mutta edellyttää kompromisseja ja keskinäistä luottamusta eri tavoin asiaa tarkastelevilta. Ratkaisussa eri kantoja edustavien tulee saada kokea, että heitä ei pakoteta hyväksymään oman kannan vastaista kantaa, mutta että he samalla antavat tilaa omasta kannasta poikkeavalle näkemykselle. Tällaiseen ratkaisuun kirkon jäsenten enemmistö näyttäisi olevan valmis ja haluaa pysyä kirkossa vaikka ei sen kaikkia ratkaisuja kannattaisikaan.

Mikäli kirkko ei pysty ratkaisemaan keitä se vihkiä ja siunaa niin, että ratkaisun taakse saadaan eri tavoin kysymyksestä ajattelevat, seurauksena ovat jatkuvat ristiriidat kirkon sisällä. Kirkon mahdollisuudet ja into keskittyä perustehtävänsä julistaa Jumalan sanaa, kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, jakaa sakramenteja, toimia kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi kaventuvat voimien ja resurssien huetessa riitelyyn. Ristiriidat antavat aineksia kirkon ulkopuolelta nousevaan negatiivisen identiteetin määritykseen. Kirkko profiloituu julkisuudessa enemmän sukupuoli- ja seksuaalinäkemyksensä kuin perustehtävänsä kautta.

Vihkioikeuden säilyttämisen vaihtoehdot

Seuraavassa arvioidaan vihkioikeuden säilyttämiseen liittyviä vaihtoehtoja.

A1 Vihkioikeus nykyisin edellytyksin. Avioliittoon vihitään vain mies ja nainen, kirkko siunaa vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliiton

Tämän vaihtoehdon etuna on, että kirkon ei tarvitse muuttaa avioliitto-opetustaan. Haittapuolina ovat kirkon etääntyminen jäsenten enemmistön näkemyksestä, jatkuvat teologisista näkemyksistä ja pappien toimenpiteistä johtuvat ristiriidat, oikeustoimet, asian ruodinta mediassa ja jäsenkato. Pyrkimys virkamiesoikeudellisten seuraamusten avulla pitää yllä yhtenäistä kirkkoa luo identiteetin tiukkarajaisesta heteronormatiivisesta normikirkosta. Tämä vaihtoehto on ristiriidassa kirkon sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja syrjityn ryhmän rinnalle asettuvan identiteetin kanssa. Kirkon perustehtävään keskittyminen kärsii.

Edellä esitettyjen haittojen vuoksi, **tämän vaihtoehdon valinta tulee kysymykseen vain, jos kirkon on mahdollista päätyä ratkaisuun, jossa se nykyisen näkemyksensä ohella katsoo, että myös toisenlainen teologisesti perusteltu toimintamalli avioliittoon vihkimisestä ja siviilivihityn avioliiton siunaamisesta on mahdollinen ja sallii papeille, joilla on tämä näkemys omantunnonvapauden ja teologisen näkemyksen mukaisesti mahdollisuuden vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevia ja siunata heidän siviilivihityn avioliittonsa.** Maininta teologisesti perustellusta toimintamallista ja omantunnonvapaudesta dokumentoidaan. Etuna on, että asia saadaan päätökseen tavalla, joka ottaa huomioon kirkon kaikki jäsenet riippumatta heidän sukupuolisesta suuntautumisestaan. Tälle kahden käytännön ratkaisulle on kirkon jäsenten enemmistön tuki. Kirkkoa repivien riitojen sijaan kirkko pystyy keskittämään voimavaransa perustehtävänsä hoitamiseen.

A2 Vihkioikeus nykyisin edellytyksin. Avioliittoon vihitään vain mies ja nainen, kirkko siunaa siviilivihityn parin avioliiton sukupuoleen katsomatta

Tässä vaihtoehdossa samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin avioliiton siunaaminen edellyttää muutosta kirkon avioliitto-opetukseen. Ratkaisu koettaneen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen taholta myönnytykseksi mutta ei ratkaisuksi asiaan. Siviilivihityn avioliiton kirkollinen siunaus avioparin sukupuolesta riippumatta saa kirkon jäsenten enemmistön tuen. Samaa sukupuolta olevien avioliiton siunauksen hyväksyntä voi olla miehen ja naisen avioliittoon pitäytyville vaikea, koska siinä *de facto* hyväksytään kyseinen avioliitto. Tässä vaihtoehdossa on edelleen mahdollista, että omantunnonvapauteen vetoavat papit katsovat tehtäväkseen vihkiä myös samaa sukupuolta olevia pareja. Haittojen osalta tämä vaihtoehto ei eroa edellisestä (A1). Lisäksi kuvaan tulevat mukaan nyt myös ne papit, jotka vakaumuksen ja omantunnon syistä eivät voi siunata siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliittoa ja joiden oikeus kieltäytyä tulee kirjata kirkkojärjestykseen. **Tämä vaihtoehto ei tuo pysyvää ratkaisua.**

A3 Vihkioikeus muuttunein edellytyksin. Avioliittoon vihitään sekä mies ja nainen että samaa sukupuolta oleva pari, kirkko siunaa siviilivihityn parin avioliiton sukupuoleen katsomatta

Tämä vaihtoehto edellyttää, että kirkko laajentaa avioliitto-opetustaan. Etuna on, että kirkko kohtelee kaikkia jäseniään tasavertaisina myös avioliittokysymyksessä. Tämä vaihtoehto on linjassa kirkon sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja syrjityn ryhmän rinnalle asettuvan identiteetin kanssa.

Vaihtoehdolla on kirkon jäsenten enemmistön tuki. Tässä vaihtoehdossa tunnustetaan, vaikkakin implisiittisesti, että kirkon sisällä on kaksi teologisesti erilaista avioliitonäkemyistä, jos kirkkojärjestykseen kirjataan papin oikeus omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä ja siunaamasta samaa sukupuolta olevia pareja. Mikäli kirkkojärjestyksessä näin säädetään, tulee siinä säätää myös samaa sukupuolta olevan parin oikeudesta tulla kirkollisesti vihityksi. Tällä hetkellä **tämä vaihtoehto on vaikea vain miehen ja naisen väliseen avioliittoon pitäytyville**, sillä oikeus kieltäytyä vihkimästä ei välttämättä pidetä heidän taholtaan tarpeeksi vahvana tunnustuksena vain miehen ja naisen väliselle avioliitonäkemykselle. Tilannetta ei helpota, jos kirkko päättyy käsikirjassa yhteen sukupuolineutraaliin vihkikaavaan ja yhteen avioliiton siunaamisen kaavaan.

Johtopäätökset

Säilyttäessään vihkioikeutensa kirkon, sen jäsenten ja yhteiskunnan kannalta on tärkeää, että asiasta tehdään päätös. Kirkon tulee päättää a) millaisesta uskon kysymyksestä avioliittoon vihkimisessä ja siunaamisessa on kyse, onko kyse ihmisen pelastukseen liittyvästä asiasta, b) millä perusteilla ja ehdoin kirkon on mahdollista hyväksyä, että sen sisällä voisi olla kaksi käytäntöä kirkollisesta avioliittoon vihkimisestä ja siviilivihityn avioliiton siunaamisesta?

Tällä hetkellä kirkon sisällä teologiset näkemykset siitä keitä kirkko voi vihkiä ja keiden avioliittoja siunata ovat varsin kaukana toisistaan. Selvityksen tuloksena parhaimmaksi tämänhetkiseksi **kompromissiksi** osoittautuu **vaihtoehto, jossa kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön, mutta hyväksyy samalla, että sen sisällä voi olla myös toinen teologisesti perusteltu toimintamalli siitä keitä kirkko voi vihkiä avioliittoon ja keiden siviilivihityn avioliiton se voi siunata:**

- a) avioliittoon vihitään mies ja nainen ja vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliitto siunataan
- b) avioliittoon voidaan vihkiä samaa sukupuolta oleva pari ja siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto siunata.

Tällöin kunkin käytännön kannattajat voisivat elää ja toimia saman kirkon sisällä. Selvityksessä esille tullut suomalaisten kunnioitus yksilön vakaumusta kohtaan vaikuttaa siihen, että ihmiset ovat valmiita hyväksymään erilaiset näkemykset myös kirkon sisällä.

Jotta kaikkia seurakuntalaisia kohdellaan samalla tavalla, hiippakunnan tulee huolehtia siitä, että samaa sukupuolta olevan kihlaparin kohdalla vihkijän löytyminen ei jää vain heidän omaksi asiaksi.

Selvityksen mukaan tässä kompromississa on mahdollista edetä neljällä tavalla:

1) Kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön mutta katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologiset perusteet. Kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan ei tehdä mitään muutoksia vaan asia hoidetaan piispallisella kaitsennalla niin, että tämän näkemyksen omaavat papit voivat omantunnonvapauden perusteella vihkiä samaa sukupuolta olevan parin, siunata heidän siviilivihkimisellä solmittu avioliittonsa ja vihkiessään muuttaa piispainkokouksen antamien ohjeiden mukaan vihkikaavan mainintaa sukupuolesta.¹¹⁰ Tämä ei vaadi suuria muutoksia.

2) Kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön mutta katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologiset perusteet. Kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan ei tehdä mitään muutoksia vaan asia hoidetaan piispallisella kaitsennalla niin, että tämän näkemyksen omaavat papit voivat omantunnonvapauden perusteella vihkiä samaa sukupuolta olevan parin, siunata heidän siviilivihkimisellä solmittu avioliittonsa ja vihkiessään muuttaa piispainkokouksen antamien ohjeiden mukaan vihkikaavan mainintaa sukupuolesta.¹¹¹ Kirkon kanta ja papin omantunnonvapaus vihkiä samaa sukupuolta olevat kihlakumppanit ja siunata heidän siviilivihitty avioliittonsa dokumentoidaan päätösponteen.

3) Asiassa edetään vaiheittain. Kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön mutta katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologiset perusteet. Kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan ei tehdä mitään muutoksia vaan asia hoidetaan piispallisella kaitsennalla niin, että tämän näkemyksen omaavat papit voivat omantunnonvapauden perusteella vihkiä samaa sukupuolta olevan parin, siunata heidän siviilivihkimisellä solmittu avioliittonsa ja vihkiessään muuttaa piispainkokouksen antamien ohjeiden mukaan vihkikaavan mainintaa sukupuolesta. Kirkon kanta ja papin omantunnonvapaus vihkiä samaa sukupuolta olevat kihlakumppanit ja siunata heidän siviilivihitty avioliittonsa dokumentoidaan päätösponteen. Asiasta päätöksen tekevistä kirkolliskokouksesta seuraava kirkolliskokous vastaanottaa toimikautensa lopulla tilannearvion ja päättää miten asiassa edetään.

4) Kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön mutta katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologiset perusteet. Kirkkojärjestykseen kirjataan, että kirkolla on kaksi teologisesti perusteltua toimintamallia: a) avioliittoon vihitään mies ja nainen ja vain

---

¹¹⁰ Ruotsinkielisen käsikirjan osalta tämä koskee myös avioliiton siunauksen kaavaa.

¹¹¹ Ruotsinkielisen käsikirjan osalta tämä koskee myös avioliiton siunauksen kaavaa.

siviilivihityn miehen ja naisen avioliitto siunataan sekä b) avioliittoon voidaan vihkiä samaa sukupuolta oleva pari ja siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto voidaan siunata. Käsikirjaan laaditaan kaksi vihkikaavaa ja kaksi avioliiton siunauksen kaavaa. Kirkkojärjestyksessä säädetään papin oikeudesta omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita ja siunaamasta siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto. Lisäksi säädetään samaa sukupuolta olevan parin oikeudesta tulla kirkollisesti vihityksi ja saada siviilivihitylle avioliitolleen kirkollinen siunaus sekä hiippakunnan velvollisuudesta huolehtia siitä, että vihkijän löytyminen ei jää vain vihittävän samaa sukupuolta olevan parin vastuulle.

Ensimmäisen kompromissivaihtoehdon kohdalla ilman minkäänlaista kirkon dokumentointia kahdesta toimintamallista joudutaan helposti oikeudellisiin ongelmiin. Lisäksi tämä ratkaisu ei takaa, etteikö kysymys nousisi jatkossakin kirkolliskokouksen keskusteltavaksi. Toisen kompromissivaihtoehdon kohdalla voidaan todeta, että pöytäkirjan sitovuudesta on eriäviä mielipiteitä. Kolmas kompromissivaihtoehto tarjoaa kirkolle aikaa ja mahdollisuuden tarkastella tilannetta saatujen kokemusten pohjalta. Neljännen kompromissivaihtoehdon etuna on, että kirkko kirkkona ottaa selkeästi kantaa kysymykseen eikä asia ole yksittäisten piispojen ja tuomiokapituleiden varassa. Samalla on todettava, että kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan tehtävät muutokset vaativat aikaa ja miten sitä ennen toimitaan, tulee ratkaista.

Selvityksessä esiin tulleet seikat puoltavat, että kirkon tulisi pyrkiä selkeään ja kestäväan ratkaisuun. Tällöin kompromissivaihtoehto 4 olisi optimaalisin edellyttäen, että ratkaistaan se miten ennen kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan tehtävien muutosten voimaantuloa toimitaan. Nykyisessä tilanteessa, jossa eri näkemykset selvityksen toimeksiannon kohteena ollessa kysymyksessä ovat varsin kaukana toisistaan, kompromissivaihtoehto 2 saattaisi osoittautua toteuttamiskelpoisimmaksi.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Abrams, Dominic & Hogg, Michael A. (eds.) *Social Identity and Social Cognition*. Oxford: Blackwell, 1999.

Ajankohtainen asia. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 1966.

Arki ja arkki. Arkkipiispa Jukka Paarmannin juhla- ja muistokirja. Helsinki: Kirjapaja, 2002.

Avioliittoasetus (820/1987).

Avioliittolaki. I osa (16.4.1987/411) Avioliiton solmiminen ja purkaminen.

Avioliittolakikomitean mietintö I. Komiteanmietintö 1972: A 21, Helsinki 1972.

Bauman, Zygmunt. "Postmodern religion?" – *Religion, Modernity and Postmodernity*.

Paul Heelas, David Martin & Paul Morris (eds.) Oxford: Blackwell, 1998: 53-78.

Bauman, Zygmunt. *Notkea Moderni*. Tampere: Vastapaino, 2002.

Beck, Ulrich. "Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa". – *Nykyajan jäljillä: refleksiivinen modernisaatio*. U. Beck, A. Giddens & S. Lash (toim.). Helsinki: Vastapaino, 1995: 11-82.

Björkstrand, Gustav. *Framtidens folkkyrka. Herdabrev till Borgå stift*. Helsingfors: Fontana media, 2008.

Brown, Rubert & Capozza, Dora (eds.) *Social Identities. Motivational, Emotional and Cultural Influences*. Hove and New York: Psychology Press (Sage), 2006.

Buchan, Nancy R., Brewer, Marilyn B., Gianluca, Grimalda, Wilson, Rick K., Fatas, Enrique and Foddy Margaret. "Global Social Identity and Global Cooperation". *Psychological Science*. 2011 22(6): 821-828.

Davie, Grace. "Is Europe an Exceptional Case?" *The Hedgehog Review. Critical Reflections on Contemporary Culture*. 2006 8/1-2: 23-34.

Davie, Grace. *Religion in Modern Europe. A Memory Mutates*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Edustaja-aloite kirkolliskokoukselle (1/2017). Kirkon avioliittokäsityksen laajentaminen.

Emmausprosessi. <https://www.lutheranworld.org/family-marriage-and-sexuality>

Evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat. <http://tunnustuskirjat.fi/>

Forsberg, Juhani, Raunio, Antti & Ruokanen, Miikka. "Aloitteen teologisissa perusteluissa on ongelma". Mielipiteet. *Kotimaa* 9.3.2017.

Forsberg, Juhani, Raunio, Antti & Ruokanen, Miikka. "Avioliitolla on luterilaisuudessa luomisteologinen perusta". Mielipiteet. *Kotimaa* 30.3.2017.

Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008-2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2012.

Hall, Stuart. *Identiteetti.* Tampere: Vastapaino, 1999.

Heikka, Mikko. "Uskon koulu avaa tien ulos avioliittoteologian umpikujasta". *Mielipiteet. Kotimaa* 6.4.2017.

Heikka, Mikko. "Mitä Luther ajatteli avioliitosta?" *Mielipiteet. Kotimaa* 16.3.2017.

Helander, Eila (toim.). *Muutoksen tulkkina. Kirkot ja uskonnollinen elämä osana yhteiskuntaa.* Helsinki: Kirjapaja, 2003.

Helander, Eila. "Finland: Individualistic Religiosity within Tradition". *Youth in Europe II. An international empirical Study about Religiosity.* Berlin: LIT Verlag, 2006: 159-173.

Helander, Eila. "Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vaikuttamistoiminta ja Euroopan unioni". *Teologinen aikakauskirja* 2/2017: 149-158.

Hellqvist, Elina & Vähäkangas, Auli. "Rekisteröidyn parisuhteen tunnustaminen kirkollisen keskustelun ja asianosaisten näkökulmista". *Teologinen aikakauskirja* 2/2016: 141-155.

Hiltunen, Kalle. "Eronneiden vihkiminen peruste homoliitoille". *Mielipiteet. Kotimaa* 27.4.2017.

Huokuna, Pekka, Kokkonen, Jarmo & Rehumäki, Pekka. *Vihkioikeusselvityksen tiimoilta koskien rippikoulua ja arvio kirkollisiin vihkimisiin ja avioliiton siunaamisiin käytetystä työstä.* 3.3.2017.

Hytönen, Maarit. "Kristillisen perinteen välittyminen". Ketola, Kimmo, Hytönen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena, *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015. Turkimus kirkosta ja suomalaisista.* Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2016: 110-145.

Hytönen, Maarit. *Kirkollisten toimitusten teologia.* Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 91. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2005.

Häkkinen, Seppo. *Ihanne ja todellisuus. Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle.* Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 108. Diss. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2010.

Jallinoja, Riitta. *Moderni säädällisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset.* Helsinki: Gaudeamus, 1997.

Jallinoja, Riitta. *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä.* Helsinki: Gaudeamus, 2006.

Juva, Mikko. *Kirkon parlamentti. Suomen kirkolliskokouksen historia.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 1976.

Kalliala, Kaarlo. "Uusi avioliittolaki merkitsee symbolista muutosta". Kolumni. *Turun Sanomat* 23.3.2017.

Kallunki, Valdemar. *Yhteistyön kolmas polku: palvelurooli kirkon yhteiskunnallisen aseman uudistajana*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 40. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2014.

Kalmijn, Mathijs. "Marriage Rituals as Reinforcers of Role Transitions: An Analysis of Weddings in the Netherlands". *Journal of Marriage and Family* 66 (August 2004), 582-594.

Karhu, Emilia. "Omatunto sekä pakottaa uudistuksiin että jarruttaa niitä". *Uutisessee. Kotimaa* 12.4.2017.

Karttunen, Tomi. *Suhtautuminen samaa sukupuolta olevien avioliittoon/vihkimiseen Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkoissa*. 10.2.2017.

Kasvamaan yhdessä. Piispojen puheenvuoro perhe- ja seksuaalietiikan kysymyksistä. Helsinki: Kirjaneliö, 1984.

Keskitalo, Jukka. "Läsnäolosta kohtaamiseen". Kimmo Ketola, Maarit Hytönen, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg & Leena Sorsa. *Erilaistuva kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: katsaus kirkon työhön*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 47. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Ketola, Kimmo, Hytönen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena, *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015. Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2016: 110-145.

Kiiski, Jouko. *Rajallinen rakkaus. Suomalaisten teologiien käsitykset parisuhteesta*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 97. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2006.

"Kirkkoherroista osa aikoo vihkiä lesboja ja homoja". Kaupunki A 14. *Helsingin sanomat* 31.1.2017.

Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen 14.9.2005 asettaman työryhmän mietintö. Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto, sarja B 2009:1. Helsinki, 2009.

Kirkko ja valtio –komitean mietintö. Komiteamietintö 1977: 21. Helsinki, 1977.

Kirkkojärjestys. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf>

Kirkkolaki. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf>

Kirkollisten toimitusten kirja. <http://kirkkokasikirja.fi/>

Kirkon tulevaisuuskomiteana mietintö. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 47. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus, 2016.

Kohti Pyhää. Uskontojen kohtaaminen kirkollisissa toimituksissa. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 2. Kirkko ja toiminta. Helsinki: piispainkokous, 2013.

[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/F55AE8FB896C4FCEC2257E2E0012D540/\\$FILE/KKH Koh ti_pyhää-verkkoversio.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/F55AE8FB896C4FCEC2257E2E0012D540/$FILE/KKH_Koh ti_pyhää-verkkoversio.pdf)

Komulainen, Jyri. ”Avioliittolain muutos haastaa kirkkoa viemään reformaation loppuun”. <https://suomenkuvalehti.fi/rajalla/2016/09/19/avioliittolain-muutos-haastaa-kirkkoa-viemaan-reformaation-loppuun/?shared=1087-b6cc1b2d-999>

Kääriäinen, Kimmo, Niemelä, Kati, Ketola, Kimmo. *Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2003.

Laajennetun piispainkokouksen pöytäkirja. Förstärkta biskopsmötets protokoll 7-8.12.1966.

Laine, Juhana. *Miksi kirkon jäsen valitsee siviilivihkimisen*. Kirkkososiologian pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, 2017.

Lempiäinen, Pentti. *Pyhät toimitukset*. Helsinki: Kirjapaja, 2004.

Lutheran World Federation. *The Self-Understanding of the Lutheran Communion. A Study Document*. Geneve: The Lutheran World Federation, 2015.

Lutheran World Federation. *Understanding the Gift of Communion. The Quest for a Shared Self-Understanding of the Lutheran Communion. A Reader*. Geneve: The Lutheran World Federation, 2014.

Lutherin Vähä katekismus. Liite: Avioliittoon vihkiminen.

<http://tunnustuskirjat.fi/vahakatekismus.html>

Mahdollisimman mutkattomat suhteet. Virikemateriaalia avioliittoon vihkimiseen tai avioliittoon siunaamiseen uusperheessä.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3966E9>

Mikkola, Teija. *Muuttuvat arvot ja uusi keskiluokka: Tutkimus arvojen mittaamisesta ja monitasoisuudesta*. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia no 241. Diss. Helsinki. Helsinki: Sosiologian laitos.

Muona, Ulla. *”Kirkko on kuitenkin se paikka, jossa minä sanon tahdon”*: nuorten aikuisten syyt valita kirkollinen avioliittoon vihkiminen. Kirkkososiologian pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, 2008.

Nurmiranta, Eeva-Kaarina. *Pappi tuomiolla: julkisoikeudellinen tutkimus papin opin, virkatoiminnan ja elämän valvonnasta vuosina 1940-1989*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja no 215. Diss. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, 1998.

Oikeudellinen selvitys avioliittolain muutoksen vaikutuksista. Kirkkohallitus, Kirkkohallituksen kirje 4/2016 kirkolliskokoukselle. Asianro D/134/00.08/2016. 2015-00245.

Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 21/2017: Nimilainsäädännön uudistaminen.

Opetusministeriön kirkko ja valtio –työryhmän mietintö. Komiteamietintö 1982:47. Helsinki 1982.

”Papit vetoavat omaantuntoon – entä kanttorit?” *KotimaaPro* 7.3. 2017.

Parisuhdelain seuraukset kirkossa. Piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle 2010. Helsinki: Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto, 2010.

Pastoraalinen ohje vapaamuotoisesta rukouksesta parisuhteensa rekisteröineiden kanssa ja heidän puolestaan. Piispainkokous 9.2. 2011.

Perhe ja avioliitto muutoksessa. Hytönen, Maarit (toim.). Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Painossa.

Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta. 31.8. 2016.

Porvoocommunion 2011.

<http://www.porvoocommunion.org/wp-content/uploads/2013/01/Marriage-consultation-consolidated-PDF.pdf>

Rakkauten lahja. Piispojen puheenvuoro perheestä, avioliitosta ja seksuaalisuudesta. Helsinki: Kirjapaja, 2008.

Ruokanen, Miikka. ”Ehdotus ykseyden säilyttämiseksi”. *Mielipiteet. Kotimaa* 19.1. 2017.

Saarinen, Risto. ”Avioliiton esteiden poistaminen on luterilaisuuden pitkä linja”. *Kanava* 8/2010: 4-8.

Saarinen, Risto. *Oppi luottamuksesta.* Helsinki: Gaudeamus, 2017.

Saarinen, Risto. *Oppi rakkaudesta.* Helsinki: Gaudeamus, 2015.

Sammen. Samliv og samlivsordninger i et kirkelig perspektiv. Utredning fra et utvalg oppnevnt av Bispemøtet i Den norske kirke. 2013.

Seppo, Juha. *Kirkonmies ja muuttuva maailma. Martti Simojoki I.* Helsinki: WSOY, 2013.

Seurakunta linjasi vihkimiskäytäntöjään. Kaupunki A 19. *Helsingin sanomat* 9.2. 2017.

Sinä olet kanssani. Kirkollisten toimitusten opas. Suomen ev.lut. kirkkohallituksen julkaisuja 2006:4. 2. painos. Kirkkohallitus: Jumalanpalvelus ja musiikkitoimikunta, 2009.

Siviilivaliokunnan mietintö n:o 14. Lausunto avioliittolakikomitean 21. joulukuuta 1972 päivätyistä mietinnöistä (osamietintö I). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kahdennenkymmenennenensimmäisen varsinaisen kirkolliskokouksen pöytäkirjan liitteet 1973.

Sundback, Susan. ”Medlemskap i de lutherska kyrkorna i Norden”. Göran Gustafsson & Thorleif Pettersson (red.), *Folkkyrkor och religiös pluralism – den nordiska religiösa modellen.* Stockholm: Verbum, 2000: 34-73.

Suomen Ekumeeninen Neuvosto.

http://www.ekumenia.fi/ekumenian_tietopankki/mika_kirkko_on_kristillinen/

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kuudennen yleisen kirkolliskokouksen pöytäkirjat. Turku: Kirjapaino Polytypos, 1909.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kuudennentoista varsinaisen kirkolliskokouksen pöytäkirjat 1948.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous. Keskustelupöytäkirja. Syysistuntokausi 2016. Kuopio, 2017. <http://sakasti.evl.fi>

Suomen neljännen kirkolliskokouksen pöytäkirjat. Turku: Åbo tidningin kirjapaino, 1899.

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet, vuosikatsaus 2015, 4. Maakuntien välillä eroja perhetyypeissä – aviopariperhe silti yleisin. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_kat_004_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2017]. <http://www.stat.fi/til/ssaaty/tau.html>

Tilinpäätös 1.1.-31.12.2016. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkon keskusrahasto. Kirkkohallitus, 2016.

Varannan präst vill se könsneutral kyrkolag. Nyheter. Hufvudstadsbladet 24.2.2017.

Vikström, Björn. *Monta rakkautta. Seksuaalisuuden, parisuhteen ja avioliiton teologia*. Helsinki: Kirjapaja, 2016.

Virtaniemi, Asta. *Kirkon vihkimisoikeudesta luopumisen aiheuttamat muutostarpeet säädöksissä*. Muistio, kirkkohallitus. 20.2.2017.

Yleinen seurakuntatyö, kirkolliset toimitukset A3 2016. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content3E4639>

Yleisvaliokunnan mietintö 3/2015 edustaja-aloitteesta 2/2015. Uusi avioliittolaki. Asianumero 2015-00245. Kirkolliskokous 4.11.2015.

Yli-Opas, Antti. ”Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avioliittokäsityksestä”. *Reseptio. Ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti*. 1/2016: 43-48.

Yli-Opas, Antti. Avioliiton teologia Englannin kirkossa ja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vuosina 1963-2006. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Tampere, 2010.

Haastattelut ja havainnoinnit

Hannu Vuorinen, kirkkokunnan johtaja Suomen vapaakirkko 9.2.2017

Mika Yrjölä, johtaja Suomen helluntaikirkko 1.3.2017

Esko Matikainen, toiminnan johtaja Suomen helluntaikirkko 1.3.2017

Sini Hulmi, yliopistonlehtori Helsingin yliopisto 3.3.2017

Arkipiispa Leo, Suomen ortodoksinen kirkko sähköpostihaastattelu 9.3.2017

Teemu Sippo, piispa Katolinen kirkko Suomessa 13.3.2017

Antti T. Leinonen, lainsäädäntöjohtaja Oikeusministeriö 4.4.2017

Outi Kemppainen, lainsäädäntöneuvos Oikeusministeriö 4.4.2017

Urpo Kangas, siviilioikeuden professori Helsingin yliopisto 20.4.2017

Joni Hiitola, vanhempi hallitussihteeri Opetus- ja kulttuuriministeriö 10.5.2017

Risto Saarinen, ekumeniikan professori Teologinen tiedekunta Helsingin yliopisto
16.5.2017

Minna Hietämäki, TT, dosentti Helsingin yliopisto 1.6.2017

Elina Hellqvist, TT kirkkohallitus sähköpostihaastattelu 8.6.2017

Kirkolliskokouksen yleisistunto, lähetekeskustelun seuranta ajalla 2.-5.5.2017 edustaja-
aloitteesta 1/2017

Positiopaperit

Timo Junkkaala, TT

Vesa Hirvonen, TT, dosentti

Riitta Särkiö, TT

Satu Saarinen, FT

Kysely kirkon vihkiöikeudesta

Toteutettu 11.-18.4.2017. Kirkon tutkimuskeskuksen hallussa.

LIITTEET

Liite 1.

Kysely kirkon vihkioikeudesta: Analyysimenetelmät ja muuttujat

Logistiset regressioanalyysit kirkon vihkioikeutta koskevista kysymyksistä

Eri taustatekijöiden, uskonnollisuuden ja kirkon jäsenmotivaation vaikutusta kirkon vihkimisoikeutta koskeviin väittämiin tutkittiin logistisella regressioanalyysillä. Se on tilastollinen menetelmä, jossa selitettävä muuttuja on kaksiluokkainen (tai sellaiseksi muunnettu useampiluokkainen muuttuja). Selittävät muuttujat sen sijaan voivat olla joko luokiteltuja tai jatkuvia muuttujia. Analyysi tuottaa kertoimia, jotka kuvaavat sitä, kuinka paljon kussakin selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan, kun kaikkien muiden malliin mukaan otettujen muuttujien vaikutus on vakioitu. Luokiteltujen selittävien muuttujien referenssikategoriana oli oletuksena aina järjestyksessä ensimmäinen kategoria.

Analyysiä varten selitettävät muuttujat muutettiin kaksiluokkaisiksi siten, että tarkasteltavana kohdeluokkana oli samaa mieltä oleminen tarkasteltavana olevan väitteen kanssa. Tämä tarkoitti sitä, että Likert-asteikollisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot ”osittain samaa mieltä” ja ”täysin samaa mieltä” saivat uudessa muuttujassa arvon 1 ja muut vaihtoehdot saivat arvon 0. Kysymyksissä 6A–6D, joissa tiedusteltiin vastaajien reaktioita kirkon mahdollisiin toimintamalleihin tulevaisuudessa, kohdemuuttujasta muodostettiin kirkkokriittisyyttä kuvaava dummy-muuttuja. Se sai arvon 1, jos vastaaja oli valinnut vaihtoehdon ”En halua/haluaisi kuulua kirkkoon, joka toimii näin”; muussa tapauksessa muuttujan arvo oli 0.

Logistisen regressioanalyysin tuloksia tulkittiin mallin tuottamien riskikertoimien ja niiden tilastollisen merkitsevyyden perusteella. Riskikertoimet (e^{β}) kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä, eli niin kutsuttua vetosuhdetta (*odds*) kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan.

Analyysissä käytetyt taustamuuttujat ja muuttujamuunnokset

a) Demografiset muuttujat

Analyyseissä käytettiin demografisina taustamuuttujina vastaajan sukupuolta, sukupolvea, koulutustasoa, kotitalouden tulotasoa, asuinpaikkaa sekä uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumista.

Vastaajat luokiteltiin syntymävuoden perusteella neljään luokkaan: 1930–40-luvuilla, 1950-luvulla, 1960–70-luvuilla ja 1980–90-luvuilla syntyneet.

Vastaajien koulutustaso luokiteltiin analyysijä varten kolmeen luokkaan: perusaste, keskiaste ja korkea-aste. Perusasteen suorittaneiden luokkaan sisältyvät peruskoulun lisäksi kansakoulun suorittaneet vastaajat. Keskiasteen suorittaneisiin kuuluvat ammatti-, teknisen- tai kauppakoulun suorittaneet sekä lukion tai opiston suorittaneet henkilöt. Korkea-asteen suorittaneisiin kuuluvat ammattikorkeakoulun sekä yliopiston tai muun korkeakoulun suorittaneet.

Kotitalouden tulotason perusteella vastaajat luokiteltiin pienituloisiin, keskituloisiin ja suurituloisiin. Pienituloisten luokassa vastaajan vuositulot ovat alle 20 000 euroa vuodessa, keskituloisten luokassa 20 000–60 000 euroa vuodessa ja suurituloisten luokassa yli 60 000 euroa vuodessa.

Asuinpaikka luokiteltiin väkiluvun perusteella neljään eri luokkaan: Helsinki, muu yli 50 000 asukkaan kaupunki, pieni (alle 50 000 asukkaan) kaupunki ja muu kunta.

Vastaajat luokiteltiin uskonnollisen yhdyskunnan mukaan joko evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluviin, muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluviin tai uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomiin.

b) Kirkon jäsenyyden summamuuttajat

Pelkästään evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistöön keskittyvissä analyyseissä käytettiin kolmea kirkon jäsenyyden syistä muodostettua summamuuttujaa. Ne perustuvat faktorianalyyysiin, joka tehtiin kysymyksen ”Kuinka tärkeinä pidät seuraavia syitä kuulua kirkkoon omalla kohdallasi” kaikista 19 väittämästä. Pääakselifaktoroinnilla toteutettu analyysi tuotti kolme faktoraa.

Ensimmäinen faktori painotti kirkon perinnettä, kulttuurihistoriaa ja auttamista sisältäen seitsemän väittämää: ”Kirkko järjestää lapsille ja nuorille toimintaa”, ”Kirkko auttaa vanhuksia ja vammaisia”, ”Kirkko ylläpitää hautausmaita”, ”Kirkko auttaa kolmannen maailman ihmisiä”, ”Kirkko ylläpitää kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kirkkoja ja kirkkomaita”, ”Kirkko puolustaa julkisuudessa köyhiä ja syrjäytyneitä” sekä ”Kirkko ylläpitää kirkollisten juhlapyhien (joulu, pääsiäinen ym.) kristillistä perinnettä”. Muuttujien konsistenssia mittaava Cronbachin alfa-kerroin oli 0,867.

Toinen faktori painotti kirkon uskoa ja arvoja sisältäen seitsemän väittämää: ”Kirkon opettama usko on minulle tärkeä”, ”Mahdollisuus osallistua jumalanpalvelukseen”, ”Kirkko vahvistaa uskoani Jumalaan”, ”Kirkko opettaa kristillistä lähimmäisenrakkautta”, ”Kirkko opettaa oikeita elämänarvoja lapsille ja nuorille”, ”Kirkko ylläpitää kristillisiä arvoja” sekä ”Kirkko ylläpitää toivoa kuolemanjälkeisestä elämästä”. Cronbachin alfa sai arvon 0,936.¹¹²

Kolmas faktori painotti kirkollisia toimituksia ja sisälsi neljä väittämää: ”Mahdollisuus saada lapselle kristillinen kaste”, ”Mahdollisuus toimia kummina”, ”Mahdollisuus kirkkohäihin” ja ”Mahdollisuus saada kirkollinen hautaan siunaaminen”. Cronbachin alfa sai arvon 0,889.

Ennen summamuuttujien muodostamista kaikkien muuttujien vastausasteikko käännettiin siten, että vaihtoehto ”täysin merkityksetön” sai arvon 1, vaihtoehto ”melko merkityksetön” sai arvon 2, vaihtoehto ”melko tärkeä” sai arvon 3 ja vaihtoehto ”hyvin tärkeä” sai arvon 4. Vaihtoehto ”en osaa sanoa” jätettiin pois analyyseistä. Summamuuttajat laskettiin keskiarvoina kullekin faktorille latautuneista väittämistä. Näin ollen kaikkien summamuuttujien arvot vaihtelivat välillä 1–4.

Jatkuvista summamuuttujista muodostettiin lisäksi kaksiluokkaiset muuttujat, jotta voitaisiin tarkastella ryhminä kirkon jäsenyyden eri syitä painottavia. Tätä varten kirkon perinnettä, kulttuurihistoriaa ja auttamista sekä kirkollisia toimituksia koskevien muuttujien asteikot katkaistiin arvon 3,5 kohdalta ja kirkon uskoa ja arvoja koskeva muuttuja arvon 3 kohdalta. Summamuuttujan arvon ollessa raja-arvoa korkeampi uusi muuttuja sai arvon 1 ja sen ollessa matalampi uusi muuttuja sai arvon 0. Kussakin jäsenkategorioissa kyseistä jäsenyyden syytä tärkeänä (arvo 1) pitäviä oli noin kolmannes vastaajista.

---

¹¹² Väittämä ”Kirkko on osa suomalaista elämänmuotoa” latautui kaikille kolmelle faktorille ja hieman vahvemmin toiselle faktorille, mutta jätettiin pois, koska se ei sisällöllisesti sopinut tähän ulottuvuuteen.

c) Muut taustamuuttajat

Vastaajien uskonnollisuuden indikaattoreina analyyseissä käytettiin kolmea kysymystä, jotka liittyivät Jumalaan uskomiseen, rukousaktiivisuuteen ja Raamatun lukemiseen.

Vastaukset kysymykseen "Uskotko Jumalan olemassaoloon" tiivistettiin kolmeen luokkaan siten, että vaihtoehdot "uskon kristinuskon opettamaan Jumalaan" ja "uskon Jumalaan, joskin varsin eri tavalla kuin kirkko opettaa" muodostivat ensimmäisen luokan "Uskon", vaihtoehdot "en oikein tiedä, uskonko Jumalaan vai en" ja "epäilen Jumalan olemassaoloa" muodostivat toisen luokan "Epäilen" ja viimeinen luokka "En usko" muodostui niistä, jotka olivat valinneet vaihtoehdon "en usko Jumalan olemassaoloon". Vaihtoehto "en osaa/halua sanoa" jätettiin pois analyyseistä.

Rukoilemisen ja Raamatun lukemisen aktiivisuutta mittaavat järjestysasteikolliset muuttajat muodostettiin kysymyksistä "Kuinka usein rukoilet" ja "Kuinka usein luet Raamattua". Vastaajien tuli arvioida rukous- ja raamatunlukuaktiivisuuttaan valitsemalla vaihtoehdoista "päivittäin", "vähintään kerran viikossa", "muutaman kerran kuukaudessa", "vähintään kerran vuodessa", "harvemmin kuin kerran vuodessa" tai "en lainkaan viime vuosina". Vastausvaihtoehtojen asteikot käännettiin siten, että aktiivisuus lisääntyy muuttujan arvon kasvaessa.

Lisäksi analyyseissä käytettiin taustamuuttujana kysymystä "Onko sinulla ystäviä, sukulaisia tai läheisiä työtovereita, jotka avoimesti kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin, tai jotka ovat siitä sinulle henkilökohtaisesti kertoneet". Vastausasteikko käännettiin siten, että vaihtoehto "Ei yhtään" sai arvon 1, vaihtoehto "Kyllä, vähintään yksi" sai arvon 2 ja vaihtoehto "Kyllä, lukuisia" sai arvon 3. Vaihtoehto "en osaa sanoa" jätettiin pois analyyseistä.

Liite 2.

Taulukko 1. Logistinen regressioanalyysi perinteisen avioliittokäsityksen kannatusta selittävistä tekijöistä kirkon jäsenten keskuudessa

Selittävä muuttuja: "Kirkon tulisi edelleen vihkiä avioliittoon vain mies ja nainen". Tarkasteltava luokka muodostettiin niistä, jotka olivat valinneet vastausvaihtoehdot "täysin samaa mieltä" ja "osittain samaa mieltä".		
Selittävät muuttujat		Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen	2,64⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,35
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,04 ⁻¹
	1980-90-luvuilla syntyneet	1,50⁻¹
	2000-luvulla syntyneet	1,01 ⁻¹
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	1,32 ⁻¹
	Korkea-aste	1,54⁻¹
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	1,27
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,12
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	2,09
	Pieni kaupunki	3,33
	Maalaiskunta	2,75
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat	4,70⁻¹
	Uskoa korostavat	4,54
	Toimituksia korostavat	1,47
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,16 ⁻¹
	Ei usko Jumalaan	1,04
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus	1,02
	Raamatun lukeminen	1,21
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen	1,07
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä	1,11
	(Vakiotermi)	1,23
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,353
Luokittelukyky		73,3 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,000
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 2. Logistinen regressioanalyysi avioliittokäsityksen laajentamisen kannatusta selittävistä tekijöistä kirkon jäsenten keskuudessa

Selitettävä muuttuja: "Kirkon tulisi vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevat". Tarkasteltava luokka muodostettiin niistä, jotka olivat valinneet vastausvaihtoehdot "täysin samaa mieltä" ja "osittain samaa mieltä".		
Selittävät muuttujat		Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen	2,95
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,31
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,25
	1980-90-luvuilla syntyneet	1,72
	2000-luvulla syntyneet	1,59
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	1,05 ⁻¹
	Korkea-aste	1,23
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	2,08⁻¹
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,72⁻¹
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	2,08⁻¹
	Pieni kaupunki	2,48⁻¹
	Maalaiskunta	2,15⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat	3,52
	Uskoa korostavat	3,20⁻¹
	Toimituksia korostavat	1,35⁻¹
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,17
	Ei usko Jumalaan	1,11 ⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus	1,06
	Raamatun lukeminen	1,30⁻¹
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen	1,06
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä	1,45
	(Vakiotermi)	0,41
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,331
Luokittelukyky		71,6 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,214
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävissä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 3. Logistinen regressioanalyysi avioliittoon vihkimisestä luopumisen kannatusta selittävistä tekijöistä kirkon jäsenten keskuudessa.

Selitettävä muuttuja: "Kirkon tulisi luopua vihkimisoikeudestaan". Tarkasteltava luokka muodostettiin niistä, jotka olivat valinneet vastausvaihtoehdot "täysin samaa mieltä" ja "osittain samaa mieltä".		
Selittävät muuttujat		Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen	1,60
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,31 ⁻¹
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,57⁻¹
	1980-90-luvuilla syntyneet	2,30⁻¹
	2000-luvulla syntyneet	1,39 ⁻¹
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	1,42 ⁻¹
	Korkea-aste	1,28
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	2,55
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,48
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	1,09
	Pieni kaupunki	1,50⁻¹
	Maalaiskunta	2,48⁻¹
Jäsenyyden peruste	Paivelutyötä korostavat (1-4)	1,51⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)	1,15 ⁻¹
	Toimituksia korostavat (1-4)	1,52⁻¹
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,14
	Ei usko Jumalaan	2,23
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)	1,06
	Raamatun lukeminen (1-6)	1,32
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)	1,15
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)	1,24
	(Vakiotermi)	0,19
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,155
Luokittelukyky		88,1 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,024
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoinman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 4. Logistinen regressioanalyysi uskonnonvapaudella kirkon vihkiöikeutta perustelevista

Selittävät muuttajat		Riskiluku (e^β)
Sukupuoli	Nainen	1,70 ⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,40
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,91
	1980-90-luvuilla syntyneet	1,60
	2000-luvulla syntyneet	2,69
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	2,27 ⁻¹
	Korkea-aste	2,65 ⁻¹
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	1,95 ⁻¹
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,59 ⁻¹
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	1,91
	Pieni kaupunki	1,59
	Maalaiskunta	2,67
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)	1,13 ⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)	1,27
	Toimituksia korostavat (1-4)	2,29
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,07
	Ei usko Jumalaan	1,15 ⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)	1,01
	Raamatun lukeminen (1-6)	1,18 ⁻¹
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)	1,20
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)	1,42
	(Vakiotermi)	3,39
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,188
Luokittelukyky		81,8 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,000
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^β) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu pienentää riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttajat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 5. Logistinen regressioanalyysi vihkitilaisuuden arvokkuudella ja juhlavuudella kirkon vihkioikeutta perustelevista jäsenistä

Selittävät muuttajat			Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen		1,72⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet		(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet		1,15
	1960-70-luvuilla syntyneet		1,04
	1980-90-luvuilla syntyneet		1,94⁻¹
	2000-luvulla syntyneet		8,17⁻¹
Koulutustaso	Peruaste		(vertailuryhmä)
	Keskiaste		2,28⁻¹
	Korkea-aste		1,96⁻¹
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)		(vertailuryhmä)
	Keskituloinen		1,96⁻¹
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)		1,83⁻¹
Asuinpaikka	Helsinki		(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki		1,22 ⁻¹
	Pieni kaupunki		1,39
	Maalaiskunta		1,07 ⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)		1,38⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)		1,04
	Toimituksia korostavat (1-4)		5,10
Jumalausko	Uskoo Jumalaan		(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa		1,27
	Ei usko Jumalaan		1,94⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)		1,07
	Raamatun lukeminen (1-6)		1,06 ⁻¹
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)		1,07
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)		1,11
	(Vakiotermi)		2,80 ⁻¹
Selitysaste	Nagelkerke R ²		0,389
Luokittelukyky			83,5 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo		0,000
N (painotettu)			2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttajat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>			

Taulukko 6. Logistinen regressioanalyysi parisuhteen tukemisella vihkioikeutta perustelevista kirkon jäsenistä

Selittävä muuttuja: ”Kirkolliseen vihkimiseen liittyvä avioliiton siunaus tukee parisuhteen onnistumista”. Tarkasteltava luokka muodostettiin niistä, jotka olivat valinneet vastausvaihtoehdot ”täysin samaa mieltä” ja ”osittain samaa mieltä”.		
Selittävät muuttujat		Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen	3,17⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,17
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,17
	1980-90-luvuilla syntyneet	1,96⁻¹
	2000-luvulla syntyneet	2,89 ⁻¹
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	1,03
	Korkea-aste	1,01
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	1,01 ⁻¹
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,05 ⁻¹
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	1,07
	Pieni kaupunki	1,51
	Maalaiskunta	1,04
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)	1,02
	Uskoa korostavat (1-4)	3,46
	Toimituksia korostavat (1-4)	1,69
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,55⁻¹
	Ei usko Jumalaan	3,95⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)	1,02 ⁻¹
	Raamatun lukeminen (1-6)	1,18
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)	1,17⁻¹
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)	1,26
	(Vakiotermi)	34,12
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,442
Luokittelukyky		76,3 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,000
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoinman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 7. Logistinen regressioanalyysi perinteisen avioliittokäsityksen kannalla olevista, jotka eivät haluaisi kuulua muunlaiseen kirkkoon

Selittävät muuttujat		Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen	3,53⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	2,32
	1960-70-luvuilla syntyneet	3,50
	1980-90-luvuilla syntyneet	6,56
	2000-luvulla syntyneet	18,92
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	1,32 ⁻¹
	Korkea-aste	1,13
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	1,39
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,14
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	1,81 ⁻¹
	Pieni kaupunki	1,11 ⁻¹
	Maalaiskunta	2,54 ⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)	9,42⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)	2,42
	Toimituksia korostavat (1-4)	1,25
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,10 ⁻¹
	Ei usko Jumalaan	6,58⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)	1,13
	Raamatun lukeminen (1-6)	1,26
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)	1,00
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)	1,68
	(Vakiotermi)	4,29
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,324
Luokittelukyky		82,3 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,009
N (painotettu)		988
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoinman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 8. Logistinen regressioanalyysi laajennetun avioliittokäsityksen kannalla olevista, jotka eivät haluaisi kuulua muunlaiseen kirkkoon

Selittävät muuttujat			Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen		4,63
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet		(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet		1,41 ⁻¹
	1960-70-luvuilla syntyneet		1,22 ⁻¹
	1980-90-luvuilla syntyneet		1,28 ⁻¹
	2000-luvulla syntyneet		1,13 ⁻¹
Koulutustaso	Peruaste		(vertailuryhmä)
	Keskiaste		1,37 ⁻¹
	Korkea-aste		2,14
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)		(vertailuryhmä)
	Keskituloinen		4,67
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)		6,84
Asuinpaikka	Helsinki		(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki		1,45⁻¹
	Pieni kaupunki		4,47⁻¹
	Maalaiskunta		6,42⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)		1,13 ⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)		1,84⁻¹
	Toimituksia korostavat (1-4)		1,10 ⁻¹
Jumalausko	Uskoo Jumalaan		(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa		1,38
	Ei usko Jumalaan		2,97
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)		1,22⁻¹
	Raamatun lukeminen (1-6)		1,14
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)		1,48
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)		1,72
	(Vakiotermi)		6,42⁻¹
Selitysaste	Nagelkerke R ²		0,403
Luokittelukyky			83,4 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo		0,041
N (painotettu)			1245
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoinman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>			

